

Prevence trestné činnosti proti zvlášť zranitelným osobám

Bc. Eliška Vydařelá

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Eliška Vyděřelá
Osobní číslo:	L23406
Studijní program:	N1032A020002 Bezpečnost společnosti
Specializace:	Ochrana obyvatelstva
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Prevence trestné činnosti proti zvláště zranitelným osobám

Zásady pro vypracování

- Definujte zvláště zranitelné osoby jako oběti trestné činnosti a vymezte právní rámec pro tuto oblast.
- Charakterizujte současný stav řešené problematiky.
- Provedte vlastní šetření a vyhodnoťte zjištěné skutečnosti.
- Interpretujte výsledky šetření a proveďte návrhy de lege ferenda k zamezení a předcházení páčání trestné činnosti proti zvláště zranitelným osobám.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. BURGESS, Ann Wolbert. *Victimology: theories and applications*. Third edition. Burlington: MA: Jones & Bartlett Learning, 2019. 738 s. ISBN 978-1-284-13019-5.
2. ČESKÁ REPUBLIKA. O obětech trestných činů a o změně některých zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky. Praha, ročník 2013, 45/2013, číslo 45.
3. OMELCHENKO, A.S. a KOLESNIKOVA, U.V. *The Well-being of Particularly Vulnerable Categories of Children: Based on the Results of the Scientific and Practical Conference*. Online. Social Sciences and Childhood, 2024. 2024-8-23, vol. 4, no. 4, s. 7-30. ISSN 2713-0584.
4. ŠÁMAL, Pavel; GRIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et. al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.
5. VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucí diplomové práce.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Radomíra Veselá, PhD. LL.M.**
Ústav environmentální bezpečnosti

Datum zadání diplomové práce: **2. prosince 2024**

Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2025**

L.S.

prof. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

V Uherském Hradišti dne 2. prosince 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne 25.4. 2025

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Hlavním cílem diplomové práce je vymezit zvlášť zranitelné osoby jako oběti trestné činnosti a navrhnout opatření ke snížení páčání trestné činnosti proti těmto osobám. Teoretická část diplomové práce bude vycházet z viktimologie jako základního vědního oboru věnujícího se obětem. Dále bude představena oběť v právním systému, včetně jejích základních a specifických práv. V závěru teoretické části bude charakterizován současný stav řešené problematiky ve světě a v ČR, včetně veškerých aktuálních nástrojů a systémového přístupu.

Praktická část bude zaměřena na rozbor aktuální kriminality na základě policejních statistik. Dále pomocí případové studie a řízeného rozhovoru proběhne průzkum práce orgánů činných v trestním řízení při kontaktu se zvlášť zranitelnou osobou. V poslední části výzkumu proběhne komparace se Slovenskem. Na základě veškerých poznatků budou představeny návrhy de lege ferenda, které pomohou předcházet páčání trestné činnosti proti zvlášť zranitelným osobám.

Klíčová slova: oběť, prevence, trestný čin, viktimologie, zvlášť zranitelná osoba

ABSTRACT

The main objective of this thesis is to define particularly vulnerable persons as victims of crime and to propose measures to reduce crimes committed against them. The theoretical part of the thesis will be based on victimology as a fundamental scientific field that deals with victims. Furthermore, the concept of the victim will be introduced within the legal system, including their basic and specific rights. At the end of the theoretical part, the current state of this issue worldwide and in the Czech Republic will be analyzed, including all relevant tools and systemic approaches.

The practical part will focus on analyzing current crime trends based on police statistics. Additionally, a case study and a structured interview will be conducted to examine the work of law enforcement authorities when dealing with particularly vulnerable persons. The final part of the research will include a comparison with Slovakia. Based on all the findings, de lege ferenda proposals will be presented to help prevent crimes against particularly vulnerable persons.

Keywords: crime, particularly vulnerable person, prevention, victim, victimology

Chtěla bych poděkovat JUDr. Radomíře Veselé, Ph.D., LL.M., za odbornou konzultaci a všem, kteří se na této práci podíleli. Taktéž děkuji celé své rodině za neuvěřitelnou podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD.....	9
CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VIKTIMOLOGIE	12
1.1 TYPOLOGIE OBĚTI	13
1.2 STÁDIA VIKTIMIZACE	14
1.3 VIKTIMOLOGIE JAKO SOUČÁST PREVENCE KRIMINALITY	15
2 VYMEZENÍ OBĚTI V PRÁVNÍM SYSTÉMU	17
2.1 NADNÁRODNÍ DOKUMENTY	17
2.2 VÝVOJ LEGISLATIVY V ČR	20
2.3 DEFINICE ZVLÁŠT ZRANITELNÉ OBĚTI	22
2.4 SPECIÁLNÍ PRÁVA ZVLÁŠT ZRANITELNÝCH OBĚTÍ	23
3 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	25
3.1 MEZINÁRODNÍ TRENDY V PREVENCI KRIMINALITY VŮČI ZVLÁŠT ZRANITELNÝM OSOBÁM.....	25
3.2 NÁSTROJE A PREVENCE KRIMINALITY V ČR.....	27
3.2.1 Prevence kriminality	27
3.2.2 Mezirezortní přístup	32
3.2.3 Sada nástrojů pro práci se zvláště zranitelnými oběťmi	36
ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	41
5 VÝVOJ A ROZBOR TRESTNÝCH ČINŮ	42
5.1 TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA SPECIFICKÝCH SKUPINÁCH OBĚTECH	42
5.2 TRESTNÉ ČINY ZPŮSOBUJÍCÍ OBĚŤ ZVLÁŠTĚ ZRANITELNOU	44
6 PŘÍPADOVÉ STUDIE	50
6.1 FRANTIŠEK	50
6.2 LUCIE	53
7 VÝKLAD PRÁVNÍCH DOKUMENTŮ	58
7.1 ZRANITELNOST V EVROPSKÉ JUDIKATUŘE	58
7.2 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU	59
7.3 ZRANITELNOST V JUDIKATUŘE ÚSTAVNÍHO SOUDU	60
8 ŘÍZENÝ ROZHOVOR.....	61
9 KOMPARACE SE SLOVENSKEM	67

9.1	LEGISLATIVA A INSTITUCE.....	67
9.2	KOMPARACE TRESTNÍCH ČINŮ A SAZEB	70
10	NÁVRHY DE LEGE FERENDA.....	75
	DISKUZE.....	78
	ZÁVĚR.....	79
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
	SEZNAM OBRÁZKŮ	91
	SEZNAM TABULEK.....	92
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	93
	SEZNAM PŘÍLOH.....	94

ÚVOD

Spáchání trestného činu vůči jiné osobě s sebou mnohdy nese obrovské fyzické i psychické následky, které mohou mít dalekosáhlý dopad. Tyto dopady jsou o to závažnější, pokud je trestný čin spáchán na osobě, která se nemůže kvůli svému věku, zdravotnímu stavu nebo fyzické síle dostatečně bránit. Tyto osoby kategorizujeme jako zvlášť zranitelné osoby, kterým stát vzhledem k jejich zranitelnosti poskytuje specifická práva, aby zmírnil už tak velmi trýznivou prožívanou zkušenost.

Jednat citlivě a empaticky s obětí závažného trestného činu je jednou z nejdůležitějších součástí vyšetřování a budování důvěry v český státní systém a instituce. Ačkoliv se tato skutečnost může zdát samozřejmá, stále se v mnoha případech výpovědí obětí trestných činů setkáváme s tím, že se policisté, úředníci a další orgány činné v trestním řízení zachovali nepatřičně a způsobili tak oběti sekundární újmu.

Tato práce se bude věnovat prevenci trestných činů proti zvlášť zranitelným obětem, které se nemohou samy dostatečně bránit mnoha negativním vlivům působícím v jejich okolí. Téma je v posledních letech velmi diskutováno a rozvíjeno nejen na státní, ale i na celosvětové úrovni, a věnují se mu také nadnárodní organizace, jako jsou OSN, EU a Rada Evropy.

V České republice významně přispěl k ochraně obětí zákon o obětech trestných činů, který vstoupil v platnost dne 25. února 2013 a nabyl účinnosti 1. srpna téhož roku. Tento zákon výrazně posílil ochranu všech obětí a vymezil jasný postoj v trestním řízení. Do té doby byl totiž trestní právní systém zaměřen zejména na postavení pachatele. Zákon definoval status zvlášť zranitelných obětí a posílil jejich práva na informace, právní pomoc a ochranu před sekundární viktimizací. Velmi důležitým krokem je také nárok na bezplatného zmocněnce, psychologa i právní poradenství.

Evropská směrnice z roku 2012, která byla v ČR implementována do právního systému, výrazně posílila práva obětí a zavedla možnost speciálního zacházení a šetrného výsledku. Rozšířila finanční pomoc obětem a zvýšila povědomí veřejnosti o jejich právech.

Přestože po legislativní stránce došlo k velmi významným změnám, je nezbytné zajistit jejich efektivní aplikaci v praxi ze strany soudů, státních zástupců a policie. Současnou výzvou je také zlepšení podpory pro oběti domácího a sexuálního násilí a další rozvoj neziskových organizací, které pomáhají těmto zranitelným skupinám.

CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY

Cílem práce je navrhnout prevenci trestné činnosti páchané na zvlášť zranitelných osobách. Dále budou stanoveny dílčí cíle, které budou navazovat na teoretickou část práce. Hypotézy budou formulovány v charakteristice výzkumu po vyhodnocení teoretické části. K formulaci návrhů *de lege ferenda* bude oblast prozkoumána v několika směrech a budou využity kvantitativní i kvalitativní metody.

Použité metody:

1. **Statistické šetření** – slouží k ověření aktuální situace a vývoje kriminality v ČR za posledních deset let.
2. **Rozbor trestných činů** – zaměřuje se na analýzu jednotlivých trestných činů páchaných na zvlášť zranitelných skupinách osob a na trestné činy, kvůli nimž se z osoby stává zvlášť zranitelná oběť.
3. **Případová studie** – představuje dva reálné případy z praxe a slouží ke komplexnímu pochopení problému a poukázání na nedostatky.
4. **Právní výklad** – vymezuje pojem zranitelnost v evropské a ústavní judikatuře a představuje základní úskalí při implementaci do vnitrostátního práva.
5. **Komparace** – slouží ke srovnání slovenského trestního zákona a českého trestního zákoníku. Dále porovnává legislativu, instituce a trestní sazby. Vybrané trestné činy jsou komparovány na základě vývoje, počtu případů a objasněnosti v ČR a SR.
6. **Návrhy de lege ferenda** – závěrečné návrhy na prevenci trestné činnosti páchané na zvlášť zranitelných osobách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VIKTIMOLOGIE

Viktimologie jako vědní obor spadá do oblasti kriminologie a pochází z latinského slova *victima* (oběť). Počátky tohoto oboru spadají do 50. let minulého století a za hlavního průkopníka můžeme považovat německého vědce Hanse von Hentiga. Hentig pracoval též jako kriminalista a vložil spoustu energie do odhalování, co způsobuje, že se zločinec stane zločincem. Následně se začal o problematiku zajímat z opačného úhlu pohledu a začal zkoumat oběť – tedy jak se z jedince stane oběť. Klíčovým prvkem v této problematice, dle Hentiga, hrál vztah zločinec-oběť. Ve své prvotní publikaci (1941) Hentig uvádí, že častou příčinou trestného činu je sama oběť. Příkladem je situace, kdy oběť začíná v pozici agresora, ale po konfrontaci s protějškem je poražena a stává se obětí (Doerner a Lab, 2017).

Velký vliv na změnu vnímání oběti mělo období druhé světové války, kdy utrpěly miliony obětí nacistického holokaustu. Právě toto období vedlo k uvědomění, že je potřeba se v trestné činnosti zaměřovat nejen na pachatele, ale také na oběti. Viktimologie nechtěla ustát pouze na teoretických poznatcích a začala usilovat o větší zainteresovanost společnosti a státních institucí na pomoc obětem trestných činů. Své poznatky začala aplikovat do praxe v podobě vyšší ochrany obětí, zlepšení jejich postavení v trestním řízení a celkově efektivnější pomoci (Gřivna et al., 2019).

Při vyšetřování trestného činu a v oblasti prevence kriminality má oběť velmi důležitý význam. Pokud oběť včas incident ohlásí a spolupracuje s policií, je velmi nápomocná při dopadení a potrestání zločince. Policie musí jednat s obětí velmi obezřetně, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci, a oběť se tak mohla plně soustředit na svou roli při zatýkání pachatele bez zbytečné újmy (Boukalová a Gillernová, 2020).

Jako hlavní předmět zkoumání dnešní viktimologie uvádí Gřivna a kol. (2019) šest hlavních komponentů:

1. osobnost oběti (po stránce biologických, psychických a sociálních vlastností),
2. vztah mezi obětí a pachatelem,
3. proces viktimizace,
4. role oběti při procesu vyšetřování, odhalování a soudního jednání,
5. pomoc obětem trestných činů (včetně odškodnění a rehabilitace),
6. preventivní ochrana obyvatelstva před viktimizací.

Světová literatura rozděluje oběti na primární, sekundární a terciární v závislosti na míře újmy způsobené trestným činem. Primární oběť je osoba, na niž byl trestný skutek spáchán. Sekundární oběti tvoří především nejbližší rodina oběti a terciární oběti pak sociální okruh, ve kterém se oběť pohybuje, např. sousedé a známí (Boukalová a Gillernová, 2020).

S viktimologií se též pojí výrazy *viktimizace* a *viktimnost*. *Viktimnost* představuje jakési „predispozice“ nebo vlastnosti osob, které zvyšují riziko, že se osoba může stát potenciální obětí. Mezi tyto vlastnosti patří například profese oběti, věk, psychické vlastnosti nebo sociální charakteristiky. *Viktimizací* rozumíme již samotný proces, kdy se osoba stává obětí, a hlavní roli zde hraje pachatel. Viktimizace zkoumá tři hlavní problémy, a to chování oběti, vztah mezi obětí a pachatelem a míru celkové viktimizace (Gřivna et al., 2019).

1.1 Typologie obětí

Typologie obětí vznikala již v rané viktimologii za účelem kategorizace pozorování, jeho rozdělení do logických uskupení a lepšímu porozumění našemu sociálnímu světu (Doerner a Lab, 2017).

V průběhu vývoje viktimologie se vyvíjely i jednotlivé typologie obětí. První představitelé, jako Hentig, Mendelsohn, Holysten nebo Schafer členili oběti zejména na základě jejich vlastní viny, lhaní nebo míry zodpovědnosti za vlastní viktimizaci. V těchto prvotních typologiích se neklade důraz na psychologické aspekty viktimizace. S postupným vývojem však bylo poukazováno na další aspekty, jako je členění dle reakce oběti. Současné nejběžnější rozdělení obětí je podle kategorií trestných činů, například sexuální delikty, domácí nebo fyzické násilí, majetková trestná činnost či oběti podvodů. Dále rozdělujeme „pravé oběti“ na základě deklarace a percepce, viz tabulka 1 (Velikovská, 2016).

Zákon o obětech trestných činů z roku 2013, přinesl další samostatné rozdělení obětí a kategorizoval zvlášť zranitelné oběti, o kterých bude tato práce pojednávat. U těchto obětí hraje primárně roli závažnost spáchaného zločinu a specifické osobnostní rysy oběti.

Tabulka 1: Dělení pravých obětí (zdroj: Velikovská, 2016)

	+ percepce
Oběť trestný čin oznámí na PČR a pociťuje jej jako újmu. (pravděpodobně stále nejčtenější typ oběti trestného činu)	Tzv. latentní oběť – delikt neoznámí, byť se jím cítí být poškozena. (oběť trestného činu spáchaného obávanou blízkou osobou – domácí násilí, intrafamiliární sexuální zneužívání apod.)
+ deklarace Oběť delikt oznámí (často pod nátlakem okolí), nicméně necítí se jím být poškozena (prozatím). (oběť komerčního sexuálního zneužívání, některá dětská oběť sexuálního zneužívání obdivovanou osobou – viz trenér, sbormistr apod.)	– deklarace Oběť delikt na PČR neoznámí a nepociťuje jej jako újmu (případně prozatím). (oběť trestného činu, která o deliktu neví nebo si jej vzhledem ke svým kognitivním možnostem neuvědomuje; – osoba mentálně retardovaná, senilní, nezralá – viz děti atd.)
	– percepce

1.2 Stádia viktimizace

V souvislosti s viktimizací rozlišujeme tři stádia, která souvisejí s újmou způsobenou obětí trestného činu. Jedná se o viktimizaci primární, sekundární a někdy se zavádí i třetí fáze – terciární, případně reviktimizace.

Primární viktimizací rozumíme okamžitou újmu způsobenou kriminálním deliktem, kterou pachatel vykoná na své oběti (například krádež peněz, poranění orgánu apod.). V další fázi pak hovoříme o *viktimizaci sekundární*, která zahrnuje všechny následující negativní dopady a prožitky. V tomto případě se jedná např. o nevhodné chování, ignoraci, obviňování, nešetrné či necitlivé jednání ze strany policie, veřejnosti, zdravotníků, pojišťoven, médií i laického okolí. Zahrnuje i nesdělení nebo ignoraci práv obětí nebo jejich potřeb. Nejčastěji dochází ke strachu ze sekundární viktimizace u oběti znásilnění nebo jiných sexuálních deliktů. V těchto případech se také často stává, že oběť raději případ vůbec neohlásí, což podporuje latentní kriminalitu a snižuje míru prevence. Příčiny sekundární viktimizace můžeme rozdělit na strukturální (formální předpisy), sociálně-psychologické (mýty o obětech), individuální (postoje jednotlivců, kteří jsou v kontaktu s oběťmi), a zvláštní skupinu zahrnují média a jejich lačnost po senzacích (Válková et al., 2019).

Další fází je *terciární viktimizace*, která postihuje především psychicky slabší jedince, kteří se nedokážou s daným traumatem vyrovnat. Může to zajít až tak daleko, že lidé po určitém negativním zážitku změni práci, vyhýbají se společnosti, vnitřně se změni a jednoduše rezignují na veškeré své ambice v životě. Prožité trauma upevňuje zvláštní rysy osobnosti a může dojít k rozvinutí posttraumatické stresové poruchy. Některé zdroje však terciární viktimizaci definují jako proces, ve kterém jsou poškozeny i pozůstalé osoby, ačkoliv přímo při činu nebyly, např. rodina či pozůstalí (Velikovská, 2016).

Poslední možnou fází je tzv. *reviktimizace*, která obzvláště poutá pozornost odborníků. Jedná se o jev, kdy se jedna oběť stává opakovaně obětí totožného trestného činu nebo na totožném místě. Reviktimizace se nejčastěji pojí se sexuálními delikty, např. když se oběť stává opětovně terčem jiného sexuálního predátora (Velikovská, 2016).

Statistiky viktimizace z roku 2016 amerického trestního soudnictví (Bureau of Justice Statistics) poukazují na fakt, že ne všechny skupiny osob mají stejnou pravděpodobnost stát se obětí kriminality. Výzkum dokazuje, že se s mnohem větší pravděpodobností obětí trestné činnosti stane mladý černoch ve věku 16–24 let, žijící v rušném centru města, než starší dáma bílé pleti, která žije v oblasti s nízkou kriminalitou a v noci téměř nevychází ven. To vše je z velké části zapříčiněno socioekonomickými faktory – chudobou, nedostatečným vzděláním, bydlením či zaměstnáním (Burgess, 2017).

1.3 Viktimologie jako součást prevence kriminality

Oběť hraje velmi významnou úlohu při prevenci kriminality. Přestože se stát snaží vytvořit různé podmínky a vymyslet nástroje zabraňující viktimizaci, není v jeho silách ochránit celé obyvatelstvo. Stát očekává, že se jedinec nebude bez rozmyslu zbytečně vystavovat nebezpečí nebo nebezpečné situace vyvolávat. Zvýšenou ochranu je potřeba zajistit především zvláště zranitelným obětem, jako jsou děti nebo senioři, kteří se nemohou dostatečně sami bránit. Jako součást prevence se viktimologie osvědčila zejména v situační prevenci, která popisuje jednotlivé trestné činy a na ně vydává různé návody, jak situacím předcházet nebo případně jak se v daných situacích bránit (Grivna et al., 2019).

Pro *situační prevenci* je hlavním strategickým bodem *motivace a příležitost* spáchat trestný čin na určitém místě, v určitý čas a za „příznivých“ podmínek. V tuto chvíli se potenciální pachatel zamýšlí, zda daný kriminální čin provést či nikoliv a zvažuje pro a proti. Z tohoto důvodu je primárním úkolem zamezit těmto příznivým podmínkám a změnit tak

strukturu příležitosti, kterou by mohl pachatel využít. Změnit strukturu situace lze dle Válkové a spol. (2019) několika technikami:

- a) vytvořit opatření, která zkomplikuje přístup k vhodným prostředkům ke spáchání kriminálního deliktu,
- b) opatření, které omezí prospěch nebo užitek pachateli z trestného deliktu,
- c) zvýšení opatření pro dopadení pachatele (odstrašení).

Nevýhodou těchto opatření je, že mohou vést pouze k přesunu kriminality, tzn. že si pachatel vyčká na lepší příležitost. Formy přesunu kriminality spočívají především v přesunu místa, času, cíle (zranitelnější oběť), změně taktiky provedení anebo změně druhu trestné činnosti. Z výzkumu plyne, že situační prevence má nejvyšší účinnost v oblasti majetkové trestné činnosti (Válková et al., 2019).

Do situační prevence zahrnujeme veškerá technická, režimová a fyzická opatření, která jsou realizována za pomoci finančních a personálních prostředků. Situační prevence je pokládána za vysoce efektivní a odpovědnost za sebe sama nesou především sami občané, obce, PČR a Ministerstvo vnitra (Ministerstvo vnitra České republiky, © 2024).

Další prevencí v oblasti kriminality je *sociální prevence*, které se soustřeďuje na zlepšení podmínek v oblasti společenského života a dále se prolíná s oblastí ekonomickou, sociální, výchovnou, vzdělávací, psychologickou apod. Zjednodušeně řečeno se snaží eliminovat veškeré kriminogenní faktory, které znepřijemňují jednotlivé aspekty jedince (Válková et al., 2019).

Sociální prevence je však velmi těžko ekonomicky i statisticky měřitelná, a to zejména z hlediska objektů preventivního působení. Klíčovými prvky jsou negativní společenské a ekonomické podmínky, které k trestné činnosti mohou podněcovat nebo přispívat (Ministerstvo vnitra České republiky, © 2024).

Viktimologickou prevencí zahrnují prvky jak situační, tak i sociální prevence. Snaží se především potenciálním obětím i běžným občanům předávat cenné rady a informace, jak se nestát obětí trestného činu. V praxi jsou informace občanům předávány různými formami v podobě přednášek, kampaní, besed, volného poradenství, tréninků, obrannými strategiemi a techniky za pomoci vyškolených pracovníků a profesionálů (Válková et al., 2019).

2 VYMEZENÍ OBĚTI V PRÁVNÍM SYSTÉMU

Ve druhé kapitole budou představeny základní právní dokumenty věnující se ochraně obětí trestných činů (dále jen TČ) na nadnárodní a národní úrovni. V kapitole bude dále vymezena role oběti v právním systému a představena zvlášť zranitelná oběť (dále jen ZZO) a její specifická práva.

2.1 Nadnárodní dokumenty

V oblasti ochrany práv obětí hrají nesmírně důležitou roli mezinárodní organizace jako Organizace spojených národů (dále jen OSN) a Evropská Unie, zejména pak Rada Evropy. Spousta směrnic a doporučení těchto institucí je implementována i přímo do českého právního řádu, pro něž je členství v těchto organizacích stěžejní.

Dokumenty OSN

Základní dokument, který byl přijat dne 29. 11. 1985 Valným shromážděním, je ***Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci***. Deklarace vznikla na základě poznání, že práva obětí TČ nejsou dostatečně uznávána a jsou neprávem vystavovány újmě na zdraví i psychice. Navíc se jejich útrapy opakují při spolupráci na dopadení pachatele. Dále deklarace apeluje na nutnost přijetí mezinárodních opatření s cílem zajistit respektování práv obětí TČ, minimalizovat viktimizaci, a je připravena pomoci všem členským zemím, aby spravedlnost a pomoc obětem byly rozvíjeny a dodržovány (United Nations, 1985).

Úmluva o právech dítěte byla přijata dne 20. listopadu 1989 v New Yorku a tehdejší ČSFR ji podepsala v roce 1990 pod Sdělením č. 104/1991 Sb. Úmluva obsahuje celkem 54 článků a zavazuje a vyzývá ostatní smluvní státy k plné podpoře nezletilých dětí. Deklaruje, že práva dětí by měla být respektována rovnoprávně, bez jakékoliv diskriminace na základě rasy, náboženství, pohlaví, národnosti, etnického původu či jiného postavení. Každé dítě má plné právo na život, zdraví růst a vývoj a svobodu myšlení. Do soukromého života rodiny nesmí být neoprávněně zasahováno, a dítě má plné právo na ochranu před takovým jednáním. Státy mezi sebou také uzavírají dohody o spolupráci proti nezákonnému zavlčení dítěte do zahraničí a opětovnému navrácení do své země. Za tímto účelem přijímají patřičná opatření (Úmluva o právech dítěte, 1991).

Další úmluvou, kterou OSN podporuje ZZO, je ***Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením***. Hlavním účelem tohoto dokumentu je zajistit rovnoprávnost mezi

ženami a muži s různým mentálním, duševním či fyzickým postižením. Mezi obecné zásady úmluva zahrnuje respektování lidské důstojnosti a osobní svobody, včetně svobody volby. Další zásadou je zákaz diskriminace, rovnost a rovnoprávnost, pomoc při začlenění do společnosti, přijetí osob s postižením takových, jací jsou, a brát v potaz lidské odlišnosti jako součást přirozeného života. Děti s postižením mají plné právo na zachování identity a rozvíjení svých schopností. Úmluva byla přijata Valným shromážděním dne 13. prosince 2006 a ČR ji podepsala dne 30. března 2007 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, © 2024).

Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UNTOC) byla přijata na Valném shromáždění v New Yorku dne 15. listopadu 2000. Dokument slouží především k mezinárodní spolupráci v oblasti prevence a stíhání organizovaného zločinu, který mnohdy proniká do veřejné správy v některých státech. Za tímto účelem jsou navržena a dodržována opatření, která mají takové jednání potlačit. Mezi nejčastější TČ organizovaných skupin patří obchod s lidmi, obchod s drogami, obchod se zbraněmi, praní špinavých peněz, korupce, vyhrožování, vydírání nebo maření výkonu spravedlnosti. Úmluva obsahuje 41 článků a byla doplněna o 3 dodatkové protokoly:

- *Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména s ženami a dětmi,*
- *Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky,*
- *Protokol proti nedovolené výrobě střelných zbraní, jejich součástí, dílů a střeliva a proti obchodování s nimi.*

Pro ČR úmluva vstoupila v platnost dne 24. října 2013 a je důležitým dokumentem pro ochranu práv obětí TČ organizovaného zločinu (United Nations, 2004).

Dokumenty Rady Evropy

V některých evropských zemích docházelo k sjednocování pravidel o odškodňování obětí státem již v 60. letech. Hlavní úmluvou v této oblasti se stala ***Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů***, která byla přijata Radou Evropy 24. listopadu 1983. V rámci ČR byla úmluva přijata v roce 1999 a začala platit od 1. ledna 2001. Předmětem úmluvy je sjednocení pravidel smluvních států na podporu obětí násilných TČ. Finanční podpora má pomoci oběti pokrýt ušlý zisk, výživné, výlohy na léčbu nebo uhradit prostředky na pohřeb zesnulých osob (Česko, 2000).

Dále Rada Evropy vydala k ochraně obětí TČ řadu doporučení. Nejdůležitějšími z nich jsou *Doporučení Rady Evropy č. R (85)11 o postavení obětí v rámci trestního práva a trestního procesu* z roku 1985 a *Doporučení Rady Evropy č. R (87)21 o pomoci obětem a o prevenci viktimizace* z roku 1987. Hlavní snahou doporučení z roku 1985 je vybudovat při vyšetřování větší důvěru oběti, aby lépe spolupracovala v rámci trestního řízení – zvláště pokud oběť vystupuje jako svědek. Doporučení z roku 1987 se spíše zaměřuje na pomoc obětem prostřednictvím nestátních organizací (Slámová, 2022).

Slámová (2022) dále uvádí dokumenty věnující se **ZZO**:

- *Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před pohlavním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním (2007),*
- *Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu (2005),*
- *Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi (2005),*
- *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950).*

Dokumenty Evropské Unie

Stěžejním dokumentem EU o postavení obětí v trestním řízení je *Rámcové rozhodnutí Rady EU (2001/220/SVV)*, které bylo přijato dne 15. března 2001. Tento dokument pozbyl platnost 15. listopadu 2012 a byl nahrazen dne 25. října 2012 *Směrnicí Evropského parlamentu a Rady EU 2012/29/EU*. Tyto dva dokumenty tvoří základ, který byl implementován do českého zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (Evropská unie 2001 a 2012).

Na období mezi lety 2010 a 2014 přijala EU Stockholmský program, který měl posílit oblasti práv, svobody a bezpečnost občanů. V rámci „Evropy práv“ se program zaměřuje nejen na rasismus a xenofobii, ale také na nejzranitelnější skupiny osob jako jsou děti, menšiny a oběti násilí (European Union, 2010).

Na základě Stockholmského programu byly přijaty v roce 2011 dvě významné směrnice: *Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí* a *Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2011/99/EU o evropském ochranném příkazu*. Evropský ochranný příkaz je důležitým nástrojem v boji proti násilí, stalkingu a různým formám zneužívání. Tento mechanismus zajišťuje, aby mezi členskými zeměmi EU byly uznávány ochranné příkazy jako součást opatření práva trestního (Slámová, 2022).

Dne 24. 6. 2020 byla v Bruselu přijata **Strategie EU v oblasti práv obětí na léta 2020–2025**. Cílem je zajistit spravedlnost pro všechny oběti TČ. Jedná se o vůbec první strategii na podporu práv obětí. Jako klíčová opatření pro členské státy uvádí zajištění směrnic o právech obětí, zejména v oblasti ochrany, podpory a poskytování informací. Dále apeluje na zahájení vnitrostátních kampaní na zvýšení povědomí o právech obětí a na podporu občanské společnosti při posilování práv obětí, a to včetně finanční pomoci od EU (European Union, 2020).

2.2 Vývoj legislativy v ČR

Od poloviny minulého století se společnost začíná více zabývat jednotlivými oběťmi TČ. V českém prostředí byla pomoc osobám poškozeným TČ, rozkouskována do několika zákonů. Jedná se např. o zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. a v neposlední řadě také zákon č. 137/2001 Sb. na zvláštní ochranu svědka a dalších osob v trestním řízení (Ivanová, 2019).

Prvním stěžejním zákonem pro oběti TČ byl vznik zákona **č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti**. Náš právní řád dosud neidentifikoval pojem „oběť trestné činnosti“, nýbrž pracoval pouze s pojmem „poškozený“ v trestním řízení. Přestože je tento zákon i nadále platný, zůstává z něj jen základ, přičemž byl zcela upraven a novelizován v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (Fenyk et al., 2024).

V programovém prohlášení vlády ze dne 4. srpna 2010 se vláda zavázala, že bude usilovat o posílení práv obětí TČ. Na základě tohoto příslibu a změn v trestním právu procesním z roku 2008 byl v první polovině roku 2011 zpracován návrh zákona o obětech trestných činů – dále jen ZOTČ (Forejt, 2012).

Zákon o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb.

Zákon je zpracován na základě předpisů Evropské unie a zaměřuje se na práva obětí TČ, poskytnutí peněžité pomoci obětem a na vztahy mezi státem a subjekty, které obětem TČ poskytují pomoc. Zákon dále definuje ZZO a druhotnou újmu. Pojmem druhotná újma se rozumí *„újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci*

obětím trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.“ (Česko, 2013)

Přiznání statusu zvláště zranitelné oběti

První zásadou tohoto zákona je, že každá osoba, která se cítí být obětí spáchaného trestního deliktu musí být za oběť považována. Pokud existují pochyby, že se jedná o ZZO, pak je potřeba ji jako zvláště zranitelnou považovat (Česko, 2013).

Postavení oběti dle trestního řádu č. 141/1961 Sb.

Trestní řád pracuje s pojmem „poškozený“ a jedná se o jakoukoliv osobu, které byl TČ způsoben újma na zdraví, majetku anebo újma nemajetkového charakteru. Poškozená osoba, která se cítí být obětí TČ, má možnost v jakékoliv fázi trestního řízení vydat prohlášení o tom, jaké následky jí byly trestným skutkem způsobeny a jak ovlivnily život oběti. Toto prohlášení může být vyjádřeno ústně nebo v listinné podobě a zaevidováno do spisu jako důkaz (Česko, 1961).

Ochrana oběti v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Zákon č. 40/2009, Sb. trestního zákoníku (dále jen TZk) v § 42 uvádí **přítěžující okolnosti**, ke kterým soud může přihlédnout a vynést tak pachateli přísnější trest. V písmenu *h*) je uvedeno, že za přítěžující okolnost se považuje spáchání TČ na dítěti, blízké osobě, handicapované osobě, osobě vyššího věku nebo nemohoucí osobě a v případě způsobení škody, újmy na zdraví, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení. V zásadě se v písmenu *h*) jedná o ZZO, jak je definováno v ZOTČ (Česko, 2009).

Oběť vs. poškozený

V ZOTČ č. 45/2013 Sb., je „oběť“ definována jako každá fyzická osoba, které bylo v důsledku TČ způsobena újma na zdraví, majetková i nemajetková újma, anebo se pachatel na její úkor obohatil nebo měl obohatit (Česko, 2013).

V českém trestním řádu č. 141/1961 Sb., je vymezen pojem „poškozený“ jako každá fyzická, ale i právnická osoba, které byla trestním činem způsobena újma na zdraví, majetku nebo újma nemajetková. Pojem je využíván zejména v trestním řízení (Česko, 1961).

Hlavním rozdílem mezi těmito termíny je tedy v tom, že pojem oběť se vztahuje pouze na fyzickou osobu, kdežto poškozeným může být i právnická osoba. Z tohoto pojetí je patrné, že každá oběť je současně poškozený, avšak neplatí to naopak, tedy, že každý poškozený je i obětí (Velikovská, 2016).

2.3 Definice zvlášť zranitelné oběti

Zákon č. 45 z roku 2013 v §2 odstavcích 2 a 3 Sb., řadí mezi skupinu ZZO tyto osoby:

„a) dítě,

b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,

c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),

d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůzku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.“ (Česko, 2013).

V zákoně č. 325/1999 Sb., o azylu se setkáváme s pojmem zranitelnost, kde jsou jako zranitelné osoby uvedeny: nezletilá osoba bez doprovodu, osoba starší 65 let, osoba se zdravotním postižením, rodič nebo rodina se zletilým nebo nezletilým dítětem se zdravotním postižením, těhotná žena a dále osoba, která byla znásilněna, mučena, obětí obchodování s lidmi nebo byla podrobena jiné formě fyzického či psychického násilí (Česko, 1999).

Se ZZO je zapotřebí jednat mimořádně citlivě, empaticky a projevit důvěru při výsleších. Veškeré zainteresované strany a orgány činné v trestním řízení musí vést vyšetřování takovým stylem, aby nebyla způsobena oběti druhotná újma a nebyl prohlubován stres z negativního zážitku oběti. Pro tyto případy zákon stanovuje speciální opatření, které budou zmíněna v následujících kapitolách (Policie ČR, © 2024).

2.4 Speciální práva zvláště zranitelných obětí

ZOTČ (2013) vymezuje několik důležitých práv pro oběti TČ, o kterých je musí řádně informovat policisté, orgány činné v trestním řízení a subjekty poskytující pomoc obětem zapsané v registru. V případě potřeby jsou povinny jejich práva zopakovat. Jedná se o tyto paragrafy:

- § 4-6 právo na poskytnutí odborné pomoci,
- § 7-13 právo na informace,
- § 14 právo na ochranu před hrozícím nebezpečím,
- § 15-16 právo na ochranu soukromí,
- § 17-22 právo na ochranu před druhotnou újmou,
- § 23-37 právo na peněžitou pomoc.

V případě ZZO jsou práva ještě specifitější a oběti mají dále nárok na:

1.) Bezplatnou odbornou pomoc

Nárok na bezplatnou odbornou pomoc mají všechny ZZO, kromě dětí, které se staly oběťmi TČ zanedbávání povinné výživy (v případě, že se nejednalo o nebezpečí nouze nebo skutek neměl trvalé následky na dítěti). Bezplatná pomoc je poskytována subjekty zapsanými do registru poskytovatelů pomoci obětem. Odbornou péčí zahrnuje sociální, právní a psychologické poradenství, pomoc při poskytování právních informací nebo restorativní programy (Policie ČR, © 2024).

2.) Právo na zabránění kontaktu s pachatelem

U ZZO musí policie vyjít vstříc oběti v případě, že si nepřeje přímý kontakt s pachatelem. O tento úkon lze požádat v jakékoliv fázi trestního řízení. V takových případech je možné využít místo přímého kontaktu audiovizuální techniku nebo jednosměrné zrcadlo. To umožňuje předcházet zbytečnému vystresování oběti (Policie ČR, © 2024).

3.) Právo na ochranu při výslechu nebo při podávání vysvětlení

U výslechu a v případě potřeb tlumočnicka si ZZO může zvolit, kterým pohlavím bude vyslechnuta. Žádost může být zamítnuta pouze v případě urgentního výslechu a nemožnosti tlumočnicka preferovaného pohlaví se k výslechu dostavit. ZZO mají dále právo na citlivý a šetrný výslech. V případě nepříjemných pocitů z otázek v sexuální oblasti, může oběť

kdykoliv vznést námitku. Výslech musí být veden velmi pečlivě a důkladně, aby bylo možné zajistit veškeré potřebné informace pouze z prvního výslechu a výslech nemusel být opakován (Policie ČR, © 2024).

4.) Bezplatné zastupování zmocněncem

ZZO mají nárok vznést návrh na poskytnutí bezplatné pomoci zmocněncem, a to v jakékoliv fázi trestního řízení. Zmocněncem může být právnická nebo fyzická osoba. Taková osoba pak může zastupovat oběť při podávání návrhů a žádostí a má právo účastnit se trestního řízení od samého začátku. Většinou se jedná o advokáta, příbuzného nebo známého oběti. Svědeckou výpověď však musí podat vždy výhradně sama oběť (Policie ČR, © 2024).

Dalším právem ZZO je umožnit těmto obětem být vyslýchán osobou, která je k tomu speciálně vyškolená a být vyslýchán v místnostech, které jsou pro tyto účely lépe vybaveny, přizpůsobeny a náležitě upraveny. V případě dětí by měly výslech vést osoby, které jsou speciálně vyškoleny na jednání s mládeží a výslech musí být veden ve speciální místnosti (Cuták, 2022).

3 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Třetí kapitola poukáže na aktuálně řešenou problematiku z nadnárodní i národní perspektivy. První část se bude věnovat prevenci kriminality vůči ZZO na mezinárodní úrovni. Ve druhé části budou představeny nástroje a programy prevence kriminality v ČR, a dále mezirezortní systémový přístup.

3.1 Mezinárodní trendy v prevenci kriminality vůči zvláště zranitelným osobám

Zavedení viktimizačních výzkumů dokazuje, že mnoho obětí TČ svou prožitou viktimizaci vůbec neohlásí. To bývá v některých případech spojeno s negativními zkušenostmi s orgány činnými v trestním řízení a celkovou nespokojeností s vedením systému trestní justice. V roce 2019 bylo zjištěno, že v Kanadě ohlásilo svou viktimizaci pouze 19 % obětí. V roce 2021 bylo v Nizozemsku zjištěno, že 37,5 % obětí případ neohlásilo. Nízká míra hlášení případů je alarmující nejen z důvodu bezpečnosti obětí, ale je důležitá i pro veřejnou bezpečnost. Výzkum dokazuje, že ohlášení případů je spojeno s eliminací budoucích viktimizací a je zásadní pro prevenci kriminality (Wemmers et al., 2023).

V souvislosti s hlášením TČ byl v únoru 2023 proveden v Nizozemsku průzkum spokojenosti obětí s policií. Výsledky ukazovaly 38% rozptyl ve spokojenosti obětí, což souviselo zejména s použitým kanálem ohlášení (doma, přes internet, telefonem, na stanici), následným kontaktem a opatřeními policie při kontrole TČ. Autoři navrhuji, že policie může být schopna pozitivně ovlivnit spokojenost obětí pouze přijetím jednoduchých opatření a označují ji jako klíčové měřítko úspěchu v systému trestní justice (Jansen et al., 2024).

Na základě konference konané v listopadu 2023 proběhl v Rusku výzkum na téma duševní pohody zvláště zranitelných dětí. Tuto kategorii tvořily děti vážně nemocné, handicapované a adoptované. Účastníci konference diskutovali o praktických aspektech aplikace vědeckého výzkumu při práci s dětmi. Z výzkumu bylo vyvozeno, že je velmi důležité zapojit děti do hodnocení jejich vlastní pohody, což posiluje nejen jejich vnitřní hlas, ale také podporuje jejich rodiny. Klíčovými prvky implementace v oblasti prevence a zlepšení duševního stavu dětí jsou vztah s rodiči, rozvoj systému mentoringu a zapojování postižených dětí do kulturně-společenských akcí (Omelchenko a Kolesnikova, 2024).

Studie, provedená s osobami staršími 65 let v Anglii mezi lety 2017–2019, poukazuje na potřebnou pomoc starším obětem TČ. Výsledky ukazovaly, že pouze 13 % vyhledalo

pomoc u svého lékaře a pouhých 32 % ji obdrželo. Významnými prediktory tohoto chování byly zranitelnost zaznamenaná policií a závažnost přetrvávajícího stresu tři měsíce po spáchaném TČ. Překážky ve vyhledávání pomoci byly spojeny s její dostupností a přesvědčením, že by si senioři měli umět poradit sami. Ze závěru studie vyplývá nutnost poskytovat starším obětem větší péči (Serfaty et al., 2024).

Další výzkum se zaměřením na ochranu ZZO proběhl v Chorvatsku v listopadu 2018. Cílem tohoto projektu bylo analyzovat fenomenologii a etiologii delikventního násilného chování pachatelů s důrazem na ZZO a jejich specifické potřeby ochrany. Výsledkem výzkumu bylo, že většina pachatelů násilných deliktů (muži 65 % a ženy 54,4 %) nedokončila tříleté střední odborné učiliště. Toto zjištění má důležitý význam v oblasti prevence a naznačuje nutnost dalšího plánování a vzdělávání studentů o škodlivosti a následcích páchaného násilí (Kondor-Langer, 2024).

Vaško a Klátik (2023) provedli výzkum pomocí právní komparace, analýzy právních úkonů a soudních rozhodnutí. Cílem výzkumu bylo zaměřit se na aktuální výzvy v oblasti trestní ochrany dětí jako ZZO. Současná trestněprávní úprava Slovenska vyžaduje reakci na nové hrozby v oblasti kybernetického světa. Šetření potvrzuje, že je důležité zaměřit se na prevenci a výchovu dětí. Autoři navrhuje zavedení předmětu na školách zaměřeného na prevenci a intervenci TČ v sexuální oblasti. Dále doporučují plynulé budování specializovaných pracovišť v rámci orgánů činných v trestním řízení na Slovensku.

Problému nových kybernetických hrozeb se ve své tvorbě věnuje i S. Johnson (2024). Přestože tradiční kriminalita ve většině zemí spíše klesá, s novými technologiemi se rozšiřují i nové TČ, případně technologie usnadňují pachatelům jejich páčání. Jako nejškodlivější TČ byly hodnoceny materiály týkající se sexuálního zneužívání dětí, groomingu dětí, investiční podvody, sexuální útoky a TČ páchané z nenávisti. Problémem v oblasti prevence je, že policie nemá (nebo by neměla mít) kompetence k řešení všech problémů. Většinou se jedná o zprostředkovávání zboží a služeb, ze kterých jiní profitují, a jejich řešení by vyžadovalo vysoce specializované dovednosti nebo přístup k infrastruktuře, kterou spravují jiné subjekty. Jako jednu z možností lze uvažovat situační prevenci kriminality.

Jedním z novodobých nástrojů prevence kriminality je tzv. „prediktivní policie“, jejímž cílem je zabránit kriminální činnosti dříve, než k ní vůbec dojde. Jedná se o aplikaci analýzy historických dat, umělé inteligence a demografických informací. Pomocí tohoto systému jsou pak policisté strategicky rozmísťováni na území s vyšší pravděpodobností kriminality, což vede k rychlejším reakcím a snižování TČ (Olaoye a Egon, 2024).

Přístup si získal oblibu po celém světě a v ČR byl zaveden policií a MV ČR v červnu 2022 ve formě map kriminality, které jsou volně dostupné veřejnosti. V mapách jsou k dispozici evidované přestupky a TČ. Lze v nich také vyhledávat podle typu deliktu, místa deliktu či data oznámení (MV ČR, © 2024).

3.2 Nástroje a prevence kriminality v ČR

Ve druhé části budou představeny klíčové prvky prevence kriminality, mezirezortní přístup k obětem v ČR a sada nástrojů, které je potřeba používat při práci se ZZO.

3.2.1 Prevence kriminality

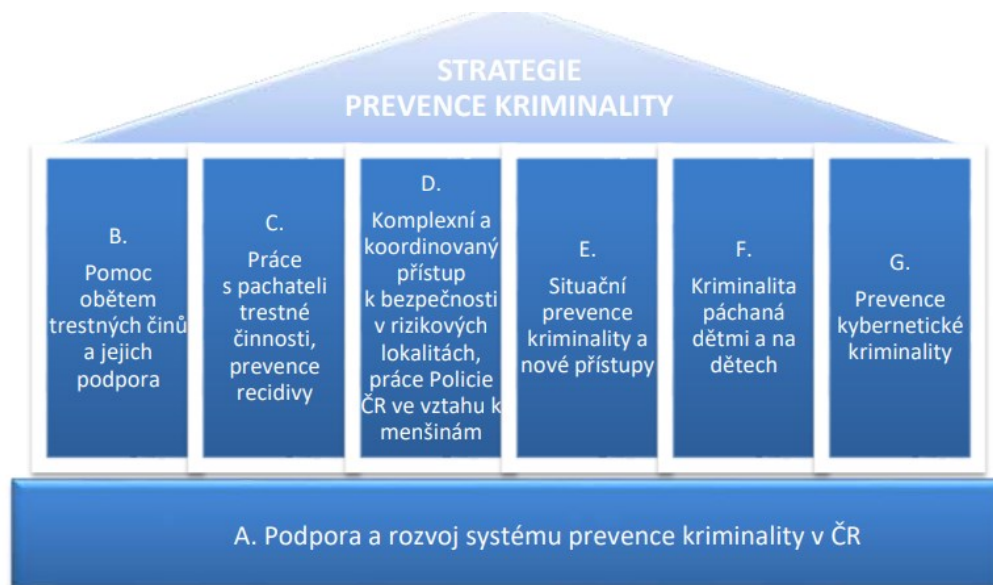
Zejména v posledních desetiletích roste úsilí udržet kriminalitu v určitých „mezích“ a eliminovat páchaní TČ. Této problematice se věnuje kontrola kriminality za pomoci trestněprávních a preventivních strategií. Trestněprávní kontrola se provádí aplikací trestního práva za pomoci státních institucí, které jsou k tomuto účelu zřízeny. Jedná se především o soudnictví, státní zastupitelství, policii, vězeňství a probační a mediační službu. S kontrolou kriminality je spjata trestání a provádění ochranných opatření. Ve vyspělejších zemích se však stále více preferuje prevence kriminality před represivním přístupem. Důvodem je, že prevence je nejen méně nákladná a perspektivnější, ale i efektivnější (Šámal et al., 2022).

Strategii prevence kriminality a její Akční plán vydává *Odbor prevence kriminality*, který se zabývá také programy a projekty na pomoc obětem TČ.

Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2022-2027

Strategie byla odsouhlasena vládou dne 6. dubna 2022 pod usnesením č. 276. Globálním cílem této strategie je dlouhodobě předcházet TČ a viktimizaci, podporovat bezpečnost společnosti a zajišťovat rozvoj státu. Základem dosažení těchto cílů je mít dobře promyšlenou a sestavenou strategii, která přispěje ke snižování nákladů v systému trestní justice. V ČR existuje již stabilní systém prevence kriminality, s mezinárodními partnery, s orgány státní správy i samosprávy a s neziskovými organizacemi. Pravidelná obměna strategie je plánována v pětiletých cyklech a schvalována vládou. ČR je vázána k tomu, aby systém prevence kriminality neustále udržovala a posilovala, čímž zajistí zlepšování kvality života svých občanů (Ministerstvo vnitra ČR, 2022).

Cíle prevence kriminality vycházejí z prioritních oblastí, které jsou znázorněny na obr. 2.

Obrázek 1: Cíle prevence kriminality (zdroj: Strategie prevence kriminality 2022–2027)

Projekty na pomoc zvláště zranitelným obětem

Dne 8. a 9. prosince 2022 byla v Praze uspořádána konference, na které byly prezentovány nejlepší projekty z každého státu EU na téma práce se ZZO. Evropskou cenu prevence kriminality (ECPA) získal švédský projekt „Risk Reduction Intervention“ (Intervence ke snížení rizika), který představoval metody motivace pachatelů, které by vedly k pozastavení páchaní TČ. Tyto metody propojují rozhovory s pachatelem, ochranu oběti a posouzení individuálního rizika. Za ČR byly představeny projekty jako „Bright Sky CZ“, „POL POINT – asistovaná digitální služba“ a „Maják – cesta bezpečí“ (Odbor prevence kriminality, © 2024).

Bright Sky CZ

Bright Sky CZ je aplikace vytvořená na podporu obětí domácího násilí, která je realizována Nadací Vodafone ČR. Spuštěna byla v únoru roku 2020 a hlavním garantem je organizace ROSA – centrum pro ženy. Aplikace je bezplatná a poskytuje veškerou podporu a informace pro oběti domácího násilí nebo pro osoby, které mají podezření, že jejich blízký je obětí násilného vztahu. Aplikace dokáže rozpoznat na základě dotazníkového šetření, zda je osoba ohrožena, a umožňuje také ukládat kompromitující materiál v podobě důkazných fotek, videí nebo audio nahrávek. Aplikace je v telefonu nenápadná a v případě smazání aplikace jsou veškerá data uložena. Dále nabízí aktualizovanou databázi všech center pomoci v ČR a obsahuje informace a rady, jak se zachovat (Ministerstvo vnitra ČR, 2022).

POL POINT – asistovaná digitální služba

Projekt POL POINT zahájila PČR Středočeského kraje dne 1. 2. 2020. Jedná se o velmi vstřícný krok vůči obětem, jehož cílem je snížení sekundární viktimizace, a slouží obětem, které se rozhodují, zda mají podat trestní oznámení. Tato služba dokonce umožňuje obětem veškerou komunikaci „online“, tudíž oběť není vůbec nucena po celou dobu trestního řízení vstoupit do budovy policie nebo soudu. Oběť se má možnost připojit přes komunikační kanál s policií, prakticky v jakémkoli prostředí jí blízkém, a může tak podat výpověď, která může být následně použita u soudu jako důkazní materiál. V případě, že má policie pocit, že by mohla být oběť při výslechu ovlivňována, může být mimo své preferované prostředí předvolána na jeden z komunikačních bodů, kde je oběť po vstupu plně chráněna a zabezpečena. V případě, že se oběť nechce vůbec setkat s pachatelem a soud potřebuje pro soudní líčení ověření totožnosti, postačí, aby dorazila právě na jedno z kontaktních míst POL POINTu (Ministerstvo vnitra ČR, 2022).

Maják – cesta bezpečí

Projekt je zřízen organizací „Dětský úsvit“, z. s., a zahájen byl v roce 2022. Zaměřuje se na malé děti od 8 let, které budou tvořit budoucí generace, a snaží se jim vštěpovat správné a morální hodnoty. Učí je, že ve společnosti je potřeba spolupráce, sounáležitost, pomoc, empatie, čestnost, úcta a respekt, a snaží se rozšiřovat i dětské právní povědomí. Hlavní tezí je neubližovat sobě, okolí a zároveň chránit druhé a vědět, jak se zachovat, pokud je dítěti ubližováno okolím. Hlavní cílovou skupinou projektu jsou děti, které vyrůstají v náhradní rodinné či ústavní péči, děti, jejichž rodiče spáchali trestný skutek nebo mají jít do vězení, děti trpící syndromem CAN (týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě) anebo PAS (porucha autistického spektra). Děti jsou považovány za ZZO, které se nemohou dostatečně bránit a jsou závislé na dospělých osobách (často trýznitelích). Právě proto je hlavním cílem projektu včasná identifikace potenciální oběti a nedokladná pomoc (Ministerstvo vnitra ČR, 2022).

Programy prevence kriminality

Ministerstvo vnitra (dále jen MV, © 2024) na úseku *Odboru prevence kriminality* podporuje specifické programy k předcházení TČ:

Projekt Asistent prevence kriminality a projekt Úsvit

Oba projekty vznikly v roce 2009 za účelem podpory národnostních menšin či sociálně vyloučených lokalit a vzájemně se kombinují. Asistent prevence kriminality pracuje pod městskou policií a jedná se obvykle o vybranou osobu ze sociálně vyloučené lokality, kterou

místní respektují. Asistent dohlíží na veřejný pořádek, sousedské spory a snaží se předcházet kriminalitě v lokalitě své působnosti. Cílem programu Úsvit je navýšení celkové bezpečnosti v sociálně vyloučených lokalitách a zahájení lepší spolupráce mezi státní správou, samosprávou a obyvateli menšin. Úsvit kombinuje: netradiční metody vzdělávání, asistenta prevence kriminality, romského mentora, prevenci zadlužování, technická opatření a nabídku efektivně tráveného času pro děti a mládež. Oba projekty slouží i k prevenci extremismu.

Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Osobám starším 18 let, které se stanou obětí obchodu s lidmi, je v ČR poskytován speciální program na pomoc zvaný „Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi“. Subjekty podílející se na programu jsou MV ČR, PČR, specializované nevládní organizace a Mezinárodní organizace pro migraci Praha. Účast v programu je dobrovolná a může být kdykoliv ukončena. Hlavním cílem programu je poskytnout pomoc obětem, podpořit jejich práva a lidskou důstojnost a motivovat je ke spolupráci s policií a dalšími orgány. Program trvá minimálně 2 měsíce během krizové intervence a nabízí: bezpečné ubytování, okamžité vyjmutí z kriminálního prostředí, zdravotní a psychologickou péči, právní poradenství, tlumočení, hrazení nezbytných výdajů a mnoho dalších služeb (MV ČR, © 2024).

Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných osobách v ohrožení

Program je k dispozici již od roku 2010 a zaměřuje se zejména na pátrání po ztracených a pohřešovaných dětech. Systém je nastaven tak, aby docházelo k co nejrychlejšímu přenosu dat a informací mezi veřejností a médii. Ve spolupráci s Nadací Vodafone vznikla aplikace ECHO, která slouží k pátrání po pohřešovaných dětech a nově i seniorech. Stejně jako u dětí, i u seniorů rozhodují první minuty nebo hodiny a tvoří velmi ohroženou skupinu. Aplikace je spojena s policejní databází a v případě, že přibude nový případ, obdrží všichni uživatelé okamžité upozornění. Tím může velmi pomoci veřejnost díky všímavosti a vnímání okolí. V roce 2023 bylo nahlášeno 3045 případů a 2987 bylo vypátráno. Mezi těmito osobami bylo i 29 dětí ve věku do 15 let a podařilo se vypátrat všechny (Policie ČR, © 2024).

Prevence domácího násilí

Problematiku domácího násilí řeší od roku 2008 *Odbor prevence kriminality MV*, jehož členy tvoří státní i nestátní sektor. Skupina se schází 4x ročně a řeší veškeré problémy a úkoly v oblasti domácího násilí. Na základě těchto schůzí pak předávají vládě podklady ke schválení. Mezi hlavní úkoly patří: neustálé zlepšování a sjednocování policejních postupů,

podpora terapeutických programů a vytváření speciálních týmů pro řešení domácího násilí v rámci PČR. Odbor se dále zabývá vzdělávací a informační činností, osvětou veřejnosti a organizuje konference a semináře s touto tematikou. Významným projektem v boji proti domácímu násilí je Bright Sky CZ (MV ČR, © 2024).

Systém včasné intervence

Systém včasné intervence (dále jen SVI) se zaměřuje na ohrožené děti, na kterých je páchaná kriminalita anebo naopak na děti, které TČ páchají. Systém dokáže včasné rozpoznat týrané nebo zanedbávané dítě, trpící syndromem CAN, a podniká dále náležité kroky. Hlavním cílem programu je: *„prevence rizika kriminálního vývoje dítěte nebo jeho pokračování, ochrana dítěte před trestnou činností, před týráním, zanedbáváním, zneužíváním a humanizace a debyrokratizace práce s dětským klientem a jeho rodinou.“*. Projekt je založen na 3 pilířích, a to: Tým pro děti a mládež (tvoří zástupci sociálně-právní ochrany dětí, PČR, Probační a mediační služba ČR atd.), Portfolio opatření, aktivit a programů a Informační prostředí SVI (MV ČR, s.3, 2009).

Bezpečná země a Bezpečná lokalita

Bezpečná země a lokalita jsou projekty působící od roku 2012, které mají za cíl obohatit občany o vědomosti, jak zabezpečit svůj dům a majetek pomocí mechanických zábranných systémů. Projekt si klade za cíl snížit majetkovou TČ a vštěpit občanům, aby dodržovali pravidla bezpečného chování. Mezi hlavní úkoly projektu patří: rozrůstání městských kamerových systémů, rozšíření množství hlídaných parkovišť, rozšiřování veřejného osvětlení, dále pak protidrogová prevence, zlepšování životního prostředí, dopravní preventivní opatření a další (Odbor prevence kriminality, © 2024).

Domovník – preventista

Projekt byl spuštěn v roce 2013 a jedná se o situační prevenci kriminality, která je založena na bezpečném občanovi, bezpečném domě a bezpečné lokalitě. Jinými slovy jde o zvýšení dodržování veřejného pořádku v rámci jednotlivých bytových komplexů. V každé obci by mělo být celkově 2–6 domovníků. Dílčím cílem je také ukázat osobám žijícím v sociálně vyloučených oblastech, že mohou žít čistě, spořádaně a bezpečně. Tento projekt zároveň pomáhá budovat důvěru mezi nájemcem a rodinou, která žije v jeho pronajatém prostoru. Domovník musí být pro tuto práci odborně vyškolen a získat veškeré manuální dovednosti pro udržování pořádku v bytové jednotce a okolí (MV ČR, © 2024).

3.2.2 Mezirezortní přístup

Mezirezortní přístup se skládá z přístupu policistů, lékařů a dalších zainteresovaných institucí a organizací, které jsou v kontaktu se ZZO.

Policie ČR

Policejní prezidium vydalo v roce 2021 příručku pro policisty, která obsahuje metodiku, jak identifikovat ZZO TČ. Materiál se skládá z několika částí, které tvoří manuál pro policisty, právní a psychologický rozcestník, zásady individuální identifikace oběti a rozlišení mezi pravou a nepravou, případně falešnou obětí. Celkový obsah metodiky vymezuje:

- právní kvalifikace a paragrafy,
- specifické projevy ZZO (styl komunikace s obětí, zkušenosti z praxe, co očekávat, na co se dotazovat),
- veškerá doporučení pro policisty při styku s oběťmi,
- schéma postupu policistů při vyšetřování,
- modelové případy, vysvětlení termínů a příloha (MV ČR, 2021).

Tento manuál rovněž navazuje na Směrnici Evropského parlamentu a Rady z roku 2012, viz kapitola 2.1.

Zdravotnické služby

Zdravotník nebo lékař může být první osobou, která zjistí, že s obětí je něco v nepořádku. Pokud výpověď pacienta neodpovídá okolnostem, zraněním a je pochybná, je potřeba, aby zdravotník vše důkladně zaznamenal, zdokumentoval a případně nahlásil incident dalším orgánům. Ministerstvo zdravotnictví (dále jen MZV) vydalo v roce 2008 metodické pokyny pro lékaře, jak se chovat v případě, že je v dané situaci podezření na páčání násilí v rodině. V metodice je k dispozici také vzor dokumentace pro případ zjištění domácího násilí páchaného na ženě či muži. Téhož roku v květnu vydalo MZV také metodiku k včasnému rozpoznání syndromu týraného, zneužívaného nebo zanedbávaného dítěte (Po medině, © 2021).

V roce 2023 byl vydán *Metodický pokyn k přítomnosti zákonných zástupců a osob blízkých u dětí při poskytování zdravotních služeb*, za účelem ujednání stejného postupu zdravotníků s nezletilými oběťmi, které mají právo na přítomnost jejich rodičů či zákonných zástupců (MZV ČR, 2023).

Pokud je oběť identifikována jako ZZO, má nárok na advokátní pomoc zdarma, a to již od prvního styku s policií. Povinností lékaře je diagnostikovat zdravotní stav oběti a vše zvláště v dokumentaci zaevidovat. Dále musí zdravotník při kontaktu se ZZO dodržovat několik zásad:

- jednat velmi citlivě,
- sdělené informace opakovat (osoba prožívající trauma hůře vnímá),
- nabídnout pomoc a dostupné kontakty,
- do spisu zapsat původ zranění včetně vysvětlení takového zranění pacientem – důležité pro další vyšetřování (Po medině, © 2021).

Povinnost zdravotníků ohlašovat spáchané TČ policii se dělí na 2 skupiny deliktů – ty, které se staly v minulosti a nehrozí opakování či dokončení, a ty, u kterých hrozí dokončení nebo opakování v budoucnosti. Zdravotník má povinnost ohlásit vždy TČ týrání svěřené osoby či těžké ublížení na zdraví, ačkoliv již v budoucnu nebezpečí nehrozí. Dále je povinen ohlásit případy, kde hrozí příprava či dokončení TČ vraždy, zabití, těžkého ublížení na zdraví, vydírání, znásilnění, pohlavní zneužití a týrání svěřené osoby. Toto rozdělení má význam především v prevenci sekundární viktimizace. Pokud by lékař ohlásil znásilnění osoby bez souhlasu dotyčné oběti, a čin byl spáchán v minulosti a nyní již nebezpečí nehrozí, mohl by způsobit druhotnou, mnohdy ještě horší psychickou újmu. Role lékaře a zdravotníků je tak velmi důležitá pro první pomoc oběti a pro pomoc policii v následujícím šetření (Po medině, © 2021).

Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů

Se vznikem ZOTČ zavádí Ministerstvo spravedlnosti ČR (© 2024) i veřejný registr, kde jsou zapsány veškeré akreditované neziskové organizace a advokáti. Tento katalog umožňuje obětem lepší přehled o dostupné pomoci, na kterou mají ze zákona nárok. Do katalogu stačí zadat název subjektu, případně pouze okres, a následně jsou vyobrazeny veškeré dostupné subjekty, které může oběť využít k poskytnutí pomoci v různých směrech. Jedná se především o tyto okruhy služeb:

a) Subjekty poskytující sociální služby

Neziskové a další organizace, které nabízejí odbornou sociální a psychologickou pomoc v nelehkých životních situacích (zadlužení, problémy s obydlím a další), poskytují pomoc

ve společenském životě, v rodině i partnerství. Oběti TČ mohou kdykoliv využít bezplatnou psychosociální pomoc.

b) Subjekty akreditované pro poskytování právních informací či restorativní programy

Na tyto subjekty se mohou oběti TČ obracet o pomoc v oblasti informovanosti o probíhajícím trestním řízení a o svých právech a povinnostech. Subjekty nabízejí bezplatné psychosociální poradenství nebo psychoterapie, přičemž vše probíhá zcela diskrétně a na vyžádání i anonymně. Oběti se zde mohou obrátit v případě, že si nejsou jistí, zda mají TČ ohlásit, a bojí se, co bude následovat.

c) Advokáti nabízející právní služby

Advokáti uvedení v registru nabízejí obětem TČ bezplatnou právní pomoc, zastupování u soudu, rozbor nebo zpracování dokumentů a právních listin. Některé další služby mohou být zpoplatněny.

d) Probační a mediační služby

Jejich hlavním záměrem je urovnat vztah mezi obviněným a poškozeným a poskytnout právní informace zdarma. Nabízejí pomoc v oblasti informovanosti o právech a náhradě škody za újmu způsobenou TČ, dále také psychologickou nebo sociální pomoc v tíživé životní situaci.

Do registru poskytovatelů pomoci se mohou jednotlivé subjekty hlásit dobrovolně a databáze je volně dostupná na webu Ministerstva spravedlnosti (Ministerstvo spravedlnosti ČR, © 2024).

Restorativní justice

Restorativní justice je moderní pojetí trestněprávní politiky, které vychází z předpokladu, že hlavním problémem TČ není pouze narušení právních norem, ale především újma způsobená obětí a narušení mezilidských vztahů ve společnosti. Usiluje o hledání nových řešení a zaměřuje se na skutečné potřeby obětí. Zároveň se snaží vést pachatele k uvědomění si důsledků svého jednání. Jejím cílem je pomoci nejen obětem, ale i pachatelům a všem, které TČ zasáhl (Zehr, 2024).

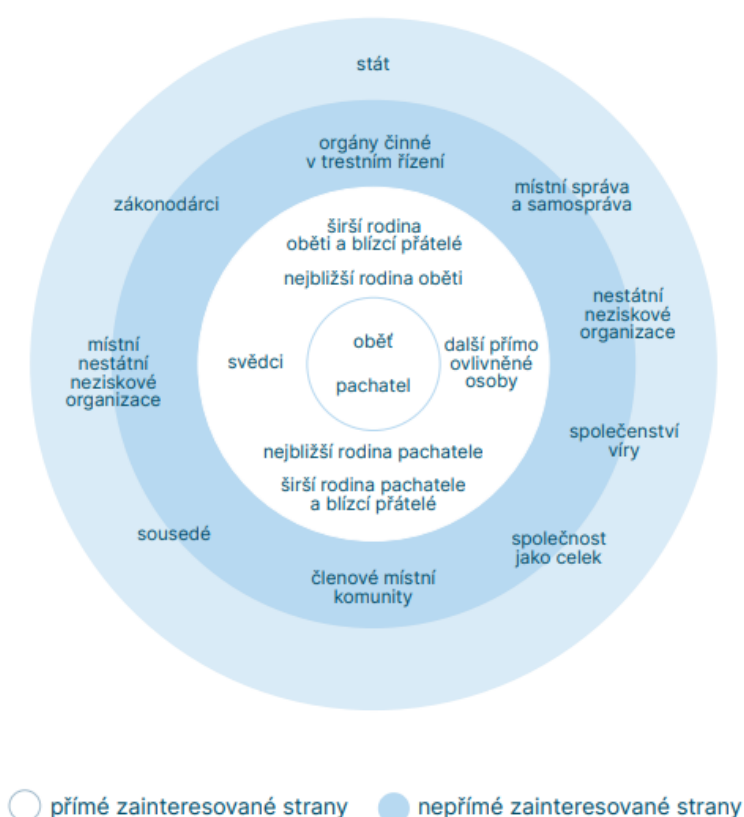
Jako základní principy restorativní justice uvádí Šachová a spol (2024):

- změna úhlu pohledu na řešení kriminality a trestání,

- nalezení spravedlnosti v nápravě způsobené újmy a přijetí zodpovědnosti za spáchaný TČ,
- orientace na participaci a dialog všech zasažených stran.

V roce 2018 Evropská rada vydává doporučení v aplikaci restorativní justice: náhrada újmy obětem, participace všech zúčastněných stran, dobrovolnost, dialog, péče o potřeby zúčastněných stran, odškodnění, vzájemné pochopení, reintegrace a také prevence dominance jedné strany (Council of Europe, 2018).

ZAINTERESOVANÉ STRANY V RESTORATIVNÍ JUSTICI

Obrázek 2: Zúčastnění v restorativní justici (zdroj: Šachová et al., 2024)

Obrázek 2 vykresluje přímé propojení všech zúčastněných stran, kterých se TČ nějakým způsobem dotýká. Ve středu proti sobě stojí pachatel a oběť, následuje nejbližší rodina, svědci a další ovlivněné osoby. Následně se TČ také dotýká místní samosprávy, orgánů činných v trestním řízení, sousedů i společnosti jako celku. Celou rozepři má v kompetenci stát a zákonodárci, jež stanoví výši trestu a případné odškodnění oběti (Šachová et al., 2024).

3.2.3 Sada nástrojů pro práci se zvláště zranitelnými oběťmi

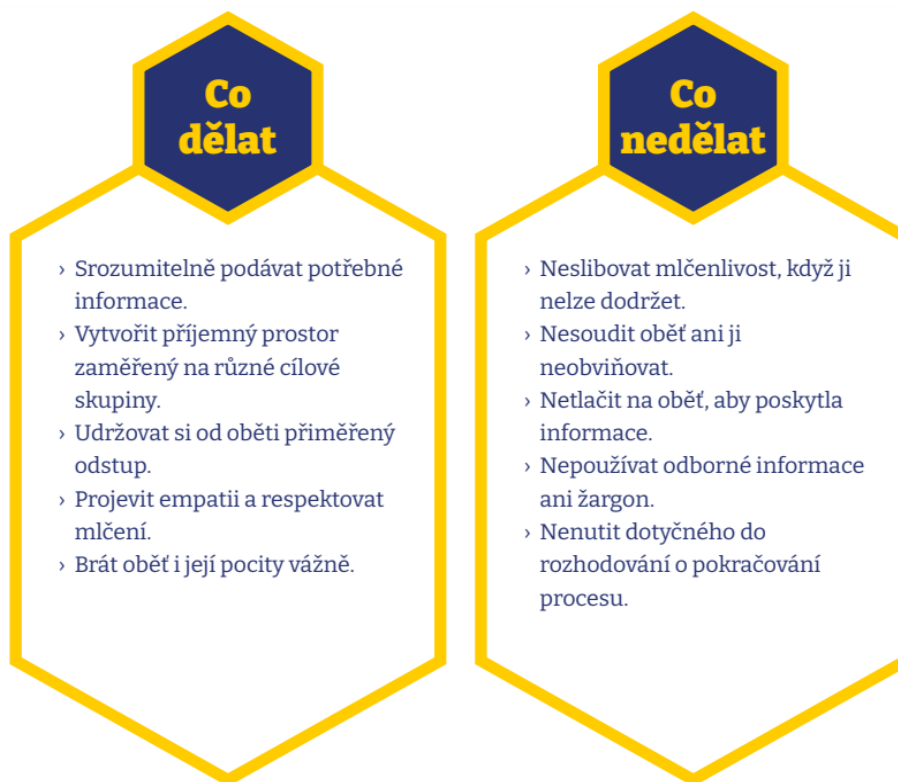
Mezi specifické nástroje při práci s obětí patří nejprve identifikace její citlivosti a přizpůsobené jednání, dále výslech ve specializované místnosti a také pomoc při následném soudním řízení.

Charakteristiky citlivosti a jednání s obětí

V každé zemi jsou ke kategorizaci ZZO určena kritéria, která specifikují jejich náchylnost. Jedná se zejména o osobnostní rysy oběti, věk, pohlaví, sexuální orientaci, fyzický a psychický stav nebo kulturní či náboženské vyznání. Významným znakem je věk oběti, a to zejména proto, že příliš mladé nebo staré osoby jsou často závislé na další osobě kvůli své nesamostatnosti, velmi často právě na samotném pachateli. Další častou kategorií jsou ženy, které jsou oběťmi domácího násilí a na svém trýzniteli jsou často závislé (finančně nebo psychicky). Obdobně jsou na tom oběti obchodování s lidmi, které mnohdy nemají možnost volby ohledně svého těla, financí nebo bydlení. Oběti TČ z nenávisti jsou nejčastěji terčem cizinci nebo postižené osoby. Mezi takové charakteristiky se řadí sexuální orientace, náboženské vyznání, příslušnost k pohlaví nebo fyzické či psychické postižení. Aby byla prevence viktimizace oběti účinná, je potřeba, aby se na identifikaci podílel nejen veřejný sektor (policie, lékaři, učitelé), ale i soukromý sektor, jako jsou hotely, stavební firmy či správci sociálních sítí (Bosman, 2022).

Co konkrétně dělat a čemu se vyvarovat znázorňuje obrázek 3. Po identifikaci oběti jako ZZO je potřeba vytvořit příjemné prostředí a zohlednit její potřeby. Velmi důležitou součástí je správný komunikační proces, aby byla oběť ochotná poskytnout veškeré potřebné informace, a to takovým způsobem, aby nedošlo k prohloubení jejího zažitého traumatu. Oběti musí být sdělena veškerá práva a možnosti pomoci, které nabízí stát a další organizace. Pro práci se ZZO jsou vyškoleni specializovaní odborníci, kteří obětem zajišťují veškerou potřebnou péči – například specialisté na práci s dětmi či odborníci na oběti TČ z nenávisti (Bosman, 2022).

Pro ZZO by mělo být vždy vytvořeno co nejpříjemnější prostředí, a právě za tímto účelem byly zřízeny specializované výslechové místnosti.

Obrázek 3: Co dělat a nedělat při práci se ZZO (zdroj: Bosman, 2022)

Speciální výslechové místnosti

První speciální výslechové místnosti (dále jen SVM) vznikly v roce 2004 v Praze a Ostravě. Od té doby jejich počet neustále roste v každém kraji, a k roku 2023 evidujeme v ČR celkem 81 takových místností (Odbor prevence kriminality MV ČR, 2023).

SVM byly původně zřízeny za účelem výslechu dětských obětí TČ zejména v oblasti sexuální kriminality. Postupně se však jejich využití rozšířilo na všechny skupiny ZZO, včetně starších či handicapovaných osob, obětí sexuálních deliktů a domácího násilí. Hlavním cílem je vytvořit příjemné prostředí, které se výrazně liší od běžných policejních kanceláří. Tyto místnosti mají chránit oběti před sekundární viktimizací a zabránit vyvolání nepříjemných pocitů spojených s policejním pracovištěm (MV ČR, 2022).

Odbor prevence kriminality MV ČR (2018) vydal dokument doporučující standardní vybavení SVM, které se skládají z těchto místností:

a) Výslechová místnost

Místnost by měla být zařízena tak, aby připomínala pokoj v běžném domově, aby se oběti cítily příjemně a mohly lépe navázat kontakt s vyslýchající osobou. K dispozici jsou také demonstrační pomůcky, jako například panenky, na kterých malé děti mohou ukázat, co se

jím stalo. Nábytek by měl zahrnovat pohovku, hrací koberec, poličky, konferenční stůl apod. Mezi nezbytnou technickou výbavu patří kamera a mikrofony.

b) Monitorovací místnost

Místnost je určena k online pozorování a záznamu výslechu. Mezi nezbytné vybavení patří nábytek umožňující pohodlné vedení písemného záznamu a také notebook pro chatovou komunikaci.

c) Technická místnost

Zajišťuje kompletní správu technologií, ovládání kamer, úpravu zvuku a práci s obrazovým i zvukovým záznamem.

Pomoc obětem během soudních řízení

V rámci vyšetřování musí oběť vždy vydat informovaný souhlas, což znamená, že si plně uvědomuje veškeré procesy a možné následky, které budou následovat, a souhlasí se všemi opatřeními, která policie nebo veřejné orgány podniknou (Bosman, 2022).

Oběť má možnost využít své právo na účast v trestním řízení buď aktivně (vykonáváním svých práv), nebo pasivně jako svědek, který je vyslýchán k trestní věci orgány činnými v trestním řízení (Info Victims, © 2024).

Během soudního řízení je nezbytné dodržovat přístup odpovídající specifickým potřebám oběti, přičemž se vychází ze směrnice o právech obětí. Mezi tato práva patří porozumění všem podrobnostem líčení a právo na bezpečnost a soukromí. Bez souhlasu oběti nesmějí být některé citlivé informace nebo fotografie šířeny dál, a to zejména v případě dětských obětí. Dalším prvkem vyplývajícím ze směrnice je fyzická ochrana. To zahrnuje opatření, která zabrání kontaktu oběti s pachatelem, pokud si to oběť nepřeje. Soudy mají pro tento účel přizpůsobené čekárny i vchody tak, aby se rodiny oběti a pachatele nemusely vůbec setkat. V případě dětských obětí se často využívají audiovizuální záznamy, které umožňují výslech dítěte bez jeho fyzické přítomnosti v soudní síni, přičemž tento záznam může sloužit jako důkaz v řízení. V některých zemích se k podpoře obětí využívají i speciálně cvičení psi, kteří pomáhají snižovat stres oběti tím, že poskytují neutrální a uklidňující společnost, čímž napomáhají otevřenější komunikaci. Za tímto účelem cvičí psy například nezisková organizace Dog4Life, která je připravuje k podpoře obětí domácího násilí v Itálii. Další nevládní organizace, jako Canisha a Hachiko, se věnují výcviku psů pro využití v trestním řízení v Belgii (Bosman, 2022).

ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část se zaměřuje na zkoumání obětí od samotného počátku vzniku oboru viktimologie. ZZO jsou oběti TČ, které vzhledem ke své zranitelnosti vyžadují speciální zacházení. Do této skupiny patří především děti, senioři, handicapované osoby a cizinci. Mezi ZZO se řadí také oběti specifických kategorií TČ, jako jsou sexuální delikty, obchod s lidmi či terorismus. U ZZO představuje zásadní problém sekundární viktimizace, která s sebou přináší další trauma, ztrátu důvěry v právní systém a tím i oslabení celkové prevence TČ. Se speciálním zacházením souvisejí i zvláštní práva ZZO. Mezi ně patří bezplatná odborná pomoc, právo na zabránění styku s pachatelem, právo na ochranu při výslechu a také bezplatné zastupování zmocněncem. Zájem o oběti TČ začal narůstat od poloviny minulého století. Český právní systém původně nepracoval s pojmem „oběť“, ale používal termín „poškozený“, který je v trestním řízení využíván dodnes. Rozdíl je však v tom, že na ochranu a podporu obětí byl v roce 2013 přijat samostatný zákon. V oblasti ochrany práv obětí hrají klíčovou roli také mezinárodní organizace, zejména OSN a EU, jejichž směrnice jsou ve velké míře implementovány do českého právního řádu.

V oblasti prevence kriminality je pro ČR stěžejním dokumentem Strategie prevence kriminality, která je aktuálně platná pro období 2022–2027. Po uplynutí této lhůty bude Odborem prevence kriminality aktualizována a předložena vládě ke schválení. Pod záštitou MV ČR vznikly speciální projekty a programy zaměřené na pomoc obětem TČ, včetně ZZO, jejichž cílem je prevence kriminality. Kromě toho byl vytvořen Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který slouží jako katalog dostupné pomoci. Tento registr zahrnuje subjekty poskytující podporu v oblasti sociálních služeb, právních úkonů a probační a mediační služby. Moderním přístupem v trestněprávní politice je restorativní justice, která se při vyšetřování TČ zaměřuje na všechny zúčastněné strany. V oblasti prevence kriminality hraje zásadní roli také přístup institucí a orgánů, které s oběťmi pracují – především policie. Její postoj a vyšetřovací postupy mají značný vliv na ochotu oběti spolupracovat a také na celkovou důvěru v právní systém. Laxní přístup či projev nedůvěry ze strany policie může vést k sekundární viktimizaci a ovlivnit rozhodnutí oběti, zda čin oznámí. V některých případech TČ je míra latence alarmující a je nezbytné přijmout opatření k jejímu snížení. Na mezinárodní úrovni vzniká celá řada průzkumů a studií zabývajících se touto problematikou. Autoři se shodují, že je nezbytné dané téma neustále rozvíjet a hledat nové způsoby prevence kriminality u ZZO. Praktická část se zaměří na prověřování a zjišťování nových skutečností a vznese nové návrhy prevence na ochranu ZZO.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Z teoretické části vyplývá několik otázek, na které se bude zaměřovat praktická část:

1. Jsou ZZO v našem právním systému dostatečně chráněny?

H1: Dle aktuálních zákonů, směrnic a programů MV jsou ZZO v našem právním systému dostatečně chráněny.

2. Mají orgány činné v trestním řízení dostatečné prostředky k tomu, aby nedocházelo k růstu kriminality vůči ZZO?

H2: Orgány činné v trestním řízení mají dostatek prostředků k ochraně ZZO a využívají je.

3. Jaký je další vývoj kriminality páchané vůči ZZO?

H3: Kriminalita vůči ZZO s ohledem na přijatá opatření klesá.

4. Má vymezení zranitelných osob v judikatuře úskalí?

H4: ZZO jsou vymezeny v ZOTČ a zákoně o azylu zcela jasně, a oběti znají svá práva.

Metodický postup výzkumu:

K prozkoumání celé oblasti bude v praktické části využito několik metod. V první části proběhne vyhodnocení aktuální situace TČ páchaných na ZZO na základě policejních statistických přehledů. Vzhledem k tomu, že v těchto datech hraje významnou roli latence neohlášených případů, budou ve druhé části představeny dva případy z praxe, které poukážou na možné příčiny této latence. Zároveň budou vykreslena úskalí zranitelnosti v evropské a české judikatuře. Na základě těchto případů bude prověřena práce se ZZO v rámci řízeného rozhovoru s několika odborníky z praxe. Rozhovor bude veden se státní zástupkyní, státním zástupcem z Nejvyššího státního zastupitelství a s advokátkou zastupující oběti. Další odborníci pracující s oběťmi budou z různých oblastí. Poslední část se zaměří na komparaci se Slovenskem s cílem porovnat situaci a zjistit nové skutečnosti, které by mohly přispět ke zlepšení celkového systému nebo poskytnout inspiraci pro změny.

Na základě celkového průzkumu budou v závěru práce formulovány návrhy de lege ferenda, které by mohly přispět ke snížení kriminality páchané na ZZO a zároveň ke snížení značné míry latence v ČR.

5 VÝVOJ A ROZBOR TRESTNÝCH ČINŮ

Aby bylo možné navrhnout účinnou prevenci v této oblasti, je nejprve zapotřebí kategorizovat, před čím je potřeba oběti chránit. Z tohoto důvodu bude první kapitola praktické části věnována rozdělení TČ dle specifických skupin a podle druhu páchaného TČ, v jehož důsledku se oběť stává ZZO. U vybraných TČ bude analyzován vývoj kriminality za posledních deset let, aby byl vytvořen ucelený obraz aktuální situace v ČR.

5.1 Trestné činy páchané na specifických skupinách obětí

Obecně lze říci, že ZZO je pro pachatele mnohem snadnějším terčem a lákavější kořistí než vyspělá osoba, která může vyjádřit nesouhlas a klást odpor. Oběti jsou často vybírány pro svou naivitu, bezbrannost, ale také dobrosrdečnost nebo zranitelnost způsobenou nedostatečným zázemím.

Trestné činy páchané proti dětem

Mezi nejčastější formy násilí páchané na dětech patří fyzické či psychické týrání, zanedbávání, sexuální zneužívání, šikana a v poslední době také počítačová kriminalita (Ptáček a Pemová, 2022).

Častým jevem, který se vyskytuje zejména ve školním prostředí a ohrožuje děti, je šikana. Jedná se o záměrné chování s cílem ublížit nebo zastrašit jednotlivce či skupinu. Projevuje se fyzickými útoky (bití, kopání, poškozování věcí) i psychickými atakami (slovní urážky, ponižování, vyhrožování, pomluvy) a může mít také podobu sexuálního obtěžování. Dalším moderním fenoménem, který se ve světě stále více rozšiřuje, je kybershikana (Portál krizového řízení JHM, © 2023).

V TZk (Česko, 2009) jsou vymezeny tyto TČ páchané na dětech: *Opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 TZk)*, *Zanedbání povinné výživy (§ 196 TZk)*, *Týrání svěřené osoby (§ 198 TZk)*, *Týrání svěřené osoby ve společném obydlí (§ 199 TZk)*, *Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200 TZk)*, *Ohrožení výchovy dítěte (§ 201 TZk)*, *Svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZk)* a *Podání alkoholu dítěti (§ 204 TZk)*.

Trestné činy páchané proti seniorům

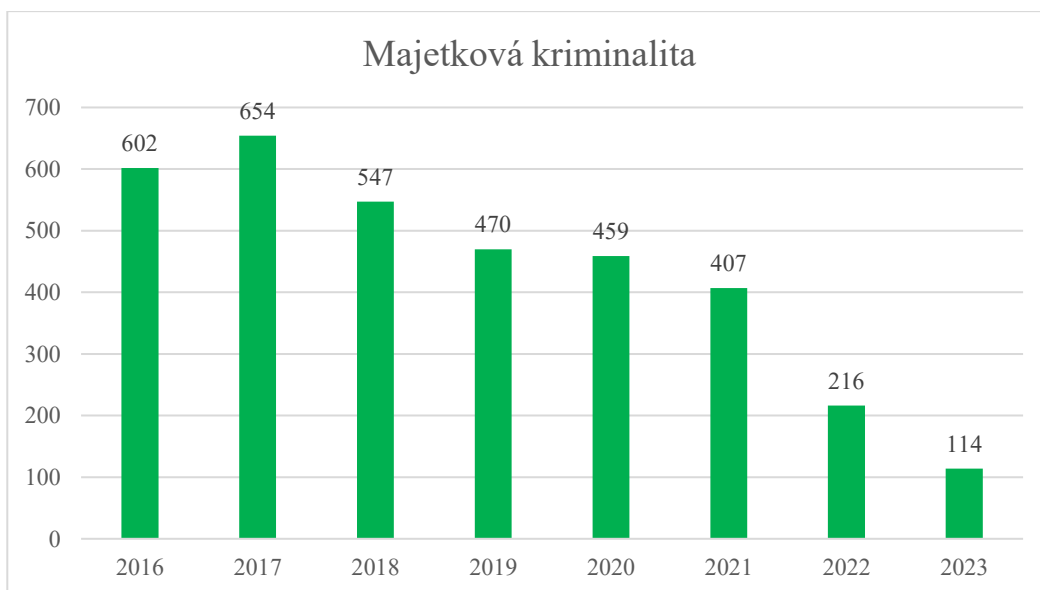
Vysoký věk s sebou nese různé biologické a sociální projevy, které přinášejí určitá rizika. Fyzický či mentální hendikep, jenž se může u starších osob vyskytovat, je automaticky řadí mezi ZZO a vysoce ohroženou skupinu obyvatel. Seniori často trpí sníženou pohyblivostí,

oslabenou citlivostí smyslů, bývají izolováni, neovládají moderní technologie a mnohdy se také stydí zavolat si pomoc. Všechny tyto faktory jsou pachatelům dobře známy, a proto se na tuto skupinu obyvatel zaměřují. Předpokládá se také vyšší míra latence při nahlašování TČ, což pro pachatele představuje značnou výhodu (Kartusová, 2024).

Nejčastější kategorie jednání páchané vůči seniorům jsou krádeže (doma, venku, v hromadné dopravě), podvody zaměřené k vylákání financí nebo majetku, loupežná přepadení, nabízení nevýhodných služeb a výrobků, omezování osobní svobody a psychické či fyzické týrání (Portál krizového řízení JHM, © 2023).

Z TZk (Česko, 2009) se jedná konkrétně o tyto paragrafy: *Ublížení na zdraví (§146 TZk)*, *Omezování osobní svobody (§ 171 TZk)*, *Loupež (§ 173 TZk)*, *Krádež (§ 205 TZk)*, *Podvod (§ 209 TZk)* a další.

K posouzení vývoje TČ v oblasti majetkové kriminality páchané na seniorech byla využita veškerá dostupná data z výročních zpráv MV ČR mezi léty 2016–2023 (data z roku 2024 nejsou v době zpracování práce k dispozici). Z grafu 1 je patrné, že celková registrovaná majetková kriminalita vůči seniorům výrazně poklesla.

Graf 1: Majetková kriminalita páchaná na seniorech 2016–2023 (zdroj: Výroční zprávy MV ČR 2016–2023)

Trestné činy páchané proti handicapovaným osobám

Organizace In IUSTITIA, o. p. s. v roce 2020 prováděla výzkum zaměřený na násilí páchaném na postižených osobách a dospěla k závěru, že handicapované osoby nejsou dostatečně chráněny. Organizace, které se zúčastnily výzkumu uvedly jako nejčastější

projevy násilí slovní, fyzické i sexuální útoky. Oběti se s těmito útoky setkávají jak v blízkém rodinném kruhu, tak i ve specializovaných ústavech. Dle výzkumu je patrné, že násilí na osobách se zdravotním postižením prudce vzrostlo, a je proto nutné v této oblasti novelizovat trestní zákoník (Walach et al., © 2020).

V TZk Česko, 2009) se jedná nejčastěji o případy: *Týrání svěřené osoby (§ 198 TZk)*, *Pohlavní zneužití (§ 187 TZk)*, *Znásilnění (§ 185 TZk)*, *Útisk (§ 177 TZk)* a další.

Trestné činy páchané proti cizincům

Zejména uprchlíky, kteří přecháží do jiné země za účelem útěku před politickou nestabilitou nebo vojenským konfliktem můžeme považovat za ZZO. Takové osoby si většinou sebou nesou spoustu nejistot, nedůvěry, obav a traumat ze zažitých situací v rodné domovině. Při jednání s takovými osobami je klíčová jazyková komunikace a kulturní odlišnosti. Pro jasnější porozumění informací a ke stabilizaci situace je potřeba předávat informace nejlépe v rodném jazyce, sehnat tlumočníka a umožnit také kontakt s blízkou osobou. Při práci s takovými oběťmi je potřeba, aby policie jednala velmi citlivě, respektovala kulturní a náboženské potřeby, aby byla zachována lidská důstojnost oběti (Vymětal, © 2018).

5.2 Trestné činy způsobující oběť zvláště zranitelnou

V této části bude zachycen vývoj vybraných trestních deliktů za uplynulých 10 let, u nichž jsou oběti považovány kvůli své újmě za zvláště zranitelné.

Obchodování s lidmi § 168

V TZk je obchodování s lidmi uvedeno v hlavě II. jako TČ proti svobodě. Zákon trestá obchodování s lidmi v celkovém rozmezí 2–18 let nebo propadnutím majetku, v závislosti na tom, jak závažného chování se pachatel dopustí. Jako přítěžující okolnosti je bráno do úvahy, zda TČ byl spáchán v rámci organizované skupiny, zda organizovaná skupina působí mezinárodně, zda pachatel měl činem v úmyslu získat pro sebe nebo jinou osobu značný prospěch, zda byla oběť nucena k prostituci, anebo zda byla činem způsobena vážná újma na zdraví či smrt. Příprava činu je též trestná (Česko, 2009).

Graf 2: Obchodování s lidmi 2015–2024 (zdroj: Statistické přehledy PČR 2015–2024)

Graf číslo 2 poukazuje na vývoj TČ obchodování s lidmi a nejeví přílišné výkyvy v číslech, kromě minulého roku. Loňský rok zaznamenal nejvíce evidovaných případů za celé období, a ve srovnání s rokem 2018 se jedná téměř o trojnásobný nárůst z tohoto důvodu je potřeba se na tuto oblast zaměřit.

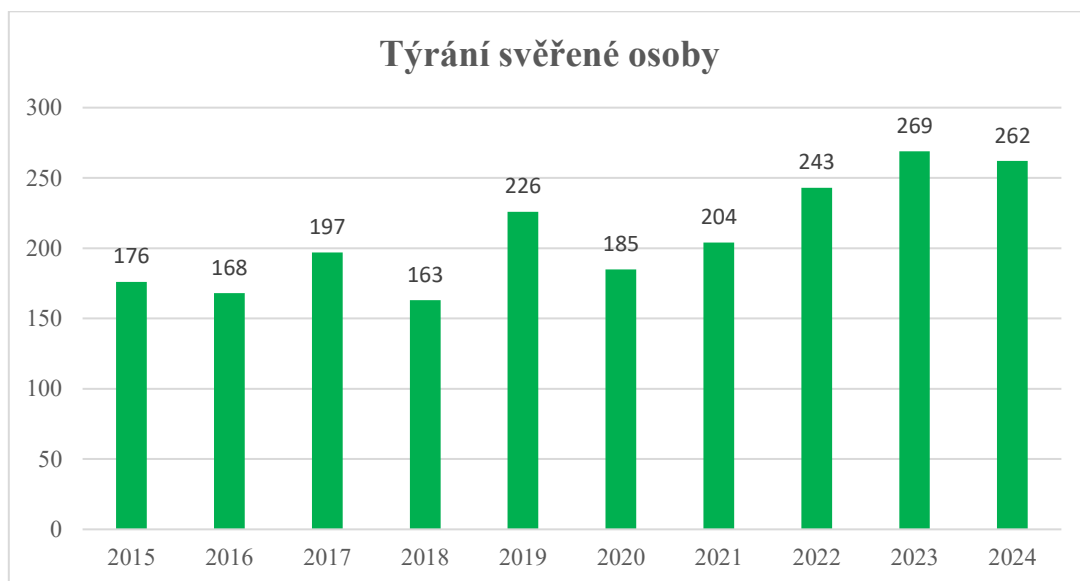
Týrání svěřené osoby § 198 a Týrání osoby žijící ve společném obydlí § 199

Obětí týrání se může stát dítě nebo i dospělá osoba, která je z důvodu nemoci, stáří, invalidity nebo mentální retardace odkázána na pomoc jiných osob. Takové rozhodnutí může být dáno ze zákona, soudním rozhodnutím nebo i smlouvou apod. Nejčastějšími pachateli jsou rodiče, učitelé, vychovatelé, ošetřovatelé nebo trenéři svěřené osoby. Nejčastější formy týrání jsou surové bití, kopání, pálení cigaretami, tahání za vlasy, bití opaskem, rdoušení, svazování, házení nebo třesení s osobou. Z pohledu zanedbávání se může jednat o odpírání stravy nebo zanedbávání hygieny (Fond ohrožených dětí, © 2012–2024).

Mezi další znaky týrání můžeme zařadit tzv. „senzory přílišné stimulace“, kdy je oběť vystavována extrémnímu hluku, výkřikům, hlasům, silnému světlu nebo nucenému užívání drog (The Center of Victims of Torture, © 2024).

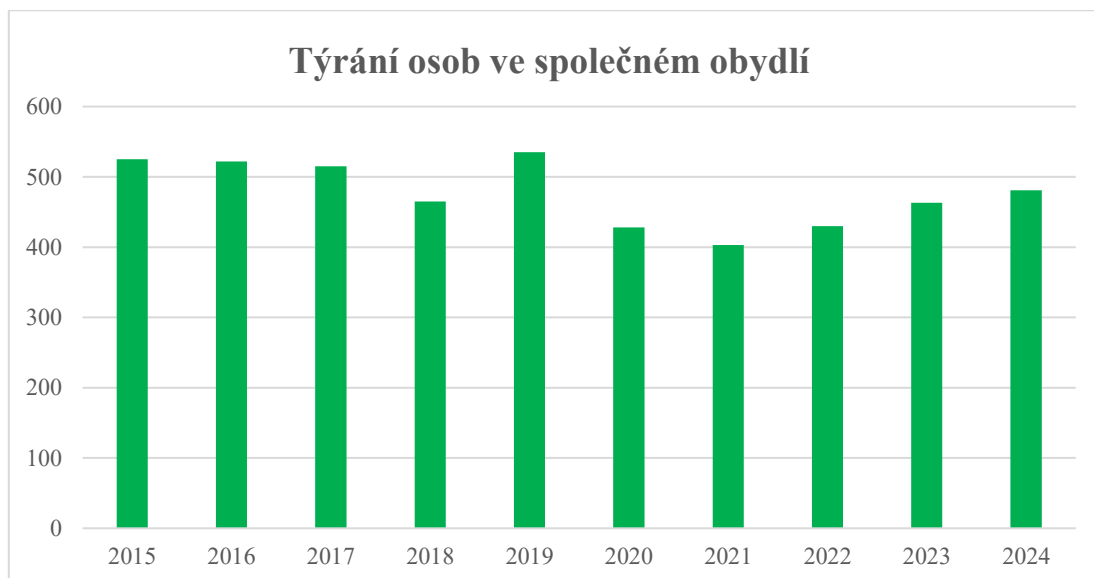
TZk rozlišuje § 198 *Týrání svěřené osoby* a § 199 *Týrání osoby žijící ve společném obydlí*. Týrání svěřené osoby je trestáno mezi 1 rokem až 5 lety odnětím svobody, v případě přitěžujících okolností se trestní sazba zvedá na 2–8 let a v případě způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti 5–12 let. Týrání osoby žijící ve společném obydlí je trestáno od 6 měsíců

do 4 let, při závažnějším jednání 2–8 let a v případě způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti 5–12 let (Česko, 2009).

Graf 3: Týrání svěřené osoby 2015–2024 (zdroj: Statistické přehledy PČR 2015–2024)

Z grafu 3 můžeme konstatovat, že i TČ týrání svěřené osoby v posledních 5 letech téměř kontinuálně narůstá. Nejméně zaznamenaných případů bylo v roce 2018, naopak nejvíce v roce 2023.

Graf 4: Týrání osoby ve společném obydlí 2015–2024 (zdroj: Statistické přehledy PČR 2015–2024)

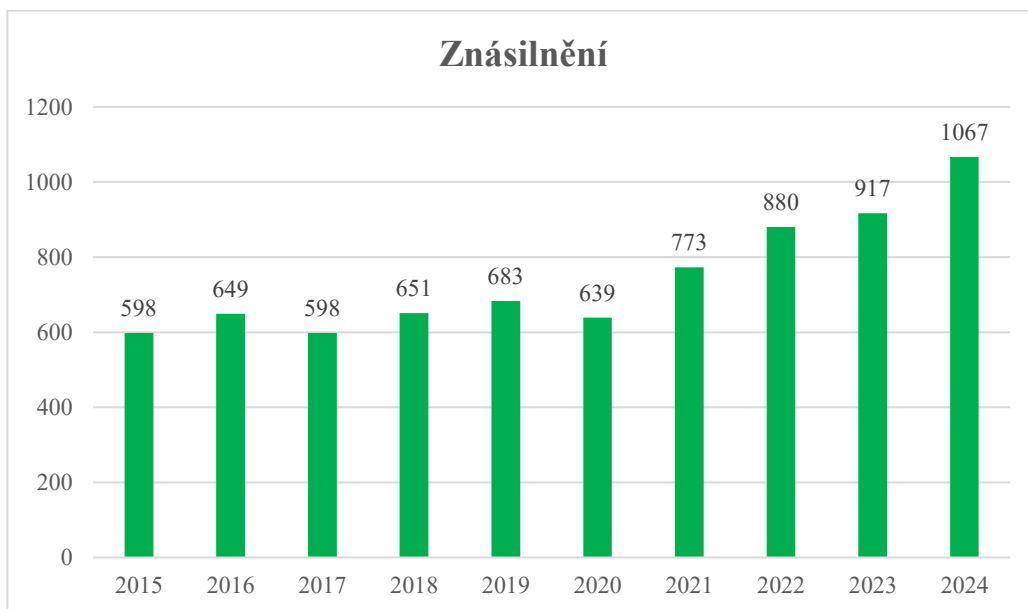
Naopak u týrání osob ve společném obydlí, viz graf 4, mírně klesá počet hlášených případů. Nejvíce jich bylo zaznamenáno v roce 2019 (535) a nejméně za rok 2021, kdy jich bylo 403.

Trestné činy v sexuální oblasti

V kriminologii řadíme sexuální TČ do oblasti mravnostní kriminality. Jedná se především o znásilnění, pohlavní zneužívání a sexuální obtěžování. Oběťmi mohou být ženy i muži různého věku. V roce 2015 byly pachatelkami znásilnění v ČR pouze 2 ženy (Gřivna et al., 2019).

TZk vymezuje samostatnou část v hlavě III. pro TČ proti lidské důstojnosti a v sexuální oblasti. Zákon trestá: § 185 *Znásilnění*, § 186 *Sexuální nátlak*, § 187 *Pohlavní zneužití*, § 188 *Soulož mezi příbuznými*, § 189 *Kuplířství*, § 190 *Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí*, dále § 191-§193a se věnuje výrobě a šíření pornografie 193b *Navazování nedovoleného kontaktu s dítětem*. Přísnější trest obdrží pachatel, pokud je delikt spáchán na dítěti, je oběť způsobena vážná újma na zdraví nebo smrt, případně pokud je některý z činů spáchán promyšleně a v organizované skupině. Novinkou, která byla do zákoníku implementována, je §185a *Sexuální útok*, kde byl také nově definován pojem bezbrannost. Tento legislativní krok je pro ochranu oběti velmi významný (Česko, 2009).

Všechny oběti znásilnění mají možnost využít bezplatných služeb neziskových organizací, jako je např. Bílý kruh bezpečí, který jim zajistí veškerou potřebnou podporu a péči (Policie ČR, © 2024).

Graf 5: Znásilnění 2015–2024 (zdroj: Statistické přehledy PČR 2015–2024)

Graf 4 poukazuje na téměř dvojnásobný počet registrovaných případů tohoto závažného TČ od roku 2015. Jelikož v tomto případě hraje roli vysoká míra latence, není jasné, zda případy jako takové narůstají nebo zda se oběti již tolik nebojí případy nahlašovat.

Velmi významný krok odhlasovala v prosinci vláda, když přistoupila na redefinici znásilnění, která se drží konceptu, že „NE znamená NE. V TZk tak vznikl nový TČ § 185a *Sexuální útok*. Novela sebou přinesla také zpřísněné tresty pro pachatele, kteří takto ublíží dětem do 12 let. Součástí definice je také pojem bezbrannost, kterou zažívá až 70 % obětí znásilnění. Jedná se o ochrannou impulsivní reakci těla, kdy se člověk není schopen bránit a jednoduše „zamrzne“. Novela zákona vstoupila v platnost 1.1. 2025. (Česko, 2009).

Terorismus

V TZk je za terorismus označen jakýkoliv úmysl poškodit ústavní zřízení ČR, narušit politickou, sociální nebo hospodářskou stabilitu, zastrašit obyvatelstvo vážným způsobem a přinutit vládu činit určité kroky pod výhružkami. Teroristický čin (§ 311) se trestá v rozmezí 5–15 let a s přitěžujícími okolnostmi 12–20 let, případně pachateli (pachatelům) hrozí výjimečný trest. Trestná je i příprava teroristického útoku (Česko, 2009).

K boji proti terorismu byla vydána Směrnice EU 2017/541. Cílem směrnice je také co nejefektivněji pomoci ZZO, které jsou teroristickým činem dotčeny. Oběti mají právo na profesionální služby, poradenství a psychologickou či právní pomoc (Evropská Unie, 2017).

Evropská Unie v roce 2021 vydala každému státu „Příručku EU o obětech terorismu“ za účelem rozvíjení práv obětí terorismu. Zahrnují nejen systémové příklady, ale i informace s praktickými nástroji a reakcemi na krize. V ČR se v minulosti teroristické útoky nevyskytovaly. Byly zaznamenány pouze dva domácí teroristické útoky, které provedl tentýž pachatel a které nezpůsobily přímou újmu žádné oběti (Alteri et al., 2021).

Dílčí závěr

Po zmapování TČ páchaných na ZZO v ČR je zřejmé, že kromě majetkové kriminality páchané na seniorech roste i kriminalita na ZZO v ČR. Tím získáváme odpověď na třetí hypotézu této práce, totiž že kriminalita roste i přes přijatá opatření. Zejména u majetkové kriminality může hrát roli skutečnost, že od října roku 2020 se zvýšila trestní hranice za krádež z 5000 Kč na 10 000 Kč. To, co bylo dříve klasifikováno jako TČ, je dnes již pouze přestupkem. Z výroční zprávy MV a z výzkumů Institutu kriminologie a sociální prevence (dále jen IKSP) vyplývá, že zatímco majetkovou kriminalitu občané nemají obavy ohlašovat, u mravnostních deliktů a domácího násilí přetrvává vysoká míra latence. Problém latence

spočívá v značném zkreslování reálné situace, zahrnuje nejen neohlášené případy obětí, ale také nedořešené případy policií nebo případy, kdy jsou pachatelé zproštěni obžaloby.

Velmi významným krokem v oblasti ochrany ZZO před sexuálními útoky byla novela TZK s platností od ledna tohoto roku. Tato novela přinesla velmi významný pojem „bezbrannost“, tzv. zamrznutí z šoku, kdy tělo neposlouchá mysl a oběť se není schopná bránit. V tuto chvíli pachatel oběť zcela ovládá a zneužívá situaci. Výzkumy a výsledky potvrzují, že tento stav nastává až v tři čtvrtině případů z celkového počtu.

Aby bylo možné snížit míru celkové latence ve společnosti, je potřeba změnit celkové myšlení obětí a občanů ve společnosti. A právě tímto směrem se bude práce nadále zabývat. Následující případové studie budou demonstrovat nesprávné jednání se ZZO ze strany orgánů činných v trestním řízení, a tedy jednu z možností, proč latence vůbec vzniká.

6 PŘÍPADOVÉ STUDIE

V následující kapitole budou popsány a analyzovány dvě případové studie, které se zabývají závažnými TČ spáchanými na dvou různých kategoriích obětí. Jednou z nich je hendikepovaný senior a druhou znásilněná dívka.

Cílem těchto studií je demonstrovat, co všechno se může zranitelným osobám stát, jaké okolnosti k tomu mohou vést, s jakým jednáním ze strany úřadů se setkaly a jaké dalekosáhlé následky a dopady to na ně může mít. Dalším dílčím cílem je také poukázat na úskali postavení ZZO v právním systému a zodpovědět hypotézu H2 a H4.

Vzhledem k citlivosti a jedinečnosti případů budou veškeré citlivé údaje a místa událostí v obou případech pozměněny.

V prvním případě jde o nevidomého seniora pana Františka, který byl orgány činnými v trestním řízení namísto oběti označen za pachatele. Celé vyšetřování mělo velmi negativní dopad na jeho zdraví. Zdroje dat z popisovaného případu byly získány ze soudního spisu.

6.1 František

Pan František je 70letý muž, který celý život žil řádně a snažil se dodržovat zákony. V roce 1968 se stal psychiatrickým pacientem a byl ze zdravotních důvodů propuštěn ze základní vojenské služby. Nejprve mu byla diagnostikována schizoidní psychopatie, později schizofrenie. Kvůli této nemoci již nebyl schopen pracovat a žil pouze z invalidního důchodu. Jeho onemocnění bylo natolik vážné, že byl několikrát hospitalizován v psychiatrické nemocnici. K původní diagnóze se přidal psychotický afekt osobnosti, který způsoboval, že byl stále bezradnější, uzavřenější do sebe a méně samostatný. S přibývajícím věkem začal mít potíže se zrakem, což jen prohloubilo jeho společenskou izolaci. Dokud žili jeho rodiče, bydlel s nimi, ale po jejich smrti zcela ztratil rodinné zázemí.

Již před rokem 2012 měl pan František potíže se samostatností. Situace vygradovala v roce 2016, kdy se k psychickým potížím přidala také slepota, což jej zcela odkázalo na pomoc druhých osob. S řešením celé situace mu pomáhal sociální odbor a občanská poradna.

Kvůli těmto hendikepům byla rozsudkem Okresního soudu v roce 2013 uznána jeho nezpůsobilost k právním úkonům. Způsobilost pana Františka k právním úkonům byla omezena pouze v případech, kdy předmětem byl majetek nebo finanční hodnota nepřevyšující částku 500 Kč, jelikož sám nezvládal finanční hospodaření.

Poté, co ztratil zrak, byl velmi vděčný za jakýkoliv sociální kontakt, který mu pomáhal při sebeobsluze a orientaci. Nebyl však schopen rozpoznat, že osoby, které mu tvrdily, že mu pomáhají, jej ve skutečnosti pouze využívaly a zneužívaly. Tyto nejmenované osoby si na jeho jméno a účet objednávaly praní prádla, stravovaly se z jeho obědů, využívaly jeho zakoupené potraviny a setrývaly v jeho nájemním bytě na dlouhodobých návštěvách (několik dní) i bez jeho souhlasu. To vše prohlubovalo jeho zadlužování. Tyto osoby považoval za své přátele. Na jedné straně jim důvěřoval a byl vděčný za jejich pomoc, ale na druhé straně z nich měl i strach, zejména když požíly alkohol. Především díky sociálním pracovním nabyl dojmu, že úmysly těchto „přátel“ nejsou zcela čestné. Vzhledem k oslabené vůli, která je typickým příznakem schizofrenie, se jim však nedokázal vzepřít.

Pan František se tak postupem času stal obětí lží a intrik ze strany jednoho ze svých kamarádů, řekněme mu pan Bedřich. Přestože pan Bedřich velmi dobře znal zdravotní stav pana Františka, zneužil jej jako nástroj ke svému prospěchu a začal si na jeho jméno brát všemožné půjčky.

František neuměl pracovat s počítačem, nedokázal si nic vyhledat na internetu ani vyřídit žádné úřední záležitosti. Veškeré podpisy prováděl pouze po paměti. Bedřich jej neustále ujišťoval, že všechny půjčky bude řádně splácet a že má známého milionáře, takže František neměl důvod svému příteli nevěřit. Po čase však začaly chodit upomínky o nezaplacení, přesto ho Bedřich stále ubezpečoval, že vše uhradí. Teprve když se pan Bedřich začal před Františkem zapírat, pojal František jisté podezření a na radu dalšího z přátel vše v roce 2017 ohlásil na policii.

Na policii se však místo podpory a pomoci setkal s tím, že se celá věc obrátila proti němu a policie zahájila trestní stíhání proti němu namísto pana Bedřicha. To, že nejednal správně a nechával na sebe psát veškeré půjčky, si uvědomil až po vysvětlení od své opatrovnice a při výslechu na policii. Celá tato situace měla velmi negativní dopad na jeho zdraví – následně se zhroutil a byl převezen do psychiatrické nemocnice.

Po návratu z psychiatrické nemocnice však útoky ze strany těchto osob nadále pokračovaly a pan František nebyl schopen zvládnout tlak, který na něj byl vyvíjen. Tyto osoby se na něm neustále obohacovaly a zneužívaly i služby, které mu byly poskytovány. Jeden z těchto „kamarádů“ jej nejen slovně zastrásoval, ale opakovaně jej i fyzicky napadl. Dotyčný byl agresivní také vůči sociální pracovníci, na které se domáhal, aby jej pustila do bytu v době Františkovy nepřítomnosti. Dokonce se jej snažil o tento byt připravit.

V roce 2018 podal pan František žádost o umístění do Domova se zvláštním režimem, kam byl v roce 2019 přemístěn. Dotyčný se za ním dokonce chtěl do tohoto domova přestěhovat, což se mu naštěstí nepodařilo.

V roce 2019 následně proběhl soud s obžalovaným panem Františkem. U soudu byl doložen jeho zdravotní stav prostřednictvím výpovědi svědka, ošetřujícího lékaře MUDr. Ivana Tesaříka, který potvrdil, že pan František v důsledku své nemoci rychle zapomíná a realitu může občas vnímat zkresleně. Dále jej popsal jako člověka nejistého, závislého, nerozhodného a nesamostatného, který s přihlédnutím k intelektovým schopnostem není schopen složitějšího racionálního uvažování. Při poslední hospitalizaci byla rovněž potvrzena mozkomozeková atrofie, která způsobuje úbytek mozkové tkáně. Svědek na základě svých odborných znalostí a znalosti osobnosti pana Františka vypověděl, že není přesvědčen o tom, že by si obžalovaný uvědomoval, co podepsal a jaké to bude mít následky. Potvrdil, že sice vnímá, co je mu sdělováno, ale informace zpracovává jinak, než je běžné, a tudíž téměř vše odsouhlasí. Jeho schopnost bránit se manipulaci je takřka nulová.

Uvedená svědecká výpověď koresponduje také s listinnými důkazy předloženými sociálním odborem města.

Rozsudek soudu 1. stupně:

Přes veškeré výše uvedené skutečnosti soud uznal v roce 2019 70letého muže vinným ve věci pokračujících přečinů podvodu dle § 209 odst. 1 TZk a úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1, odst. 4 TZk, přičemž dle § 46 odst. 1 TZk bylo od jeho potrestání upuštěno.

Odvolání:

Proti rozsudku podal obhájce odvolání do výroku o vině, které odůvodnil tím, že se jedná o muže, který dosud nebyl soudně trestán ani projednáván pro přestupek. Dále bylo v odvolání uvedeno, že v důsledku duševního onemocnění a ztráty zraku nedokázal vyhodnotit, že jeho jednání je trestné. Z uvedeného je tedy zřejmé, že v jeho jednání chybí subjektivní stránka přečinů, jimiž byl napadeným rozsudkem uznán vinným.

Rozsudek odvolacího soudu:

Na základě podaného odvolání byl muž v roce 2020 Krajským soudem obžaloby zproštěn, když odvolací soud se ztotožnil s argumenty jeho obhájce.

Vyhodnocení:

V tomto případě selhal systém hned v několika ohledech.

Prvním pochybením byla činnost policie, přestože obecně platí, že orgány činné v trestním řízení mají postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci bez důvodných pochybností, a to v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí. Celou věc je přitom třeba objasňovat se stejnou pečlivostí jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného (§ 2 odst. 5 tr. řádu).

Dále nebyla plně dodržena směrnice *Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením*, jelikož nebylo zcela zajištěno právo na účinnou ochranu ze strany státu.

V neposlední řadě pochybil také soud, konkrétně porušením § 2 odst. 6 trestního řádu, když vzal v úvahu důkazy pouze na základě vnitřního přesvědčení orgánů činných v trestním řízení, aniž by důsledně přihlédl k objektivním skutečnostem.

Závěrem je nutné dodat, že stát, potažmo jeho orgány, nedokázaly pana Františka ochránit před osobami, jako byl později odsouzený pan Bedřich (v minulosti jedenáctkrát trestně stíhaný). Místo pomoci se dočkal toho, že se celá věc obrátila proti němu a bylo zahájeno trestní stíhání vůči jeho osobě. Tato situace trvala dlouhé dva roky, během nichž se pan František psychicky zhroutil. Po návratu z psychiatrické péče musel nadále s těmito osobami bojovat a v roce 2019 byl odsouzen soudem prvního stupně.

Teprve až na základě odvolání v roce 2020 byl zproštěn veškerého obvinění.

6.2 Lucie

Ve druhém případě se jedná o dívku, která byla znásilněna osobou, kterou znala. Případ poukazuje na nevhodné chování orgánů činných v trestním řízení a demonstruje několik zásadních chyb, které vedou k sekundární viktimizaci. Zdroje dat z popisovaného případu byly získány z medializovaného případu. Tento případ také dopomohl k tomu, že byla založena nezisková organizace, která bojuje proti domácímu a sexuálnímu násilí.

Slečna Lucie měla dlouhá léta dvojici přátel, kteří tvořili milostný pár. Trojice se často navštěvovala, povídali si, hlídali si navzájem domácí mazlíčky nebo společně sledovali filmy. Jednoho večera zůstala Lucie v bytě sama pouze s přítelem své kamarádky, řekněme mu třeba Tomáš, a popíjeli alkohol. Tomáš se po nějaké chvíli zvedl, začal Lucii líbat a snažil se ji odnést do postele. Když mu však Lucie řekla ať toho nechá, tak přestal. Lucie poté přemýšlela, jestli to má kamarádce říct, ale nechtěla o ni přijít, tak nakonec usoudila, že nic neřekne.

Po nějakém čase je Lucie šla navštívit znovu a Tomáš Lucii tajně poděkoval, že nikomu nic neřekla. Ten večer probíhala v tomto bytě také party, kde se nacházelo velký počet osob. Lucie byla po nějakém času unavená a šla spát sama do místnosti, kde nikdo nebyl. Po chvíli přišel Tomáš a znásilnil ji. Lucie se fyzicky, ale mlčky bránila. Nekřičela, jelikož v tu chvíli myslela na to, že kdyby do pokoje někdo vešel, viděl by samotný styk, takže se styděla. Další věc, na kterou pomyslela, že by svým křikem vzbudila dítě, které spalo v jiné místnosti a také na kamarádku, která by na ni byla našťvaná.

Na druhý den šla Lucie normálně do práce a celý incident si přehrávala v hlavě. Usoudila, že kdyby to někomu řekla, tak že by kamarádku ztratila nebo by jí nikdo nevěřil, a tak se rozhodla, že to nikomu neřekne.

Druhý den se střetla na jedné akci se svým kamarádem, kterému vše sdělila a ten na nic nečekal a ihned zavolal na policii. Policie chtěla pro Lucii poslat služební auto, aby co nejdříve dojela na stanici a vypovídala. To však Lucie odmítla. Následně ji policie kontaktovala dle slov poškozené každých 20 minut a snažili se ji přesvědčit, aby dojela k výsledku. Lucie opakovaně odmítala vypovídat, ale policie ji sdělila, že pokud je to už jednou nahlášeno, tak se případ musí řešit. Dali ji na výběr, že buď se dostaví sama nebo pro ni přijedou. Lucie se rozhodla pro první variantu a zavolala kamarádovi, ať pro ni přijede.

Když dorazili na policii, vzali ji ihned a kamarádovi doporučili, že může jít domů, že to bude trvat několik hodin. Poté zavolali kriminální službu, která si Lucii převzala, ta stále však vypovídat nechtěla. Vyšetřovatelé poté přitvrdili, že to řešit musí, jinak, že se to bude řešit jiným způsobem – jakým, to si už Lucie nepamatuje, jelikož je to dávno.

Následoval několika hodinový intenzivní výslech, kde Lucie musela popsat každý detail incidentu, a to neustále dokola. Přestože to bylo Lucii velmi nepříjemné, kriminalisté byli velmi citliví a hodní. Dokonce se ji snažili povzbudit k výpovědi tak, že jí ukázali několikastránkový trestní rejstřík pachatele, aby ji dokázali, že se nemusí bát mluvit a že ji bude uvěřeno. Celý výslech trval asi 4 hodiny a bylo potřeba zdokumentovat každý detail na těle, což měla na starosti policistka, která vše na těle Lucie fotografovala. Lucie tento zážitek popisuje jako velmi traumatizující, jelikož se stydí před jinou osobou jen ve spodním prádle, natož, když bylo potřeba vše fotografovat.

Po asi 8 hodinách byla Lucie převezena na gynekologii, kde musela být prohlédnuta dvěma gynekoložkami. Jednu Lucie popisuje jako starší a druhou mladší. Starší doktorka po ní začala křičet, že co po ní chce po 48 hodinách. Na to se Lucie bránila, že neví, že ona tam

vůbec nechtěla a je tam jen kvůli policii (po celou dobu nebylo Lucii řečeno jaké kroky ve vyšetřování budou po sobě následovat). Zmatená a ponížená Lucie pak tento přístup sdělila vyšetřovatelům, a ti ji pověděli, aby se nedivila, když jsou 2 hodiny ráno. Následně ji odvezli domů, kde po ni chtěli ještě spodní prádlo, které měla ten den na sobě, aby jej mohli dát do evidence jako důkaz.

Lucie po tomto nepříjemném zážitku dorazila domů asi v 5 ráno a zrovna jela ke kamarádce, protože se cítila velmi poníženě a měla myšlenky i na sebevraždu. Nejhorší pro ni bylo, že po celý večer v tom byla zcela sama. Druhý den odvezla kamarádku do práce a po cestě domů přemýšlela, že to bude muset říct doma, z čehož měla obrovské obavy. Zastavila uprostřed pole a zavolala na Linku bezpečí, kde s paní probírala, co se stalo asi hodinu a půl. Toto Lucii velmi pomohlo nabrat odvahu, protože věděla, že jí někdo rozumí a někdo jí věří.

Lucie následně oznámila celou záležitost doma. Rodina zareagovala tak, že chtěli vzít spravedlnost do vlastních rukou a chtěli si to s Tomášem jet vyřídit. To jim pak Lucie musela rozmluvit.

Následně bylo vyšetřování předáno do okresu, kde se skutek stal, jelikož se celá událost odehrála mimo bydliště Lucie. Po nějaké době ji předvolali na obvodní oddělení s tím, že musí podat dovysvětlení. Když Lucie na stanici přijela, oznámili ji, že Tomáše již vyslechli a že on celou věc popírá a dokonce tvrdí, že celou dobu měli milenecký vztah. Policisté tak byli na Lucii velmi necitliví a dávali ji najevo, že jí nevěří a chtěli po ní vědět, proč by si to Tomáš vymýšlel. Lucie se na stanici rozbředla, když viděla, že jí nevěří, načež ji policisté odvětili: „*No a co čekáte, u soudu po vás pojedou ještě víc.*“ Lucie ještě dodává, že tento výslech probíhal v místnosti, kde na zdech visel kalendář nahých žen. Následně ji konfrontovali s různými detaily toho večera, co měla na sobě za ponožky, boty a jak je možné, že se převlékla a proč při aktu nekřičela o pomoc. Lucie se poté sesypala a policisté ji doporučili návštěvu psychologa. Psycholog však neměl v nejbližší době žádné možné termíny, a tak Lucii poslali domů.

Následně se policie ozvala po několika měsících s tím, že pro ni mají psychologa, který sídlil 4 hodiny vlakem od jejího bydliště. Ještě k tomu měla v této době Lucie zlomenou nohu. Když se zeptala, jestli může navštívit nějaké psychologa ve svém okolí, tak to odmítli s tím, že mají nasmlouvaného pouze tohoto a že si to musí nějak zařídit. Následně se do toho vložil otec Lucie, který konfrontoval ředitele policejního oddělení s tím, aby se k Lucii

konečně začali chovat jako k oběti, a ne k viníkovi. Policie následně pro Lucii vybavilo auto a k psychologovi ji odvezli.

Následoval výslech u psychologa, který trval 5 hodin a kde Lucie rozebírala celý svůj život a absolvovala psychotesty. Lucie se psychologa ptala, jestli se dozví výsledky šetření, načež psycholog odvětil, že on osobně ji kontaktovat nebude, ale výsledky zkoumání budou doloženy do spisu, kam může na vyžádání nahlédnout.

Tímto byl případ na dlouhou dobu uzavřen a Lucii se od té chvíle nikdo neozval.

Rozsudek:

Od vyšetřování do této chvíle uplynul rok a následně byl případ medializován. Případ uviděla právníčka, která nabídla Lucii spolupráci, že by ji chtěla zkusit pomoci a že jí přijde zvláštní, že Lucie neobdržela žádné vyrozumění.

Právníčka prověřila situaci a zjistilo se, že případ má jít během pár dní k soudu. Právníčka zažádala u soudu o oddělený výslech, aby se Lucie nemusela s Tomášem setkat osobně, z čehož měla Lucie největší strach. Soudní znalec následně analyzoval chování Lucie. Jednoznačně potvrdil prožité trauma a naopak vyvrátil, že by si Lucie případ vymyslela. Lucie dále vzpomíná, že státní zástupce i soudkyně byli velmi milí a výslech byl veden velmi šetrně.

Pachatel byl odsouzen na 3 roky nepodmíněně a obdržel také peněžitý trest.

Vyhodnocení:

V tomto případě se událo několik zásadních chyb. První chybou je, že kamarád Lucie oznámil případ na policii „na silu“, aniž by s tím Lucie souhlasila. Právníci a advokáti doporučují toto zásadně nedělat, protože to je první krok k nakročení sekundární viktimizace. Případ by měla ohlásit vždy sama oběť z vlastního přesvědčení. Pokud se oběť svěří svému blízkému s něčím podobným, je potřeba dát najevo, že je oběť brána vážně a je jí uvěřeno. S obětí o tom promlouvat a ubezpečit ji, že pokud se rozhodne případ nahlásit, bude tam důvěrná osoba s ní až do konce vyšetřování.

Dalším problémem je, že policie evidentně dostatečně nesrozumitelně nesdělila oběti všechny její práva jakožto ZZO. Už jen tím, že poslali jejího kamaráda domů, přičemž ji mohli nabídnout, že jako důvěrník tam může být po celou dobu s ní. Také nebyly sděleny jednotlivé kroky, které vyšetření obnáší. Návštěva gynekologie ve 2 hodiny ráno byla pro Lucii velmi traumatizující, protože ani nevěděla, co přesně má očekávat.

Když Lucie oznámila situaci doma, setkala se s reakcí, že máma chtěla jet Tomáše zbit. Toto je další jedna z typických chyb, jak by neměla rodina reagovat, jelikož tím vyvolávají u oběti další stres. Zde platí stejné doporučení jako v případě kamaráda, kterému se Lucie svěřila. Oběť je potřeba ubezpečit, že ji věříte a jste tu pro ni a pokud se rozhodne případ ohlásit, ubezpečit ji, že ji budete podporovat až do konce.

Nejhorší situace pro Lucii nastává, když je předvolána na obvodní oddělení v jejím místě bydliště. Policisté vedli výslech v neadekvátním prostředí a s absolutně nepřiměřeným tónem, který vyústil v psychické zhroucení oběti a sekundární viktimizaci. Posledním problémem v případě představuje návštěva psychologa, kterou policie má nasmlouvanou pouze na určitých místech a oběť se tam prostě musela dopravit. Nejprve ji bylo sděleno, ať se zařídí sama a až po výstupu otce se snažila policie oběti nějakým způsobem tuto dopravu zabezpečit. Dalším problémem je, že se dostala k psychologovi až po měsících čekání. Toto pouze potvrzuje fakt, že v ČR chybí psychologové a psychiatři a že pomoc po měsících čekání není tak efektivní. Aby mohla jít poškozená osoba dál, musí se se zážitkem vypořádat sama. Po měsících čekání však má už určité věci v sobě uzavřené a rozmluvou s psychologem se koloběh znovu otevírá.

Dílčí závěr

Oba případy poukazují na úskalí a nedostatky v přístupu a ochraně ZZO v trestním řízení a vyvrací hypotézy H2 a H4. V případě pana Františka nebylo řádně přihlédnuto k jeho duševním a fyzickým omezením, která znemožňovala jeho právní způsobilost, a celý případ vedl k nespravedlivému trestnímu stíhání. Orgány činné v trestním řízení nesprávně vyhodnotily důkazy a celkové vyšetřování vedlo ke zhoršení jeho zdravotního stavu. Spravedlnosti bylo učiněno zadost až na základě odvolacího rozsudku. Tento případ poukazuje na nedostatky v ochraně ZZO a potřebu systémových změn a citlivějšího přístupu k osobám se zdravotním postižením, zejména pokud se stanou oběťmi manipulace a zneužívání.

Slečna Lucie se ve svém případě setkává s nedostatky v citlivém přístupu k obětem sexuálního násilí. Místo ohleduplného a šetrného zacházení při kontaktu s orgány činnými v trestním řízení se setkala s nulovou empatií a neadekvátními reakcemi, které vyústily v sekundární viktimizaci a psychické zhroucení oběti. Případ poukazuje na potřebu zlepšení přístupu k obětem, zejména v oblasti komunikace a zajištění rychlejší psychologické pomoci. Přestože cesta za spravedlností byla pro Lucii velmi náročná a zdlouhavá, nakonec se podařilo pachatele dostat za mříže a zajistit, aby za svůj čin nesl odpovědnost.

7 VÝKLAD PRÁVNÍCH DOKUMENTŮ

Orgány činné v trestním řízení si uvědomují závažnost problematiky ZZO, proto se případy, jako ten pana Františka, dostávají až k Ústavnímu soudu. V návaznosti na případovou studii proběhne výklad právních dokumentů, které dokreslují úskalí ZZO v právním systému.

7.1 Zranitelnost v Evropské judikatuře

Zásadním problémem, který pramení již z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP), je fakt, že pojem „zranitelná osoba“ není nikde přesně definován. Přesné vymezení chybí jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni. Co se ČR týče, hlavní seznam zranitelných obětí nalezneme v zákoně č. 45/2013 Sb., ZOTČ, ale i v zákoně č. 45/2013 Sb., o azylu. Hlavní příčinou, proč zřejmě do dneška nedošlo ke specifickému vymezení zranitelnosti osoby, je to, že se zranitelnost jednotně vymezit dle ESLP nedá. V průběhu času se může různě měnit pohled na zranitelnost a s tím se i měnit výčet zranitelných osob. ESLP definici pojmu „zranitelnost“ nevymezuje, ale považuje jej za klíčový faktor během rozhodování, zda došlo k porušení lidského práva. Dále uvádí, že osobu lze kategorizovat za zvláště zranitelnou pouze na základě určité skutečnosti. Dále ESLP konstatuje, že vnitrostátní soudy musí mít velmi závažné důvody, aby mohly omezit práva zranitelných osob. Status zranitelné osoby sebou nenese pouze nezbytnost zvláštní ochrany ze strany státu a pasivní neporušování lidských práv, ale je zde nezbytná především aktivní spolupráce státu. Zde vyvstává další zásadní problém. K tomu, aby mohl ESLP od států vyžadovat aktivní přístup, je zapotřebí alespoň konkretizovat určitá kritéria zranitelnosti osob. Z rozhodovací praxe ESLP lze některá kritéria stanovit, a to především: věk, pohlaví, příslušnost k minoritě, duševní zdraví aj. Tento výčet je však pouze orientační. Zůstává tak faktem, že zranitelnost lze určit vždy až konkrétně u určité osoby, plynoucí z určitých okolností. Pro státy je v tomto ohledu však velmi obtížné přijmout jakákoliv funkční opatření, která by poskytla určité výhody, zvláštní ochranu nebo výjimky osobám, jejichž okruh není jasně vymezen nebo specifikován. Paradoxem je, že pro ESLP je lepší zranitelné osoby lépe nespecifikovat, ale pro účel lepší ochrany ve vnitrostátním právu je to přímo nezbytné. Konkretizace těchto kritérií tak může být ponechána do úvahy vnitrostátnímu právu, kdy státy jednájí z vlastní iniciativy nebo na základě svých praktických zkušeností. ESLP by měl však alespoň vymezit podmínky, za kterých budou konkrétní osoby považovány za zranitelné vždy. Pro státy by vedlo toto opatření k preventivní ochraně zranitelných osob (Tymofeyeva, 2019).

7.2 Nález ústavního soudu

Jedním z takových případů, kdy obvodní soud neuznal osoby jako zvláště zranitelné, se zabýval Ústavní soud v Nálezu sp. zn. III. ÚS 2615/23 (2023).

V tomto případě došlo ke konfliktu mezi dvěma obžalovanými a skupinkou osob, na které měli verbálně útočit a vyjadřovat se vůči jejich orientaci homofobními invektivami. Tento verbální útok se později vystupňoval do fyzické potyčky stěžovatelů s obžalovanými. Stěžovatelé se při oznámení na policii považovali za ZZO na základě ZOTČ dle § 2 odst. 4. písmena d). Z tohoto důvodu požadovala zmocněnkyně obou stěžovatelů, aby byl výslech veden odděleně, a nedošlo tak k vizuálnímu kontaktu s obžalovanými. Zmocněnkyně tím chránila své svěřence před sekundární viktimizací a následným možným traumatem.

Během hlavního líčení konaného dne 17. 5. 2023 byla u soudu přítomna pouze zmocněnkyně bez přítomnosti obou stěžovatelů. Líčení bylo následně odročeno a na druhém líčení byl vyslechnut znalec a další tři svědci. Na tomto líčení byla přítomna opět pouze zmocněnkyně, ale státní zástupce navrhl, aby byli vyslechnuti oba stěžovatelé a následně i konfrontováni s obžalovanými. Líčení bylo opět odročeno. Mezitím zmocněnkyně podala námitku proti návrhu státního zástupce. Dále hlavní líčení pokračovalo dne 2. 8. 2023 opět bez přítomnosti stěžovatelů, přestože byli státním zástupcem vyzváni, aby vypovídali. Zmocněnkyně však stále hájila jejich zájmy, že takové rozhodnutí je v rozporu s jejich právy, jelikož jsou ZZO, a proto by měl soud žádosti vyhovět. Dále soud informovala, že oba stěžovatelé jsou blízko soudní budovy a vyčkávají na umožnění výslechu bez vizuálního kontaktu s obžalovanými. Po výměně názorů mezi zmocněnkyní a samosoudkyní vydala samosoudkyně usnesení ve znění: „*Soud nepokládá poškozené osoby za ZZO ve smyslu zákona o obětech trestných činů*“. Následně byl soud odročen na neurčito.

Celá záležitost se dostala k Ústavnímu soudu (dále jen ÚS), jelikož stěžovatelé podali na tento výrok soudkyně stížnost. V zájmu ÚS bylo přezkoumat, jakým způsobem by měli orgány činné v trestním řízení posuzovat zákonné podmínky oběti nebo status zvláště zranitelné oběti.

Výsledkem ÚS bylo rozhodnutí, že ačkoliv obvodní soud nepřekročil svou pravomoc neuznáním statusu ZZO, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná a obvodní soud porušil práva na zachování lidské důstojnosti a osobní cti. ÚS tak žádosti vyhověl a usnesení obvodního soudu zrušil. Proti tomuto rozhodnutí ÚS se již není možné odvolat.

7.3 Zranitelnost v judikatuře Ústavního soudu

Jedna z hlavních myšlenek uvedená Výborem ministrů Rady Evropy je právní ochrana ve vztahu k dětem. Dle jejich názoru by justice měla být pro děti přítelem, aby ji následovaly, ale zároveň, aby jí nebyly zatěžovány. Pojem zranitelnost byl nejprve vztahován v souvislosti s uprchlíky a romskými dětmi na základních školách. Dle úsudku ESLP je romská pozice ve společnosti zranitelná, a proto je potřeba věnovat zvláštní pozornost jejich potřebám. V roce 2009 se pojem zranitelnost objevuje poprvé v judikatuře ÚS v souvislosti s nesplněním zákonných podmínek. Soudkyně Eliška Wagnerová zde zdůraznila pozici sedmdesátileté seniorky jako ZZO, když město Svitavy po ní exekučně vymáhalo peníze za sociální služby, které nevyužívala. V judikatuře ÚS je nejčastěji označována jako ZZO dítě, cizinec nebo senior, ale v nálezu sp. zn. ÚS 848/16 z roku 2016 byl označen i obžalovaný, protože se jednalo o osobu blízkou mladistvému věku. Mezi další ZZO jsou v českých doktrínách řazeny osoby s mentálním nebo jiným stupněm postižením a osoby diskriminované kvůli rase či etniku. Dále jsou zde zmiňováni také lidé bez domova, dívky pocházející z komunit nebo oblastí, kde se provádí ženská obřízka, a také cizinci v cizím státě, kteří nerozumějí tamnímu jazyku nebo zvyklostem. ÚS dále věnuje značnou pozornost osobám s mentálním či psychickým postižením, které považuje beze sporu za ZZO. V minulosti opakovaně kritizuje nedostatky v souvislosti s omezením nebo zbavením svéprávnosti těchto osob k právním úkonům. Dle ÚS některé obecné soudy svými rozhodnutími vytvářejí z těchto lidských bytostí bezprávné předměty a zasahují jejich lidskou důstojnost. Dále uvádí, že „*osoby s duševním postižením jsou nositeli všech lidských práv a ty jim garantují ochranu a respekt k jejich přirozené lidské důstojnosti. Tyto osoby nelze nadále ze společnosti vylučovat, jejich lidská práva bagatelizovat a zacházet s nimi jen jako s objektem právní regulace a procedur*“ (Šimáčková, str. 21, 2019).

Dílčí závěr

Hlavní podstatou celého problému je, že z ESLP nevychází přesná definice pojmu zranitelné osoby, na kterou by pak vnitrostátní soudy mohly navázat svými jednotnými a funkčními opatřeními. ÚS se tak intenzivně zabývá obdobnými případy, jako byl případ pana Františka, demonstrováný v tomto výzkumu. ÚS opakovaně kritizuje některé vnitrostátní postupy, kdy nejsou zcela respektovány osoby s mentálním hendikepem jako subjekty práva a řízení. Obecně platí, že pokud je u soudu přítomna ZZO, orgány činné v trestním řízení by měly vždy dbát na to, aby tato osoba mohla v řízení plně uplatnit svá práva jako jiní účastníci řízení. U dětí je minimálním opatřením ustanovení zástupce.

8 ŘÍZENÝ ROZHOVOR

V rámci řízeného rozhovoru bylo osloveno 8 odborníků z praxe. Respondenty tvořili policisté, státní zástupci, zástupce probační a mediační služby, sociální kurátor a advokát obětí. Respondenti byli záměrně vybráni z různých oborů, aby bylo možné problematiku prozkoumat z různých perspektiv a oblastí.

Veškeré rozhovory probíhaly online prostřednictvím programu MS Teams a trvaly v rozpětí 15-45 minut. Tento způsob byl zvolen kvůli širším možnostem spojení s odborníky z různých oborů a různých částí ČR. Všechny hovory byly nahrávány, přepsány do elektronické podoby a následně záznamy odstraněny. S nahráváním souhlasili všichni respondenti, kteří byli zároveň poučeni o tom, že rozhovory probíhají zcela anonymně. Každému respondentovi byl přiřazen číselný koeficient odpovídající pořadí rozhovoru.

Výčet respondentů včetně jejich kvalifikace a délky praxe:

R₁:

Pozice: Vedoucí oddělení sociální pomoci a služeb, sociální kurátor, preventista

Náplň práce: Osoby ve výkonu trestu, osoby po pěstounské péči, po ústavní výchově, osoby se závislostí na návykových látkách, osoby s psychiatrickou diagnózou, osoby bez přístřeší, alkoholici.

Délka praxe: 23 let

R₂:

Pozice: Operační důstojník integrovaného operačního střediska

Náplň práce: Příjem a vyhodnocování tísňových zpráv, vysílání a řízení jednotek, podpora poskytovaná veliteli zásahu, předávání informací dalším subjektům.

Délka praxe: 22 let

R₃:

Pozice: Vyšetřovatel na odboru obecné kriminality

Náplň práce: Zaměření na vyšetřování dopravních nehod

Délka praxe: 24 let

R₄:

Pozice: Advokát

Náplň práce: Obhajoba a pomoc obětem sexuálního a domácího násilí.

Délka praxe: 5 let

R₅:

Pozice: Vyšetřovatelka na úseku mládeže

Náplň práce: Práce se ZZO – děti, senioři a oběti domácího násilí.

Délka praxe: 3,5 roku

R₆:

Pozice: Vedoucí metodického oddělení Nejvyššího státního zastupitelství

Náplň práce: Metodika a kybernetická kriminalita.

Délka praxe: 6 let, předtím okresní státní zástupce pro drogovou kriminalitu a násilnou TČ

R₇:

Pozice: Vedoucí střediska

Náplň práce: Probace – dohledy, obecně prospěšné práce, domácí vězení, speciální agenda s mládeží a trest zákazu vstupu. Mediaci – přípravné řízení, zprostředkovává se řešení mezi pachatelem a obětí.

Délka praxe: 24 let

R₈:

Pozice: Okresní státní zástupkyně

Náplň práce: Specializace na domácí násilí a ZZO

Délka praxe: 12 let

Odpovědi na otázky jsou vyhodnoceny jednotně na základě zjištěných skutečností. Celý soubor otázek a odpovědí je dodán do Přílohy I. Dílčím cílem rozhovoru je získat odpovědi na hypotézy H1 a H3 i H4.

Vyhodnocení rozhovorů

1. Jak často se ve své praxi setkáváte s trestnou činností páchanou na zvláště zranitelných obětech?

Cílem otázky bylo prověřit četnost kontaktu se ZZO. Vzhledem k tomu, že respondenti pocházejí z různých oborů, je zřejmé, že někteří se se ZZO setkávají na denní bázi, zatímco jiní pouze okrajově. Celkově však lze konstatovat, že odborníci, jejichž náplní práce je práce s oběťmi TČ, se se ZZO ve své praxi setkávají velmi často.

2. S jakým typem osob jako zvláště zranitelnými oběťmi se setkáváte nejčastěji?

Odborníci potvrzují závěry statistického šetření uvedené v kapitole 5.2. Stejně jako statistiky uvádějí vysoký počet TČ týrání osob a sexuálního násilí, i odborníci potvrzují, že se nejčastěji setkávají právě s těmito případy. Domácí násilí se vyskytuje zejména na ženách, dětech ale i seniorech.

Respondentka č. 8 dodala, že se za 12 let praxe nesetkala s případem týraného muže v partnerském vztahu. V poslední době je navíc zaznamenán rostoucí počet online podvodů páchaných na seniorech.

3. Jsou podle Vašich zkušeností orgány činné v trestním řízení na kontakt se zvláště zranitelnými oběťmi připraveny? Pokud ano – jak? Pokud ne – proč?

Odborníci se jednoznačně shodují, že se situace v posledních letech výrazně zlepšila. Dříve neexistovaly speciálně upravené výslechové místnosti, technické prostředky pro výslechy obětí ani ucelený systém krizové intervence.

Stále však přetrvává riziko selhání lidského faktoru, kterým by se stát měl nadále zabývat, aby se předešlo sekundární viktimizaci. Nejčastěji k ní dochází v případě nových policistů, kteří ještě nemají dostatek zkušeností, a značným problémem je také vysoká fluktuace u policie.

Velmi důležitý je prvotní kontakt s obětí, na jehož zkvalitnění je třeba nadále pracovat. Policisté na obvodních odděleních nejsou na práci se ZZO dostatečně vyškoleni, a proto je vždy nutné přivolat složky kriminální policie, které disponují odborně vyškolenými specialisty.

Přestože se školení obvodních policistů v této problematice věnuje určitá pozornost, stále není dostatečná a školení nejsou jednotně zavedená.

4. Jak hodnotíte z pohledu své odbornosti aktuální ochranu zvláště zranitelných osob v právním systému?

Co se legislativy týče, odborníci se shodují, že ochrana ZZO v právním systému je celkově dobrá, i když připouštějí, že je vždy co zlepšovat. Zdůrazňují jednoznačný posun a neustálý pokrok, například v podobě redefinice znásilnění a úpravy trestního zákoníku platné od ledna 2025. Odborníci také oceňují možnost, aby si ZZO mohla bezplatně vzít zmocněnce, který za ni provádí veškeré úkony, čímž oběť nemusí být neustále osobně přítomna.

Nedostatky však vidí v některých případech vymezení ZZO. Ne všechny ZZO mají nárok na bezplatného zmocněnce – některé oběti musejí prokazovat, že by jim hrozila sekundární viktimizace, zatímco například oběti znásilnění nebo děti mají na zmocněnce nárok automaticky.

Respondent č. 6 poukazuje na další problém, a to na chybějící odměňování zmocněnců poškozených, pokud jsou jimi advokáti. Stát tento nedostatek zdůvodňuje

nedostatkem financí, přestože se do fondu pro oběti dle zvláštního zákona ročně shromáždí až půl miliardy korun, z nichž se vždy vyčerpá pouze zlomek. Nevyužité finanční prostředky se pak každé dva roky vracejí do státního rozpočtu.

5. Jak se změnila ochrana a pomoc zvláště zranitelným obětem poskytovaná státem za posledních 10 let?

Všichni respondenti se shodují na jednoznačném pokroku. Na samém počátku stál vznik ZOTČ, s nímž bylo vymezeno postavení ZZO a jejich právo na bezplatného zmocněnce. Dále vznikl systém krizové intervence, postupně se upravovala definice domácího násilí a usilovalo se o judikurní sjednocení pojmů, aby se obdobné případy posuzovaly jednotně. Nově také proběhla rekodifikace znásilnění.

Zlepšila se rovněž peněžitá pomoc od státu i financování neziskových organizací. Soudy častěji ukládají peněžité tresty a dochází také k propadnutí majetku pachatelů. Byla zavedena nová pravidla pro výslechy obětí, kladoucí důraz na minimalizaci jejich opakování. U obětí znásilnění by navíc otázky neměli klást advokáti, ale výhradně orgány činné v trestním řízení.

Respondentka č. 1 však upozorňuje, že stále přetrvává problém, kdy orgány činné v trestním řízení spíše hledají důvody, proč se daný čin stal právě této oběti, a zkoumají, jak mohla situaci předejít, namísto toho, aby se primárně zaměřily na pachatele jako viníka. Ve společnosti navíc stále přetrvává tendence předpokládat, že oběť něco udělala špatně a že sama nese část odpovědnosti za to, co se jí stalo.

6. Jaké kroky by dle Vás vedly ke snížení latence trestné činnosti páchané na zvláště zranitelných obětech?

Otázka vedla k hlubokému zamyšlení každého respondenta, přičemž většina z nich uvedla, že odpověď není vůbec jednoduchá. Většina odborníků se shoduje na nutnosti vyšších trestů, které by odradily potenciální pachatele a zároveň splnily svou satisfakční funkci vůči oběti. Jedním z důvodů latence může být i demotivace obětí, pramenící z obavy, že pachatel vyvázne pouze s podmíněným trestem. V tomto ohledu by podle respondentů byly účinnější spíše krátké nepodmíněné tresty než maximální možná podmínka.

Dále se respondenti domnívají, že je nezbytné o problému více hovořit a neustále vzdělávat jak odborníky pracující s oběťmi, tak i laickou veřejnost. Chyby lidského faktoru často pramení z nevědomosti a nedostatku empatie vůči obětem.

Mezi další návrhy na snížení latence patří podle respondentů zvýšení počtu nízkoprahových center a zlepšení spolupráce mezi orgány, jako jsou sociální kurátoři pro dospělé a orgány sociálně-právní ochrany dětí. Pomoci by mohla také větší všímavost pedagogů ve školách, kteří by byli schopni rozpoznat problém, nebo pracovníků charitativních organizací, například těch, kteří rozvážejí jídlo seniorům.

7. Co by podle Vašich zkušeností přimělo oběti nebát se případ ohlásit?

Odborníci se shodují na dvou hlavních oblastech.

Za prvé by obětem velmi pomohlo mít ve své blízkosti někoho, komu důvěřují, na koho se mohou obrátit a kdo s nimi vydrží až do samého konce trestního řízení.

Za druhé je důležité ujištění, že pokud se odhodlají svůj případ ohlásit na policii, budou s nimi orgány činné v trestním řízení zacházet šetrně a citlivě, budou jim důvěřovat a nebudou jejich výpověď zpochybňovat.

8. Jaká opatření by podle Vás vedla či alespoň přispěla ke snížení trestné činnosti páchané na zvláště zranitelných obětech?

Otázka byla pro většinu respondentů obtížná. Jako hlavní opatření uvádějí vyšší trestní sazby, osvětu a prevenci. Zajímavý je také návrh na rekvalifikaci některých TČ, jelikož pokud si oběť odnáší z prožitého trestného činu psychické následky, mělo by se na tyto dopady nahlížet jako na ublížení na zdraví.

Respondent č. 2 a respondentka č. 4 se shodují, že snížení kriminality lze dosáhnout jedine výchovou, která začíná již v dětství. Z dřívějších průzkumů je dokázáno, že oběti domácího nebo sexuálního násilí se v dospělosti často stávají buď opět oběťmi, nebo pachateli, kteří si svou frustraci ventilují na dalších slabších osobách.

Jako jedno z možných opatření se proto nabízí intenzivnější zásahy do rodiny ze strany státu.

9. Doporučoval byste na základě svých zkušeností rozšíření škály osob považovaných za zvláště zranitelné? V kladném případě, o jaké osoby?

Většina respondentů si myslí, že aktuální výčet ZZO v ZOTČ je nastaven dobře. Respondentka č. 1 uvádí, že by bylo vhodné považovat za ZZO jakoukoliv osobu, která je napadena v nepřipravenosti a není schopna se bránit. Respondentka č. 8 by doporučovala automaticky zařadit do ZZO seniory od určitého věku.

10. Máte zkušenost, která dokresluje úskalí trestné činnosti páchané na zvláště zranitelné osobě? (Příklad)

Úskalí TČ páchané na ZZO je celá řada. Prvním případem jsou dlouhodobě týrané ženy (nebo osoby obecně). Pokud tento problém zůstává po dlouhou dobu neřešen, může vyústit v útok na trýznitele, který může skončit až vraždou. Úskalí spočívá v tom, že se pak u soudu velmi obtížně dokazuje, jak situace v domácnosti dlouhé roky vypadala. Druhým možným vyústěním problému je naopak sebevražda týrané osoby.

Další úskalí může vznikat v oblasti sexuálního násilí, kdy orgány činné v trestním řízení neumějí pracovat s pojmem bezbrannost nebo případ od začátku bagatelizují. Respondentka č. 4 se dokonce setkala s tvrzením policisty, že vlastní manželku znásilnit nelze. Respondentka č. 8 zase uvádí nevhodné kladení otázek soudcem, který oběti dával najevo, že jí nevěří, a jeho otázky mohly vést k sekundární viktimizaci.

Dalším problémem je zdlouhavé trestní řízení, které může trvat až dva roky. Za tuto dobu si mnoho obětí své oznámení rozmyslí a vezme zpět, protože se snaží situaci uzavřít a jít dál.

Samostatnou kapitolou je hrozba kyberkriminality, kde je velmi obtížné vymyslet účinná opatření ke snížení TČ, jelikož útočníci jsou velmi rychlí a vynalézaví. Za své oběti si často vybírají nejslabší a nejzranitelnější skupiny osob, jako jsou děti, senioři nebo osamocené ženy.

Dílčí závěr

Spolupráce a odpovědi respondentů jsou pro práci velmi přínosné, jelikož poukazují na aktuální stav problematiky a zároveň nabízejí možnosti, jak přispět k prevenci. Na základě odpovědí lze také potvrdit hypotézu H1, že ZZO jsou v právním systému aktuálně dobře chráněny a právní úprava se neustále vyvíjí a hledá nové nástroje pomoci.

Hypotéza H2 se spíše vyvrací, jelikož na základě uvedených případů z praxe (viz kapitola 6) a slov odborníků tato problematika stále není zcela dořešena. Přestože se systém zaměřuje na lepší proškolení policistů na obvodních odděleních, měl by na to být kladen větší a zásadnější důraz. Jde o první kontakt s obětí, který následně ovlivňuje další vývoj situace. Pokud oběti nebudou mít důvěru v policii, nelze efektivně budovat žádná další opatření. S tím souvisí také hypotéza H4, která potvrzuje úskalí vymezení ZZO – jedna skupina osob musí svou zranitelnost dokazovat, zatímco druhá nikoliv.

9 KOMPARACE SE SLOVENSKEM

V následující kapitole bude komparován stav kriminality a boj s kriminalitou v Česku a na Slovensku. Slovensko je obecně známo tím, že má vyšší trestní sazby. Dílčím cílem proto bude prozkoumat tuto oblast za účelem porovnání vlivu vyšších trestních sazeb na vývoj TČ. Dále budou také srovnány možnosti prevence kriminality, které jsou na Slovensku využívány. Výsledek zkoumání rozšíří obory k návrhu prevence TČ proti ZZO.

V první podkapitole budou představeny orgány a instituce, které se prevencí kriminality a ZZO zabývají. Dále zde budou představeny také stěžejní zákony, které oběti TČ chrání. Druhá podkapitola se bude věnovat sekundární analýze TČ páchané na ZZO, které budou následně komparovány se situací v ČR.

9.1 Legislativa a instituce

Nejprve je potřeba zmínit, že Slovensko (dále jen SK) nedisponuje IKSP tak, jak je tomu v ČR. Odbor prevence kriminality spadá do gesce Ministerstva vnitra Slovenské republiky (dále jen MV SR), které pro tyto účely vytvořilo expertní skupiny. Tyto skupiny jsou složeny z:

- expertní skupiny pro vědu a výzkum v oblasti prevence kriminality,
- expertní skupiny pro prevenci kriminality dětí a mládeže,
- expertní skupina pro páci s odsouzenými a poškozenými.

Dále pod MV SR spadá i expertní skupina pro boj s obchodem s lidmi.

Oproti ČR tyto skupiny nevydávají publikace v oblasti výzkumu a scházejí se pouze na schůzích v rámci porad.

Na pomoc obětem TČ jsou k dispozici tzv. informační kanceláře, které fungují jako kontaktní body v každém krajském městě. Zaměřují se na oběti z řad mladistvých, seniorů, cizinců a uprchlíků z Ukrajiny, a dále na oběti násilných TČ oběti TČ z nenávisti, oběti extrémismu a oběti obchodu s lidmi. Ve všech těchto případech se jedná o ZZO. Na každém kontaktním bodě pracuje koordinátor se dvěma asistenty, kteří na základě individuálního případu oběti zajišťují přístup k informacím. Tyto informace zahrnují veškerou právní pomoc a vysvětlení dalších kroků v postupu trestního řízení, možná řešení konkrétních situací a zprostředkování právní podpory. Dále je obětem nabídnuta pomoc a nasměrování k dalším organizacím a subjektům, které poskytují odbornou pomoc obětem (MV SR, © 2025).

Orgány a instituce v SR, které se věnují problematice a pomoci ZZO lze rozdělit do několika oblastí:

- a) **Polícia Slovenské republiky** – práci se ZZO má na starosti služba Kriminální policie, konkrétně specializovaná na úsek ochrany dětí a mládeže, a také oddělení zaměřené na boj s domácím násilím.
- b) **Prokuratura** – skládá se ze státních zástupců, kteří navrhuji tresty pro pachatele TČ páchaných na ZZO.
- c) **Soudní systém a specializované soudy** – pro řešení rodinných sporů existují na SR Rodinné soudy, pro nejzávažnější TČ pak také *Špecializovaný trestný súd*.
- d) **Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR** – dohlíží na dodržování práv dětí a podporuje rodiny v nouzi.
- e) **Ombudsman (Veřejný ochránce práv)** – řeší podněty v oblasti porušení práv ZZO, a to zejména marginalizovaných komunit, osob s hendikepem nebo osob s menšinovou sexuální orientací.
- f) **Neziskové organizace** – hlavními zástupci, kteří pomáhají ZZO, jsou *Slovenská kalická charita*, *Liga za ľudské práva* či *ADRA*.
- g) **Krizová intervence na školách** – pomáhá žákům a dětem na školách překonat těžké období a návrat do běžného života po vážné krizové situaci.

Zásadní rozdíly mezi ČR a SR jsou zejména v systému soudnictví. Na Slovensku existuje *Špecializovaný trestný súd*, který je na úrovni krajského soudu. Tento soud však řeší převážně závažné hospodářské TČ, korupci, TČ extremismu, TČ terorismu, TČ spáchané zločineckou organizací a také TČ úkladné vraždy. Dále jsou to *Rodinné súdy*, které se na SR rozrostly od roku 2005. Tyto soudy byly založeny z praktického důvodu kvůli vysokému počtu rozvodů a následnému souzení o dítě. Specializace rodinných soudů byla realizována novelizací vyhlášky 543/2005 Z.z., o *Spravovacom a kancelárskom poriadku*. Dále ochránce veřejných práv má ve své agendě jasně uvedeno, že se zabývá oblastí ochrany ZZO.

Státy ČR i SR po rozpadu Československé federativní republiky v roce 1993 vycházely i nadále z původního společného trestního zákona č. 140/1961 Sb. TZk SR však učinilo změnu již v roce 2006 a v platnost vstoupil nový zákon pod č. 300/2005 Z. z. (dále jen STZ). V ČR platil původní TZk až do roku 2009 a poté 1. ledna 2010 vstoupil v platnost zákon 40/2009 Sb. Obě země se tím definitivně oddělily a odlišily tak i svou trestněprávní politiku.

Srovnáme-li tyto dva trestní zákoníky, je zde jeden markantní rozdíl, a to ten, že v STZ je v § 139 uveden výčet chráněných osob. Mezi tyto osoby je na první místě kladeno dítě a dále: těhotná žena, blízká osoba, osoba vyššího věku, nemocná osoba, osoba využívající mezinárodní právní ochranu, svědek, znalec, tlumočník, překladatel anebo personál zdravotnické služby při výkonu záchrany života. V českém TZk však zcela postrádáme paragraf věnovaný chráněné osobě. Český právní systém vymezuje chráněnou osobu v § 2 zákona č. 137/2001 Sb., o Zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Jako ohroženou a chráněnou osobu však vymezuje pouze svědka, znalce, tlumočníka nebo obhájce a osobu blízkou těmto osobám.

Pomoc obětem TČ je v SR řešena zákonem č. 274/2017 Z. z., o *obetiach trestných činov*, kde najdeme také drobné rozdíly ve srovnání s českým zákonem o obětech (viz kapitola 2.2). Obecně můžeme říci, že slovenský zákon se více soustřeďuje na okamžitá opatření a sociální pomoc, kdežto česká právní úprava více řeší právní pomoc a finanční kompenzaci obětem.

Tento zákon má v § 2 základní ustanovení o domácím násilí, které český zákon nezmiňuje. Zde jsou dva zásadní rozdíly. V ČR je domácí násilí řešeno jako § 199 *Týrání osoby ve společném obydlí*. Na SK je domácí násilí opomíjeno v STZ a je řešeno výhradně zákonem o obětech TČ. To se však má v obou státech změnit. Oba státy usilovně pracují na tom, aby domácí násilí mělo svou jasnou definici a pachatel byl tak přísněji stíhán a oběti se dostala patřičná pomoc.

Na SK existuje pojem „domácí násilí“ v zákoně o pomoci obětem od roku 2018, ale nebyl implementován do STZ. Z tohoto důvodu podala Národní rada SR návrh k doplnění STZ. Doposud STZ neupravuje skutkovou podstatu TČ domácího násilí a znemožňuje tak adekvátní reakci na toto závažné porušení lidských práv. Navrhované doplnění by se vztahovalo do části Trestné činy proti rodině a mládeži, konkrétně k § 208 *Tyranie blízkej osoby a zverenej osoby*. Navrhovatelé také požadují zpřísnit trest v případě, že by svědkem domácího násilí bylo dítě. Účinnost byla stanovena na 1. července 2024 a nyní probíhá legislativní proces k její implementaci do zákona. Doposud zde aplikována nebyla (Národní rada SR, 2023).

Taktéž v ČR byl dne 29. 5. 2024 schválen návrh zákona o domácím násilí s nabytím účinnosti od 1. července 2024. Zákon má také umožňovat vykázat násilnou osobu z obydlí z aktuálních 10 dnů na 14 dnů. V případě potřeby je povinností policie násilníkovi odebrat zbraň. Návrh zákona je také zatím v legislativním procesu (Vláda ČR, 2024).

9.2 Komparace trestních činů a sazeb

Následující část naváže na TČ, které činí z osob ZZO, jež byly již statistickým šetřením sekundárně analyzovány v kapitole 5.2. U těchto TČ bude komparována trestní sazba v ČR a na Slovensku. Následně bude za pomoci statistického šetření ověřen aktuální stav kriminality na SK a porovnán se situací v ČR.

První TČ, který bude porovnán, je **obchodování s lidmi**. Tento kriminální delikt je v obou trestních zákonících zařazen do oddílu „TČ proti svobodě“.

TZk - § 168 Obchodování s lidmi – odstavec 1) až odstavec 6)

STZ - § 179 Obchodovanie s ľuďmi – odstavec 1) až odstavec 5)

Kromě výše trestu jsou oba paragrafy v prvních dvou částech velmi podobné a udávají trestní sazbu za nedovolené vydání nebo zneužití dítěte nebo jiné osoby. Rozdíl nastává ve třetím odstavci, kde STZ navyšuje trestní sazbu za spáchání TČ i na chráněné osobě anebo pokud je pachatelem TČ veřejný činitel. Zde nastává rozdíl v tom, že v ČR je možné potrestat pachatele pouze propadnutím majetku. V TZk je v odstavci 6 uvedena příprava jako trestná, ale STZ toto nezmiňuje. Rozdíl sazeb je znázorněn v tabulce 2.

Tabulka 2: Porovnání trestních sazeb u TČ obchodování s lidmi (zdroj: TZk č. 40/2009 Sb., a STZ č. 300/2005 Z. z., zpracování vlastní)

Obchodování s lidmi	ČR	SR
Vydání dítěte	2–10 let	4–10 let
Zneužití jiné osoby	2–10 let	4–10 let
Organizovaná skupina, těžká újma na zdraví, osobitý prospěch, prostituce	5–12 let	7–12 let
Značný prospěch, těžká újma nebo smrt, člen nebezpečné skupiny	8–15 let	12–20 let
Prospěch velkého rozsahu, těžká újma nebo smrt více osob	10–18 let	20–25 let

Největší rozdíl v trestním stíhání představují TČ spáchané podle 4. a 5. odstavce tohoto paragrafu. Pokud se pachatel tohoto TČ dopustí značného prospěchu pro sebe nebo někoho jiného, způsobí někomu vážnou újmu na zdraví nebo životě, či smrt druhé osoby, anebo je pachatel členem zločinecké organizace, pak je trestní sazba v Česku o 4 až 5 let nižší než na Slovensku. Pokud by pachatel pro sebe nebo někoho jiného získal tímto TČ prospěch velkého rozsahu, způsobil těžkou újmu na zdraví nebo smrt více osobám, pak je tento trest v ČR v základní sazbě o polovinu mírnější.

Následující tabulka č. 3 představuje srovnání v ohlášených a objasněných případech na SK a v ČR mezi lety 2015–2024.

Tabulka 3: Porovnání TČ obchodování s lidmi v SR a ČR (zdroj: Statistické přehledy ČR a SR 2015–2024, vlastní zpracování)

Rok	Česko			Slovensko		
	Zjištěno	Objasněno	Obj. v %	Zjištěno2	Objasněno2	Objasněno3
2015	18	9	50 %	14	2	14 %
2016	22	15	68 %	20	7	35 %
2017	16	11	69 %	27	9	33 %
2018	13	9	69 %	28	15	54 %
2019	20	12	60 %	17	9	53 %
2020	18	11	61 %	22	8	36 %
2021	14	6	43 %	17	5	29 %
2022	18	9	50 %	25	7	28 %
2023	20	13	65 %	19	4	21 %
2024	39	25	69 %	14	5	36 %
Celkem	198	120	60 %	203	71	34 %

V posledních 10 letech bylo v ČR zaznamenáno 198 případů obchodování s lidmi, z toho 120 případů bylo objasněno. Celkové procento objasněnosti tak činí 60 %. Na SK bylo zaznamenáno 203 případů, z toho objasněných bylo pouze 71. Slovensko tak za uplynulých 10 let zvládlo objasnit pouze více než třetinu z nahlášených případů. Můžeme konstatovat, že ČR je na tom o něco lépe s počtem celkových nahlášených případů a jednoznačně s objasněností. Na druhou stranu je pro ČR značně alarmující poslední rok, kdy počet případů rapidně vzrostl oproti předchozím létům. Na SK naopak za poslední 2 roky tento druh TČ klesl.

Jako druhý bude komparován TČ **týrání svěřeno osoby a týrání osoby ve společném obydlí**. Jelikož jsou na SK tyto dva skutky sloučeny do jednoho paragrafu, budou jednotlivé skutky na straně ČR sečteny, pro lepší srovnání. V TZk a STZ nalezneme tyto TČ pod těmito paragrafy:

TZk – § 198 Týrání svěřené osoby – odstavec 1) až odstavec 3)

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí – odstavec 1) až odstavec 3)

STZ - § 208 Týranie blízkej osoby a zverenej osoby – odstavec 1) až odstavec 4)

Hlavním rozdílem v zákonech je specifikace a výčet činů v STZ, za které může být pachatel potrestán. Slovenský zákon více konkretizuje pojem týrání, a to jako bití, kopání, údery, popáleniny, ponižování, vyhrožování, sledování, násilnou izolaci, citové vydírání, bezdůvodné odpírání stravy nebo hygieny, vystavování vlivu nebezpečných a škodlivých látek anebo bezdůvodné omezování přístupu k majetku. V českém zákoníku není bližší specifikace uvedena a celou problematiku zastřešuje pouze pojem týrání.

Rozdíl trestních sazeb vyobrazuje tabulka č. 3 níže.

Tabulka 4: Porovnání trestních sazeb u TČ obchodování s lidmi (zdroj: TZk č. 40/2009 Sb., a STZ č. 300/2005 Z. z., zpracování vlastní)

Týrání osoby	ČR	SR
Osoba v péči	1–5 let	3–8 let
Osoba ve spol. obydlí	6 měsíců–4 léta	3–8 let
Zvlášť surový způsob, těžká újma na zdraví, více obětí, trvá-li čin delší dobu	2–8 let	7–15 let
Těžká újma na zdraví nebo smrt nejméně 2 osob	5–12 let	15–25 let nebo doživotí

STZ také zmiňuje navíc oproti TZk za přitěžující okolnost osobní motiv a uvádí, že takto bude potrestán i pachatel bez ohledu na to, že za takový čin byl v uplynulých 24 měsících souzen, nebo byl v této lhůtě za podobný čin propuštěný z výkonu trestu. Velmi významný je rozkol v případech dopuštění se týrání na více osobách, které by mělo za následek vážnou újmu na zdraví nebo smrt. V takovém případě je trest dvakrát vyšší v SR a ve výjimečných případech může být pachatel odsouzen na doživotí. Tabulka 5 dokresluje počet ohlášených a objasněných případů v uplynulých 10 letech.

Tabulka 5: Porovnání TČ týrání osoby v SR a ČR (zdroj: Statistické přehledy ČR a SR 2015–2024, vlastní zpracování)

Rok	Česko			Slovensko		
	Zjištěno	Objasněno	Obj. v %	Zjištěno ²	Objasněno ²	Objasněno ³
2015	701	493	70 %	272	162	60 %
2016	690	495	72 %	453	246	54 %
2017	712	489	69 %	502	287	57 %
2018	628	406	64 %	423	258	61 %
2019	761	460	60 %	405	226	56 %
2020	613	336	55 %	478	242	54 %
2021	607	325	54 %	432	234	54 %
2022	673	341	51 %	319	181	44 %
2023	732	382	52 %	414	223	48 %
2024	735	359	49 %	382	180	47 %
Celkem	6852	4086	60 %	4080	2239	54 %

Týrání osob je celkově jedním z nejčastějších TČ, se kterými se odborníci ve své praxi setkávají. V ČR bylo za posledních 10 let nahlášeno 6852 případů, z toho 4086 bylo objasněných, což v procentech činí 60 %. Na SK je opět objasněnost nižší než v ČR (54 %), stejně tak nižší je počet ohlášených případů (4080) a objasněných (2239). Pokud však vezmeme v úvahu, že SR má poloviční počet obyvatel, i tato suma je ve srovnání s vyššími tresty velmi vysoká.

Posledním TČ, který bude srovnán, je znásilnění, které, jak již bylo prošetřeno v kapitole 5.2., v ČR neustále roste. Znásilnění je v STZ i TZk zařazeno do kategorie mravnostní kriminality jako TČ spáchaný proti lidské důstojnosti.

TZk - § 185 Znásilnění – odstavec 1) až odstavec 5)

STZ - § 199 Znásilnenie – odstavec 1) až odstavec 4)

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, od nového roku 2025 byl do TZk přidán nový paragraf § 185 *Sexuální útok*, který však nebude nyní předmětem šetření, jelikož se jedná o novinku.

Český paragraf o znásilnění se po novelizaci značně liší od slovenského. Základní trestní sazba byla navýšena z původního půl roku až 5 roky na 2 roky až 10 let. Nově je také upraven pojem bezbrannost, pod kterou se myslí zamrznutí šokem, bezbrannost ve spánku, bezbrannost kvůli velké opilosti, nemoci nebo hendikepu, kvůli duševní poruše nebo kvůli příliš nízkému či vysokému věku. Rozdíl je nyní patrný již v první větě definice, kdy na Slovensku je stále v definici jako oběť uvedena pouze žena. V ČR je nyní pod definicí vymezena jakákoliv osoba, která nesouhlasí s pohlavním stykem a dá to verbálně, gestem, pláčem nebo obranným postojem najevo.

Základní trestní sazbou na SK je tedy 5 až 10 let, v ČR byla základní trestní sazba zvýšena na 2 roky až 10 let. Za přitěžující okolnosti, kdy si pachatel může vysloužit 7–15 let vězení, jsou v případě zvláště závažného způsobu konání, spáchání TČ na chráněné osobě, z osobního motivu, na ženě ve vazbě nebo vězení, anebo pokud jsou minimálně 2 pachatelé. V ČR je přitěžující okolností spáchání TČ na dítěti, těhotné ženě, nebo pokud tímto TČ dojde k otěhotnění ženy, pokud jsou minimálně 2 pachatelé, anebo nově také použití zbraně. V takovém případě pachateli hrozí 3–12 let.

V ČR je nově přitěžující okolnost, pokud je spáchán trest na dítěti mladším patnácti let, pokud je obětí osoba omezena na osobní svobodě kvůli detenci, vězení, ve zdravotnickém nebo školském zařízení či v pěstounské péči, anebo pokud je takovým činem způsobena těžká újma na zdraví. Za to si může pachatel odpykat 5–15 let. Na Slovensku se dále navyšuje trest v případě spáchání těžké újmy na zdraví nebo pokud je znásilněním bezprostředně ohrožen život dítěte. V takovém případě hrozí 15 až 20 let.

Nejzávažnější trest čeká v ČR pachatele, způsobí-li oběti tímto TČ smrt, a to v délce 10–18 let. Na Slovensku se smrt oběti nebo znásilnění za krizové situace trestá 20–25 lety odnětí svobody. V ČR je trestná také příprava.

Tabulka 6 poukazuje na srovnání TČ znásilnění v obou zemích za posledních 10 let.

Tabulka 6: Porovnání TČ znásilnění v SR a ČR (zdroj: Statistické přehledy ČR a SR 2015–2024, vlastní zpracování)

	Česko			Slovensko		
Rok	Zjištěno	Objasněno	Obj. v %	Zjištěno2	Objasněno2	Objasněno3
2015	598	425	71 %	87	57	66 %
2016	649	448	69 %	82	52	63 %
2017	598	418	70 %	96	62	65 %
2018	651	439	67 %	99	62	63 %
2019	683	441	65 %	97	60	62 %
2020	639	370	58 %	93	57	61 %
2021	773	448	58 %	93	61	66 %
2022	880	519	59 %	107	49	46 %
2023	917	530	58 %	100	48	48 %
2024	1003	514	51 %	132	60	45 %
Celkem	7391	4552	63 %	986	568	59 %

Z tabulky 6 je patrné, že počet TČ znásilnění roste a v obou zemích byl nejvyšší počet hlášených případů v loňském roce. ČR čítá celkově 7391 ohlášených případů, z toho 4552 bylo objasněných, což činí 63 %. Na SK je toto číslo výrazně nižší a celkový počet hlášených případů činí 986, z toho 568 objasněných (59 %). Z tabulky se tedy na první pohled dá soudit, že znásilnění představuje v ČR skutečný problém v porovnání se SR, a je potřeba se jim i nadále zabývat a podnikat další kroky k ochraně a prevenci tohoto traumatizujícího kriminálního deliktu.

Dílčí závěr

Cílem komparace bylo prokázat, že vyšší trestní sazby mohou být účinnou prevencí v oblasti TČ, kdy se oběti stávají ZZO díky těmto deliktům. To však bylo vyvráceno hned v prvním případě komparovaného TČ obchodování s lidmi, kdy za uplynulých 10 let jsou TČ v obou zemích téměř vyvážené. ČR si oproti SR drží prvenství v objasňování případů, což je v naší republice vyšší. Dále se páčání trestné činnosti týrání osob, ať už ve společném obydlí, nebo svěřených do péče, ukazuje jako velký problém jak na Slovensku, tak v ČR. Značný rozdíl přichází až při komparaci znásilnění, kdy je rozdíl v počtu ohlášených případů enormní a v ČR tvoří sedminásobek. Počet ohlášených případů v obou zemích roste.

Je zde však jeden paradox, který je potřeba brát v úvahu, a to ten, že u mravnostních trestných činů je obecně vysoká míra latence. Pokud by to tedy znamenalo, že se oběti přestávají bát případy hlásit, byl by růst počtu hlášených případů ve statistikách pouze pozitivním pokrokem. Tuto problematiku bych také doporučila k prošetření dalším studiím.

10 NÁVRHY DE LEGE FERENDA

První návrh, který chci přednést, by byl velmi užitečný pro společnost a budoucí generace. Jedná se o větší podporu rodiny ze strany státu, aby se předešlo letitému pravidlu, že násilí plodí násilí. Jelikož vše začíná již v útlém věku, je potřeba včas zabránit tomu, aby si děti, které jsou svědky domácího násilí mezi rodiči, toto zakódovaly jako normální věc a staly se v pozdějším věku buď oběťmi, nebo pachateli.

S nástupem dětí do prvních tříd by měl fungovat systém psychologů, kteří by dokázali odhalit u dětí zvláštní chování. Pokud by se na základě rozhovorů nebo určitých her zjistilo, že dítě doma nemá stabilní zázemí nebo je vystavováno určitému násilí, měly by být tyto individuální konzultace s dítětem intenzivnější. Následně by do rodiny měl zasáhnout úřad OSPOD a PČR. V sedmi letech se dítě stále ještě může přeučit vzorce chování, které ho povedou dále životem.

Pokud se v rodině děje násilí, většina sousedů o tom dobře ví, jelikož se z bytu nebo domu často ozývají hádky, křik a podivné zvuky. Sousedé, kteří jsou svědky takových událostí, by měli zalarmovat příslušný orgán nebo instituci, která by měla pověřenou osobu, jež by předala zprávu do školy (pokud se v rodině vyskytuje dítě). Následně by školní psycholog věnoval tomuto dítěti patřičnou pozornost a pravidelně s ním vedl individuální konzultace. Pokud by se na základě strukturovaných dotazů odhalilo, že se v rodině něco děje, proběhl by zásah v rodině. Tyto sady otázek by měly být strukturovány tak, aby dokázaly na základě odpovědí dítěte rozpoznat domácí násilí, sexuální zneužívání nebo agresi, kterou může dítě pociťovat.

Druhý návrh navazuje na první. Jelikož vše začíná v rodině a výchovou, měla by existovat určitá školení i pro samotné rodiče. Tato školení by měli oba rodiče absolvovat ještě během těhotenství ženy. Jakmile gynekolog potvrdí těhotenství a žena souhlasí, že si dítě ponechá, vystavil by gynekolog žádanku k odborníkovi na rodinu, který by rodičům předal základní informace o výchově. Tato školení by byla zakončena psychotesty, které by poukázaly na určité nedostatky. Následně by odborník nasměroval nastávající rodiče na správnou cestu v oblastech výchovy, kde by byly vyhodnoceny nedostatky nebo potenciální nebezpečí.

Třetí návrh se týká aplikace, která by na základě anonymního dotazníku odhadovala míru latence v oblasti nahlašování týraných nebo sexuálně zneužívaných osob. Aplikace by měla být propagována v televizi i na sociálních sítích, aby se o ní široce vědělo.

Po vyplnění dotazníku by týraná nebo zneužívaná osoba byla přesměrována na rozcestník, kde by podle svých zadaných kritérií našla nejlepší návod, co dělat, na koho se obrátit a jak se bránit. Pokud by se oběť rozhodla případ nehlásit, aplikace by alespoň sloužila ke sběru anonymních dat o možných případech, čímž by pomáhala odhalovat skutečný rozsah problému. Aplikace by musela být softwarově zabezpečena tak, aby nedocházelo k jejímu zneužívání.

Čtvrtý návrh se týká novelizace trestního zákoníku, která by zavedla paragraf s vymezením chráněných osob, podobně jako je tomu u sousedů na Slovensku. Žádoucí by bylo na první místo zařadit dítě a také věkově vymežit pojem „osoba vyššího věku“, jelikož tento termín může znamenat prakticky cokoliv. Za sebe bych navrhovala stanovit tuto hranici na 70 let.

S novelizací trestního zákoníku bych jednoznačně prosazovala vyšší trestní sazby a zrušení podmíněčných trestů v případě takto závažných trestných činů, které z obětí činí ZZO. Jedním z důležitých nástrojů prevence může být právě odrazení potenciálního pachatele, a to v takové míře, aby na spáchání některých skutků vůbec ani nepomyslel. Pokud by přesto o něčem takovém uvažoval, měl by sám dojít k závěru, že mu to za to nestojí. K takové změně můžeme přispět pouze zpřísněním trestů a sankcí. Na Slovensku jsou v některých případech tresty až o polovinu vyšší, což by pro nás mohlo být inspirací.

Pátý návrh je zaměřen na vzdělávání odborníků, kterému by měla být věnována zvýšená pozornost. Zejména policisté na obvodních odděleních by měli být patřičně proškoleni pro kontakt se ZZO, jelikož jsou to první lidé, se kterými oběť přichází do styku, což následně ovlivňuje celý průběh vyšetřování. Přístup policie by měl být na všech obvodních odděleních také sjednocen.

Vhodné by bylo, aby za účelem výslechu ZZO nemusela přijíždět pouze kriminální služba. Každé obvodní oddělení by mělo mít své řádně proškolené odborníky, a to tak, aby na každé směně byla vždy alespoň jedna osoba, která bude mít prvotní kontakt s obětí pod kontrolou. V ideálním případě by však měli být proškoleni všichni policisté – nejen prostřednictvím příruček a manuálů, ale také pomocí přednášek a praktických cvičení, jako jsou například simulované rozhovory.

Mezi odborníky, které je potřeba neustále vzdělávat, patří i státní zástupci a soudci. Přestože jsou trestné činy týrání a sexualizované TČ závažné, stále je těchto případů mnohem méně než například majetkové trestné činnosti, se kterou se soudy setkávají neustále a jsou v této oblasti mnohem zběhlejší než v případech, kdy před soud předstoupí ZZO.

S tím souvisí i větší motivace ke vzdělávání dětí v oblasti psychologie, protože psychologů a psychiatrů v ČR chybí, což je zásadní problém. Aby ZZO dokázaly nějakým způsobem zpracovávat své duševní obtíže, je zapotřebí, aby s nimi někdo odborně pracoval.

Šestý návrh se týká výzkumu pojmu bezbrannosti osob, které se stanou obětí sexuálního napadení. Většina obětí znásilnění nebo pohlavního zneužívání ze strany blízkého příbuzného se potýká s tím, že během incidentu „zamrznou“ šokem. Tento stav nastává zcela přirozeně a jeho původ sahá až do pravěku. Jedná se o reflex, který je zakořeněný v každém jedinci a velmi těžko se s ním dá něco udělat, protože se nedá natrénovat.

Některá zvířata se v případě ohrožení brání útokem, zatímco jiná předstírají smrt. U lidí funguje tento princip podobně. Jde o ochranný mechanismus mozku, který je nastaven tak, aby maximalizoval šance na přežití – v momentě šoku vypíná tělo a soustředí se pouze na přežití. Tento reflex lze v současnosti ovlivnit pouze v rámci terapie s psychiatry u již zažitého traumatu. Pokud by se této oblasti věnovala větší pozornost a prováděly se podrobnější výzkumy, vědci by mohli přijít s novými, revolučními přístupy v této oblasti.

Sedmým návrhem bych se pokusila vylepšit financování neziskových organizací a zejména zmocněnců, aby advokáti měli větší motivaci oběti obhajovat. Zejména pokud se ve fondu pro oběti ročně sejde téměř půl miliardy, je velká škoda, aby tyto peníze opět propadly do státního rozpočtu.

Osmý návrh se věnuje kyberprostoru a seniorům. Online podvody neustále rostou, a proto by byla zapotřebí větší osvěta pro tyto ZZO. Jelikož věda a technologie neustále postupují kupředu, bylo by vhodné seniory pravidelně vzdělávat, například prostřednictvím Univerzity třetího věku, a připomínat jim, jak takové podvody vypadají. Protože mnoho seniorů sleduje zprávy a čte noviny, bylo by vhodné zařazovat pořady na toto téma a zároveň distribuovat poučné letáky či brožurky do jejich schránek.

Devátý návrh doporučuje vytvoření samostatné organizace či instituce, která by se zaměřovala čistě na pomoc ZZO. Tato organizace by měla vlastní inspekci ke kontrole postupů při práci se ZZO. Dále by provozovala bezplatnou telefonní linku, na kterou by se všechny tyto kategorie obětí mohly obracet. Součástí organizace by byli také vyčlenění zmocněnci a psychologové, kteří by se této problematice věnovali, čímž by vznikl tým profesionálů specializovaných na tuto oblast.

Desátým a zároveň posledním návrhem bych doporučila zavedení rychlejších zpracování soudních procesů, pokud je osobě přiznán statut ZZO.

DISKUZE

Téma práce, které bylo zvoleno, je obecně velmi náročné, což potvrzuje i řada odborníků. Po pečlivém prozkoumání celé problematiky se mi podařilo formulovat několik návrhů, které by přispěly k celkové prevenci páchaní trestné činnosti na ZZO. Hlavní cíl práce byl tedy naplněn. Hypotézy byly stanoveny na základě teoretické části a spolu s nimi byly určeny i dílčí cíle.

Prvním cílem bylo prověřit ochranu ZZO v právním systému. Zde lze konstatovat, že se v posledních letech výrazně zlepšila a je nastavena správným směrem. Stěžejním předpisem je ZOTČ, který vymezuje ZZO a určuje šetrnější postupy při výsleších.

Druhá hypotéza se zaměřila na přístup orgánů činných v trestním řízení při kontaktu se ZZO. V této oblasti byly shledány značné nedostatky, což potvrzují jak případové studie, tak odborníci. Na mnoha obvodních odděleních se setkáváme s odlišným přístupem k ZZO, což často závisí na jednotlivých policistech. Postupy by měly být sjednoceny a všichni policisté, kteří přicházejí do kontaktu se ZZO, by měli být řádně proškoleni, aby se předešlo dalšímu utrpení obětí. V tomto ohledu jsem navrhla několik opatření, přičemž klíčovým bodem je neustálé vzdělávání odborníků.

Třetí hypotéza měla za cíl objasnit, zda počet určitých TČ, jejichž oběťmi se stávají ZZO, roste či klesá. Tato hypotéza navazovala na první, neboť zkoumala, zda dostatek právních nástrojů a opatření skutečně pomáhá snižovat kriminalitu. Výsledky jsou však poněkud rozporuplné – v případě TČ obchodování s lidmi a znásilnění kriminalita roste, zatímco u týrání osob zůstává konzistentní a majetková TČ páchaná na seniorech klesá. Je však nutné upozornit na určité faktory, které mohou ovlivnit jednoznačnost výsledků. V roce 2020 se změnila hranice trestního stíhání z původního limitu 5 000 Kč na 10 000 Kč, což mohlo ovlivnit statistiky majetkové kriminality. Dále je obtížné určit, zda počet znásilnění skutečně roste, nebo zda se oběti naopak přestávají bát tyto činy hlásit. Pokud by platila druhá varianta, pak by tato hypotéza odpovídala první.

Poslední hypotéza se věnovala vymezení ZZO v právním systému. Tento problém začíná již v evropské judikatuře, kde není ZZO jasně (záměrně) definováno, a vnitrostátní právo se proto musí rozhodovat na základě konkrétních situací, zda se o ZZO jedná či nikoliv. Významné rozpory panují i v oblasti práva na bezplatného zmocněnce – zatímco jedna skupina ZZO musí u soudu dokazovat, že by jí mohl klasický výslech způsobit újmu, druhá skupina má toto právo automaticky. V tomto spatřuji velké úskalí, které vede k chybám zejména u soudů prvního stupně, což následně řeší ÚS.

ZÁVĚR

Závěrem lze konstatovat, že jako stát máme z legislativního hlediska nakročeno k ochraně ZZO správným směrem. Aby však klíčové prvky prevence fungovaly efektivně, je nutné, abychom jako společnost změnili své myšlení.

Změna myšlení začíná již v dětství výchovou a vzděláním, a to už na prvním stupni základních škol. Pokud budeme dětem neustále připomínat, co je správné, a učit je tomu, co by si neměly nechat líbit, budou mít jasnější představu o tom, co se jim děje a kam se mohou obrátit o pomoc. Dítě, které vyrůstá v násilném prostředí, často neví, že je to špatné a že se může mít lépe. V takovém případě je nutná pomoc ze strany státu, škol a různých institucí, aby každé dítě dostalo šanci na lepší život.

Jedním z hlavních problémů trestního práva je, že se primárně zaměřuje na pachatele, zatímco postavení oběti se začalo řešit až s příchodem změny v evropské judikatuře. Stále se bohužel setkáváme s tendencí hledat chybu u oběti a obviňovat ji, místo abychom se soustředili na viníka. Od malička nám bývá vštěpováno, že by ve světě měla existovat spravedlnost – už v dětských pohádkách vidíme, že dobro vždy zvítězí nad zlem, které je nakonec poraženo nebo potrestáno. Bohužel v reálném životě to tak vždy nefunguje a špatné věci se dějí i dobrým lidem. To je jeden z hlavních důvodů, proč lidé často přemýšlejí způsobem, že si oběť za to, co se jí stalo, může sama nebo k tomu nějak přispěla – protože přece „dobrým lidem se nic zlého neděje“. Abychom dosáhli celospolečenské změny, která povede k tomu, že se oběti nebudou bát TČ ohlašovat, je nutné neustále komunikovat, provádět osvětu a zlepšovat vzdělávání, aby si lidé uvědomili, co je a není akceptovatelné.

Dalším problémem je skutečnost, že pokud se dívka nebo žena stane obětí sexuálního násilí, často se obává, že ji okolí bude vnímat jako „zneužitou“ nebo „chudinku“. I na tuto skutečnost by měly existovat nástroje, které by pomohly změnit společenské myšlení a odstranit stigmatizaci obětí. Právě tato obava totiž přispívá k vysoké latenci neohlášených případů.

Kromě uvedených úvah bych pro další výzkum doporučila dvě studie. První by se zaměřila na otázku latence, konkrétně na to, zda v České republice skutečně roste kriminalita v oblasti znásilnění, nebo zda pouze více obětí tyto činy ohlašuje. Druhá studie by se věnovala možnostem sebeobrany a efektivním nástrojům reakce v případě, že oběť během napadení zamrzne šokem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALTERI, Veronica; IVANKOVIC, Aleksandra; JAROLÍMOVÁ, Marie; KRACÍK, Martin a MORAVA, Milan, 2021. *Handbook on victims of terrorism the Czech Republic*. Online. EU Centre of Expertise for Victims of Terrorism: European Union. Dostupné z: https://commission.europa.eu/document/download/2c7d5c54-2e2c-4b78-ac47-d601c8fae344_en?filename=eucvt_handbook_for_czechia_2021_en.pdf. [cit. 2024-09-27].
- BOSMAN, Sarah, 2022. Vysoce ohrožené skupiny obětí: Prevence opakované a sekundární viktimizace. Online. In: . S. 50. Dostupné z: https://doi.org/https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/2022_CZ_Toolbox%20CZ_High-risk%20victim%20groups_LR_1.pdf. [cit. 2024-08-27].
- BOUKALOVÁ, Hedvika a GILLERNOVÁ, Ilona, 2020. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4461-5.
- BURGESS, Ann Wolbert, 2017. *Victimology: theories and applications*. Third edition. Burlington: MA: Jones & Bartlett Learning. 738 s. ISBN 978-1-284-13019-5.
- CUTÁK, Luděk, 2022. *Práva oběti v kostce*. Online. Praha: www.policieveskole.cz. ISBN 978-80-908451-2-1. Dostupné z: <https://doi.org/https://policieveskole.cz/prava-obeti/#>. [cit. 2024-09-11].
- ČESKO. Sdělení č. 141/2000 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o odškodnění obětí násilných trestných činů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 19. 9. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2000-141>
- ČESKO. Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2025 [cit. 18. 2. 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-137>
- ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>
- ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 5. 9. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>
- ČESKO. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2025 [cit. 17. 2. 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 10. 9. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>

DLUBALOVÁ, Klára, © 2024. *Mapy kriminality zefektivňují boj s kriminalitou*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/mapy-kriminality-zefektivnuji-boj-s-kriminalitou.aspx>. [cit. 2024-11-08].

DOERNER, William a LAB, Steven, 2017. *Victimology*. 8. New York: Routledge. ISBN 978-1-138-69028-8.

EUROPEAN UNION, 2010. *Stockholmský program*. Online. 16.03.2010. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>. [cit. 2024-09-19].

EUROPEAN UNION, 2020. *Strategie EU v oblasti práv obětí (2020–2025)*. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52020DC0258>. [cit. 2024-09-19].

FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar a GRIVNA, Tomáš, 2024. *Trestní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-898-7.

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ, © 2012 – 2024. *O týrání*. Online. Dostupné z: <https://www.fod.cz/nase-cinnost/o-tyrani>. [cit. 2024-09-25].

FOREJT, Petr, 2012. Zákon o obětech trestných činů – základní informace: pro jednání Republikového výboru pro prevenci kriminality dne 29. 3. 2012. Online. In: . S. 9. Dostupné z: <https://doi.org/https://www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx>. [cit. 2024-09-02].

GRIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana, 2019. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-554-5.

INFO VICTIMS, © 2024. *Účast na trestním řízení*. Online. Dostupné z: <https://www.infovictims.cz/cz/ucast-na-trestnim-izeni>. [cit. 2024-10-02].

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, © 2024. *O institutu*. Online. Dostupné z: <https://www.iksp.cz/o-institutu>. [cit. 2024-10-02].

- IVANOVÁ, Alena, 2019. *Zákon o obětech trestných činů přináší nová práva i možnosti pomoci*. Online. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-prinasi-nova-prava-i-moznosti-pomoci>. [cit. 2024-09-10].
- JANSEN, Roselle P.; RUITER, Stijn a VAN STEDEN, Ronald, 2024. Crime reporting and victim satisfaction with the police: a large-scale study among victims of crime in the Netherlands. Online. *Crime Science*. Roč. 13, č. 1. ISSN 2193-7680. Dostupné z: <https://doi.org/10.1186/s40163-024-00231-9>. [cit. 2024-11-08].
- JOHNSON, Shane D., 2024. Identifying and preventing future forms of crimes using situational crime prevention. Online. *Security Journal*. Roč. 37, č. 3, s. 515-534. ISSN 0955-1662. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/s41284-024-00441-5>. [cit. 2024-11-09].
- KARTUSOVÁ, Denisa, 2024. *Senioři jako zvlášť zranitelné oběti*. Online. 22. 1. 2024. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/seniori-jako-zvlast-zranitelne-obeti-117510.html?mail>. [cit. 2024-09-24].
- KONDOR-LANGER, Mirjana, 2024. Individual Features of Violent Crime Offenders Regarding Offender's Sex. Online. *Društvene i humanističke studije (Online)*. 2024-7-20, roč. 9, č. 1(25), s. 1119-1136. ISSN 2490-3647. Dostupné z: <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2024.9.1.1119>. [cit. 2024-11-07].
- MARTINEZ, Michelle, 2016. *Child Abuse and Neglect: Perceptions, Psychological Consequences and Coping Strategies*. Online. New York: Nova Science Publishers. ISBN 978-1-63484-800-8.
- MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra; ŘEHÁKOVÁ, Tereza a VAŇKÁTOVÁ, Lea, 2024. Příručka pro českou restorativní praxi. Online. In: . S. 108. Dostupné z: <https://doi.org/https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/prirucka/>. [cit. 2024-08-29].
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2024. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením*. Online. 3. 5. 2024. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/umluva-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim>. [cit. 2024-09-17].
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, © 2024. *ASISTENT PREVENCE KRIMINALITY*. Online. <https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/apk/>. [cit. 2024-10-03].
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, © 2024. *Prevence kriminality*. Online. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>. [cit. 2024-10-02].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, © 2024. *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/program-podpory-a-ochrany-obeti-obchodovani-s-lidmi.aspx>. [cit. 2024-09-25].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, © 2024. *Program prevence kriminality a extremismu – „Úsvit“*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/program-prevence-kriminality-a-extremismu-usvit.aspx>. [cit. 2024-10-03].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2009. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti – Systém včasné intervence*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/svi-iii-material-pdf.aspx>. [cit. 2024-10-03].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2017. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016: Ve srovnání s rokem 2015. Online. In: . Praha, s. 133. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2018. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2017: Ve srovnání s rokem 2016. Online. In: . Praha, s. 117. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2017.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2019. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018: Ve srovnání s rokem 2017. Online. In: . Praha, s. 123. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2018.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2020. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019: Ve srovnání s rokem 2018. Online. In: . Praha, s. 147. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2019.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2021. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020: Ve srovnání s rokem 2019. Online. In: . Praha. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2020.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2022. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2021. Online. In: . Praha, s. 126. Dostupné

z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2021.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2022. *EVROPSKÁ CENA PREVENCE KRIMINALITY 2022*. Online. Dostupné z: https://prevencekriminality.cz/wp-content/uploads/2023/01/priloha_2_ecpa2022_bright_sky_001.pdf. [cit. 2024-10-02].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2022. *EVROPSKÁ CENA PREVENCE KRIMINALITY 2022*. Online. Dostupné z: https://prevencekriminality.cz/wp-content/uploads/2023/01/p1_spolek_detsky_usvit_nominace_ecpa_2022.pdf. [cit. 2024-10-02].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2022. *Práce se zvláště zranitelnou obětí kriminality*. Online. Dostupné z: https://prevencekriminality.cz/wp-content/uploads/2023/01/krp_stredoceskeho_kr.pdf. [cit. 2024-10-02].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2022. *Specifické programy prevence kriminality*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/webpm/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>. [cit. 2024-10-01].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2023. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022. Online. In: . Praha, s. 98. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2022.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2024. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2023. Online. In: . Praha, s. 99. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2023.aspx>. [cit. 2025-01-19].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, © 2025. *Prevencia kriminality*. Online. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?prevencia-kriminality-5>. [cit. 2025-02-17].

Národná rada SR: Dôvodová správa, 2023. Online. In: . S. 8. Dostupné z: <https://doi.org/https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=538633>. [cit. 2025-02-19].

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, 1997. *Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů*. Beck-

online. Praha. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mjzhe3v6mrqhfpi6q&rowIndex=0#>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti/-/clanek/registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>. [cit. 2024-08-29].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2024. *Prevence kriminality*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>. [cit. 2024-08-23].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2016. Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2015. Online. In: . S. 59. Dostupné z: <https://doi.org/https://mv.gov.cz/soubor/zprava-o-stavu-osl-v-cr-2015.aspx>. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2025. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2024*. Online. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-za-rok-2024-csv>. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2024. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2023*. Online. Dostupné z: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_SR_za_rok_2023. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2023. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2022*. Online. Dostupné z: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_SR_za_rok_2022_csv. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2022. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2021*. Online. Dostupné z: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_SR_za_rok_2021_csv. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2021. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2020*. Online. Dostupné z: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2020_csv. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2020. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2019*. Online. Dostupné

z: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_slovenskej_republike_za_rok_2019_csv. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2019. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2018*. Online. Dostupné z: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_2018_csv. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2018. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2017*. Online. Dostupné z: https://www.minv.sk/?Statistika_kriminality_za_rok_2017. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2017. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2016*. Online. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-za-rok-2016-1>. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2016. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2015*. Online. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-sr-za-rok-2015>. [cit. 2025-02-20].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR, 2023. Metodický pokyn k přítomnosti zákonných zástupců a osob blízkých u dětí při poskytování zdravotních služeb. Online. In: . S. 18. Dostupné z: <https://doi.org/https://mzd.gov.cz/metodicky-pokyn-k-pritomnosti-zakonnych-zastupcu-a-osob-blizkych-u-deti-pri-poskytovani-zdravotnich-sluzeb/>. [cit. 2024-08-28].

ODBOR PREVENCE KRIMINALITY MV ČR, 2022. Seznam speciálních výsledkových místností. Online. In: . S. 3. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/web-seznam-svm-pdf.aspx>. [cit. 2024-10-01].

ODBOR PREVENCE KRIMINALITY, © 2024. *Bezpečná lokalita / Bezpečná země*. Online. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/bezpecna-lokalita/>. [cit. 2024-10-03].

ODBOR PREVENCE KRIMINALITY, © 2024. *Domovník – preventista*. Online. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/domovnik/>. [cit. 2024-10-03].

ODBOR PREVENCE KRIMINALITY, © 2024. *Práce se zvláště zranitelnou obětí kriminality*. Online. 18. 1. 2023. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/prace-se-zvlast-zranitelnou-obeti-kriminality-nova-sada-nastroju-prevence-kriminality-a-projekty-z-konference-nejlepsi-praxe-v-ramci-eu/>. [cit. 2024-10-02].

OLAOYE, Favour a EGON, Axel, 2024. Predictive Policing and Crime Prevention. Online. *Crime & Delinquency*. S. 12. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/383565286_Predictive_Policing_and_Crime_Prevention. [cit. 2024-11-08].

OMELCHENKO, A.S. a KOLESNIKOVA, U.V., 2024. The Well-being of Particularly Vulnerable Categories of Children: Based on the Results of the Scientific and Practical Conference. Online. *Social Sciences and Childhood*. 2024-08-23, vol. 4, no. 4, s. 7-30. ISSN 2713-0584.

PETROVIČOVÁ, Martina, 2021. Metodika identifikace obětí trestných činů: Policejní prezidium ČR. Online. In: . Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/priloha-k-bodu-3-metodika-identifikace-obeti-trestneho-cinu-rvppk-24-6-2021-pdf.aspx>. [cit. 2024-08-27].

POLICIE ČR, © 2024. *Zvlášť zranitelné oběti*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>. [cit. 2024-09-10].

POLICIE ČR. *Zvlášť zranitelné oběti*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>. [cit. 2024-08-19].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2016. *Statistické přehledy kriminality za rok 2015*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2017. *Statistické přehledy kriminality za rok 2016*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2018. *Statistické přehledy kriminality za rok 2017*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2019. *Statistické přehledy kriminality za rok 2018*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2020. *Statistické přehledy kriminality za rok 2019*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2021. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2022. *Statistické přehledy kriminality za rok 2021*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2023. *Statistické přehledy kriminality za rok 2022*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2024. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2025. *Statistické přehledy kriminality za rok 2024*. Online. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024.aspx>. [cit. 2025-01-21].

POLICIE ČR, © 2024. *Pátrání po pohřešovaných*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-patrani-po-pohresovanych.aspx>. [cit. 2024-10-03].

POLICIE ČR, © 2024. *Znásilnění*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-znasilneni.aspx>. [cit. 2024-09-26].

PORTÁL KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ JHM, © 2023. *KRIMINALITA PÁCHANÁ NA DĚTECH*. Online. Dostupné z: <https://www.krizport.cz/rady/chytre-blondynky-radi/kriminalita-pachana-na-detech>. [cit. 2024-09-24].

PORTÁL KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ JHM, © 2023. *KRIMINALITA PÁCHANÁ NA SENIORECH*. Online. Dostupné z: <https://www.krizport.cz/rady/chytre-blondynky-radi/kriminalita-pachana-na-seniorech>. [cit. 2024-09-24].

PROFEM.CZ, 2024. *Redefinice znásilnění: co se mění a od kdy změny platí*. Online. 20. listopadu 2024, © 1994-2025 proFem. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/novinky/a/redefinice-znasilneni-co-se-meni-a-od-kdy-zmeny-plati>. [cit. 2025-02-19].

PTÁČEK, Radek a PEMOVÁ, Terezie, 2022. *Data a děti: Sociálně právní ochrana dětí v České republice v datech*. Online. In: . Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/data-o-detech-906894/#>. [cit. 2022-11-07].

Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení' (2001) *Úřední věstník* L 82, 72-75. http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2001/220/oj

SERFATY, Marc; BILLINGS, Jo; VICKERSTAFF, Victoria; LEE, Teresa; BUSZEWICZ, Marta et al., 2024. Help-seeking in older crime victims: A mixed-methods study in collaboration with the Metropolitan Police Service. Online. *PLOS Mental Health*. 2024-8-8, roč. 1, č. 3. ISSN 2837-8156. Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pmen.0000082>. [cit. 2024-11-09].

SLÁMOVÁ, Martina, 2022. Vývoj a současná ochrana obětí v mezinárodní perspektivě. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. S. 29-44. ISSN 2533-4395.

SLOVENSKO, 2005. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. In: Zákon o sbírkách zákonů. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky, ročník 2005, číslo 300. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

SLOVENSKO, 2017. Zákon č. 274/2017 Z. z. Zákon o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: Zákon o sbírkách zákonů. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky, ročník 2017, číslo 274. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2017-274>

SLOVENSKO. Vyhláška č. 543/2005 Z. z., o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresne sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy. In: Zákony pre ľudí.sk [online]. CS 2010–2025 [cit. 18. 2. 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-543>

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017: o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV, 2017. In: *Úřední věstník Evropské unie*. L 88/6. ISSN 32017L0541.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, 2012. In: . 2012/29/EU, s. 0057-0073. ISSN 32012L0029.

ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al., 2022. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, 2019. K pojmu zranitelnost v českém právním prostředí, zejména v judikatuře Ústavního soudu. *JURISPRUDENCE*. Roč. 2019, č. 5, s. 7. ISSN 1802-3843.

THE CENTER OF VICTIMS OF TORTURE, © 2024. *EFFECTS OF TORTURE*. Online. August 25, 2023. Dostupné z: <https://www.cvt.org/resources/effects-of-torture/>. [cit. 2024-09-26].

TYMOFEYEVA, Alla, 2019. Zranitelné osoby v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *JURISPRUDENCE*. Roč. 2019, č. 5, s. 7. ISSN 1802-3843.

ÚSTAVNÍ SOUD, 2023. *Nález sp. zn. III. ÚS 2615/23*.

VAŠKO, Adrián a KLÁTIK, Jaroslav, 2023. Criminal Law Protection of a Child by means of Slovak Criminal Law and European Union Law. Online. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023-6-19, roč. 6, č. 3, s. 120-131. ISSN 2663-0583. Dostupné z: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.3-a000301>. [cit. 2024-11-07].

VLÁDA ČR, 2024. *TZ: Vláda schválila návrh zákona o domácím násilí. Povede k větší ochraně obětí*. Online. 29. 5. 2024. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-vlada-schvalila-navrh-zakona-o-domacim-nasili--povede-k-vetsi-ochrane-obeti--213733/>. [cit. 2025-02-19].

VYMĚTAL, Štěpán, © 2018. *Práce s obětí se speciálními komunikačními potřebami. Doporučení pro policisty a další zasahující*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/prace-s-obeti-se-specialnimi-komunikacnimi-potrebami-prezentace.aspx>. [cit. 2024-09-24].

WALACH, Václav; PETRUŽELKA, Benjamin a KALIBOVÁ, Klára, © 2020. Násilí a předsudečné násilí proti lidem se zdravotním postižením z pohledu organizací pracujících s touto cílovou skupinou. Online. In: *Výzkumná zpráva*. Praha: © In IUSTITIA, o.p.s, s. 44. ISBN 978-80-88172-46-8. Dostupné z: <https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2021/04/nasili-a-predsudecne-nasili-proti-lzp-final.pdf>. [cit. 2024-09-24].

WEMMERS, Jo-Anne; MANIRABONA, Amissi; LACHANCE QUIRION, Marika; ZOTA, Andreea; SIPOWO, Alain-Guy et al., 2023. Including the Forgotten Party in Legal Education: Victims of Crime. Online. *Erasmus Law Review*. Roč. 16, č. 4, s. 169-182. ISSN 2210-2671. Dostupné z: <https://doi.org/10.5553/ELR.000265>. [cit. 2024-11-07].

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE: *The convention on the rights of the child : přijatá v New Yorku 20. listopadu 1989*, 1991. Brno: Teofakt. ISBN 80-900569-0-3.

UNITED NATIONS, 1985. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power: Resolutions adopted on the reports of the Third Committee. Online. In: . New York: General Assembly (UN), s. 3. Dostupné z: <https://doi.org/http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1985/36.pdf>. [cit. 2024-09-12].

UNITED NATIONS: *Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*, 2004. Online. Vienna: Vienna International Centre UNITED NATIONS. Dostupné z: https://doi.org/https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf. [cit. 2024-09-17].

VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana, 2019. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-732-3.

VELIKOVSKÁ, Martina, 2016. *Psychologie oběti trestných činů*. Praha: Grada, 168 s. ISBN 978-80-247-4849-8.

ZEHR, Howard. *O restorativní justici*. Online. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/>. [cit. 2024-08-29].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Cíle prevence kriminality (zdroj: Strategie prevence kriminality 2022–2027).	28
Obrázek 2: Zúčastnění v restorativní justici (zdroj: Šachová et al., 2024)	35
Obrázek 3: Co dělat a nedělat při práci se ZZO (zdroj: Bosman, 2022)	37

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Dělení pravých obětí (zdroj: Velikovská, 2016).....	14
Tabulka 2: Porovnání trestních sazeb u TČ obchodování s lidmi (zdroj: TZk č. 40/2009 Sb., a STZ č. 300/2005 Z. z., zpracování vlastní)	70
Tabulka 3: Porovnání TČ obchodování s lidmi v SR a ČR (zdroj: Statistické přehledy ČR a SR 2015–2024, vlastní zpracování)	71
Tabulka 4: Porovnání trestních sazeb u TČ obchodování s lidmi (zdroj: TZk č. 40/2009 Sb., a STZ č. 300/2005 Z. z., zpracování vlastní)	72
Tabulka 5: Porovnání TČ týrání osoby v SR a ČR (zdroj: Statistické přehledy ČR a SR 2015–2024, vlastní zpracování)	72
Tabulka 6: Porovnání TČ znásilnění v SR a ČR (zdroj: Statistické přehledy ČR a SR 2015–2024, vlastní zpracování)	74

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ESLP Evropský soud pro lidská práva

IKSP Institut kriminologie a sociální prevence

MV Ministerstvo vnitra

MVSR Ministerstvo vnitra Slovenské republiky

MZV Ministerstvo zdravotnictví

OSN Organizace spojených národů

STZ Slovenský trestní zákon

SVI Systém včasné intervence

SVM Speciální výslechová místnost

TČ Trestný čin

TZk Trestní zákoník

ÚS Ústavní soud

ZOTČ Zákon o obětech trestných činů

ZZO Zvlášť zranitelná oběť

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Řízený rozhovor

PŘÍLOHA P I: ŘÍZENÝ ROZHOVOR

1. Jak často se ve své praxi setkáváte s trestnou činností páchanou na zvláště zranitelných obětech?

R₁: „Ze zákona my, jako kurátoři, dostáváme zprávu ve chvíli, kdy jsou lidé uvězněni. Nyní po nás budou chtít kontakt s pachatelem ještě před samotným nástupem do výkonu trestu a také zkontaktování rodiny oběti a samotné oběť. Do styku nejčastěji přicházíme s pachateli odsouzenými za ozbrojenou loupež, obchod nebo výrobu drog či pedofilii. S obětmi se do kontaktu příliš nedostáváme, protože kurátora úplně nemá zajímat, za co byl daný člověk odsouzen. Jako sociální kurátor jsem zde především pro pachatele. Pokud však pachatel projeví zájem o kontakt s poškozenou osobou (což je také jednou z podmínek podmínečného propuštění), dostanou se mi do péče i poškozené oběti, kterým následně poskytují pomoc a hledáme řešení. Nejčastěji se jedná o týrané matky, týrané ženy nebo okradené seniory. S touto situací se však setkáváme maximálně několikrát do roka.“

R₂: „Když vezmu v úvahu, že chodím do práce patnáctkrát za měsíc, protože mám dvanáctihodinové směny, tak si myslím, že minimálně jednou za měsíc.“

R₃: „ZZO jsou zejména lidé staršího věku, kteří jsou často důvěřiví v oblastech, kde je potřeba být nejvíce obezřetný. V dnešní době dochází téměř každý den ke kybernetickým zločinům páchaným na seniorech, přičemž se jedná o trestný čin podvodu. Další ohroženou skupinou jsou děti a mládež obecně. Velmi často se zde vyskytuje šikana – jak fyzická, tak především šikana páchaná prostřednictvím sociálních sítí, tzv. kyberšikana.“

R₄: „Vzhledem k tomu, že jsme si na tuto problematiku založili organizaci, tak každý den.“

R₅: „Dá se říct, že každý den, protože je to náplní mé práce.“

R₆: „V současnosti už vůbec, jelikož Nejvyšší státní zastupitelství nezasahuje do živých kauz. S touto problematikou se však setkáváme zprostředkovaně v rámci některých analytických činností, metodických návodů, pokynů obecné povahy a výkladových stanovisek. Aktuálně zpracováváme stanovisko k postupu při výslechu dětí, které jsou oběťmi sexuálních trestných činů v přípravném řízení před zahájením trestního řízení.“

R₇: „Spíše okrajově, a to v případech domácího násilí. Z celkového počtu je asi 5 % osob zranitelných.“

R₈: „Prakticky denně.“

2. S jakým typem osob jako zvláště zranitelnými oběťmi se setkáváte nejčastěji?

R1: „Oběťmi násilí a okradenými seniory (v poslední době často formou online podvodů).“

R2: „Většinou se jedná o týrané osoby nebo o trestné činy proti lidské důstojnosti.“

R3: „Nejčastěji to jsou senioři a mládež.“

R4: „Především oběti sexuálního a domácího násilí a děti.“

R5: „V poslední době jsou to zejména ženy a senioři, kteří jsou oběťmi domácího násilí.“

R6: „Pokud se na nás kolegové obracejí, jde především o oběti sexuálního nebo domácího násilí. Jiné typy ZZO se na úrovni Nejvyššího státního zastupitelství řeší jen zřídka.“

R7: „Senioři nebo děti, kteří se stali oběťmi domácího násilí.“

R8: „Pokud se jedná o domácí násilí, velmi často jde o týrané ženy, v menší míře o týrané seniory. Zajímavé je, že za celých 12 let praxe jsem se nesetkal(a) s případem týraného muže v partnerském vztahu. Co se týče ostatních ZZO v kontextu jednotlivých trestných činů, setkávám se se všemi – muži, ženami i dětmi.“

3. Jsou podle Vašich zkušeností orgány činné v trestním řízení na kontakt se zvláště zranitelnými oběťmi připraveny? Pokud ano – jak? Pokud ne – proč?

R1: „Záleží na tom, z jaké společenské vrstvy oběť pochází. Pracuji například s osobami bez příštřeší, mezi nimiž je hodně týraných žen. Tyto ženy často fungují na principu, že přechází od partnera k druhému, podle toho, kdo je méně bije. V tomto směru hraje velkou roli alkohol, kdy jsou tyto muži schopni „zapůjčit“ své ženy za láhev vína. Jelikož jsme na malém městě, každý státní nebo městský policista tyto osoby zná, protože je to neustálý koloběh. Ženy přijdou na oddělení podat udání, ale pak si to pokaždé rozmyslí a stáhnou ho zpět. V takových případech je to samozřejmě problém, protože pokud to žena udělá dvakrát nebo třikrát, tak počtvrté už se tím policisté nebudou tolik zabývat. V jednom případě dokonce znásilnili ženu na ulici tak brutálně, že jí vyškubli kyčel, ale přesto se po třičtvrtě roce zotavování vrátila zpět ke svému původnímu životnímu stylu a žije tak i nadále. Tyto ženy by bylo potřeba umístit na specializované místo a naučit je normálnímu režimu, aby pochopily, o čem život doopravdy je. Pokud bychom je na policii doprovodili my, policie by je brala vážně a pomohla by jim.“

R2: „Myslím si, že ano, protože funguje institut krizové intervence a je poskytována krizová intervence ZZO, pokud o ni samy stojí.“

R3: „Ano. Každé krajské ředitelství má vlastní proškolený speciální tým pro práci s oběťmi TČ.“

R4: „Záleží na místě a situaci. V tomto ohledu hraje velkou roli krajské právo a individuální přístup jednotlivých osob. Na některých odděleních nejsou podmínky ideální, ale pokud tam pracuje skvělý a empatický člověk, kterého jeho práce baví a naplňuje, dokáže mezery překlenout. Naopak někdo, kdo má výborné zázemí, skvělou výslechovou místnost a veškeré podmínky stanovené zákony, ale postrádá empatii a zájem o oběť, může i tak napáchat škodu. Je to tedy o lidech. Existují skvělí profesionálové, ale také policisté, státní zástupci a soudci, kteří by tuto práci dělat neměli, protože svou nekompetencí spíše ubližují. Právě tyto lidé často způsobují, že se případy ani nehlásí. Někdy se obětem ani nedivím, že v procesu nechtějí pokračovat, když se k nim některé orgány chovají necitlivě.“

R5: „V posledních letech se situace výrazně zlepšila, protože se klade větší důraz na práci s oběťmi. Na každém oddělení kriminálního vyšetřování jsou vyčleněni odborníci, kteří procházejí četnými školeními, jak s těmito oběťmi jednat. V posledních dvou letech se dbá i na to, aby byli školeni policisté na základních obvodních odděleních, kteří přicházejí s oběťmi jako první do kontaktu. I když neseписují výslech, měli by být na takovou situaci připraveni.“

R6: „Spíše ano. Za dobu, co jsem na této pozici, se udělal obrovský pokrok. Když jsem začínal, neexistovala žádná SVM, žádné technické záznamy ZZO – nic takového tehdy nebylo. Dnes jsou policisté proškoleni, výslechy provádějí specialisté v SVM, které jsou na každém územním odboru, a tyto místnosti jsou speciálně vybaveny tak, aby se ZZO cítily co nejpríjemněji. Technická stránka byla vylepšena – jak video, tak audio. Výslechová místnost je uzpůsobena tak, aby v ní nemusel být přítomen obhájce, přesto je zajištěno, že výslech sleduje. Toho se dosahuje například jednostranným zrcadlem, za kterým může být obhájce nebo i soudce. Pokrok je tedy obrovský, ale stále zde existuje lidský faktor, který může občas selhat. V současnosti se snažíme překonat poměrně formalistický přístup soudů k použitelnosti výslechů provedených v přípravném řízení. Po technické stránce je vše v pořádku, zákony a trestní řád máme dobře nastudované, ale stále chybí praktický přístup, který by zabránil sekundární viktimizaci. Tento pojem sice chápeme a víme, co znamená, ale neumíme s ním vždy správně pracovat.“

R7: „Mám jen okrajové znalosti, protože u prvního kontaktu nebývá přítomna probační služba – ta se k oběti dostává až v pozdější fázi vykonávacího řízení, kdy už policie není zapojena. Na základě zkušeností poškozených si ale myslím, že se situace výrazně zlepšila a už tak často nedochází k sekundární viktimizaci jako dříve. Policie se snaží více informovat

jak oběti, tak ZZO, které mají některá práva navíc. Celkově mám dojem, že se situace výrazně zlepšila, a v poslední době jsem se nesetkala s žádnou negativní zkušeností poškozeného.“

R₈: *„Myslím si, že se to každým rokem zlepšuje. Přispěl k tomu zákon o obětech, který platí už delší dobu, a vím, že policie se snaží své příslušníky školit v oblasti ZZO. Celkově tedy vidím zlepšení. Problémem však zůstává vysoká fluktuace u policie, což může být nevýhoda u začínajících policistů, kteří s touto prací ještě nemají zkušenosti.“*

4. Jak hodnotíte z pohledu své odbornosti aktuální ochranu zvláště zranitelných osob v právním systému?

R₁: *„Máme spoustu různých školení, ale co se týká prohlubování tohoto tématu, žádná školení ani semináře nejsou. Chybí školení zaměřené na práci s oběťmi. Pokud jde o děti, školení existují, ale u dospělých ne. Že by nám někdo předal novinky nebo bychom měli seminář, kde bychom se dozvěděli něco nového, to ne. Vycházíme prostě z toho, co už umíme.“*

R₂: *„Myslím, že právní systém na ně myslí poměrně dobře a dostatečně, ale co se týče práva, nejsem v tom úplně zběhlý, abych znal podrobnosti.“*

R₃: *„Nejdůležitější je prevence. Ta probíhá prostřednictvím přednášek, online letáků a dalších akcí, na které se zvou ohrožené skupiny a které jsou seznamovány s potenciálními hrozbami.“*

R₄: *„No... má to mezery. Je to lepší, než to bývalo, ale stále to není ideální, a to už na samotném začátku. Například když oběť přijde na policii (mám na mysli průměrného člověka, který nemá žádné zkušenosti s vyšetřováním ani policií), na obvodních odděleních často nevědí, jak s těmito oběťmi zacházet. Se ZZO, které jsou oběťmi domácího nebo sexuálního násilí, nemají vůbec jednat a mají volat kriminálku, která je k tomu proškolená. Přesto někteří policisté mají potřebu do toho zasahovat. Další problém spočívá v tom, že na málokterém oddělení oběti správně poučí o jejich právech. To znamená, že oběti nevědí, že mají právo na zmocněnce, důvěrníka, informace ze spisu nebo na peněžitou pomoc od státu. Policisté jim to jednoduše neřeknou. Dají jim to podepsat, ale lidé to ve stresu nečtou – nepřečtou si šestistránkové poučení, kde je uvedeno, na co mají nárok. Dalším problémem je vymahatelnost práva nebo satisfakční funkce práva, tedy to, že tresty jsou často směšné. Oběti nemotivuje hlásit případy, pokud pachatel dostane jen podmínku. Posledním problémem je délka trestního řízení, které trvá i dva roky, což málokterá oběť vydrží.“*

R5: „No... myslím si, že je to nastaveno dobře. Dalším významným krokem je také redefinice znásilnění.“

R6: „Po legislativní stránce je to v pořádku, ale chybí mi odměňování zmocněnců poškozených, pokud jsou to advokáti. Existuje výrazný rozdíl mezi odměňováním advokátů, kteří obhajují obviněné, a odměňováním zmocněnců poškozených. Zdůvodněním je finanční stránka, tedy nedostatek prostředků. Přitom ve fondu pro oběti podle zvláštního zákona se ročně sejde téměř půl miliardy korun a vyčerpá se jen malá část. Značná část těchto prostředků pak ob jeden rok propadá do státního rozpočtu, protože je neumíme využít. Finanční prostředky tedy jsou, ale chybí legislativa, která by umožnila jejich využití na odměňování zmocněnců poškozených. Z těchto prostředků se většinou hradí jednorázová pomoc, psychologická pomoc nebo kompenzace škody, ale je to opravdu jen zlomek a dalo by se to využít určitě efektivněji ve prospěch obětí.“

R7: „Myslím si, že úvodní konzultace u zmocněnce, kterou mohou oběti využít, je v příliš malém rozsahu. Přimlouvala bych se za navýšení bezplatné právní pomoci.“

R8: „Myslím si, že právní úprava je dobrá – samozřejmě vždy je co zlepšovat. Nejpozitivněji hodnotím, že ZZO mohou mít v rámci trestního řízení bezplatného zmocněnce. Pro ně je to obrovská úleva, protože se nemusejí účastnit řízení osobně, jejich nároky za ně vyřizuje někdo jiný a náklady hradí stát. Určitý problém však vidím ve vymezení ZZO. Některé osoby mají nárok na bezplatného zmocněnce automaticky – například oběti znásilnění nebo děti. Pak ale existuje skupina osob, které musí prokázat zvýšené riziko sekundární viktimizace a žádat soud, aby jim nárok na bezplatného zmocněnce přiznal. Dokázala bych si představit rozšíření této skupiny osob, které by měly tuto možnost automaticky.“

5. Jak se změnila ochrana a pomoc zvláště zranitelným obětem poskytovaná státem za posledních 10 let?

R1: „Těžko říct. Média často pomáhají, ale někdy naopak i škodí. Příkladem je aktuálně probíhající hodonínská kauza. Zákon stanoví, že pokud se případy týkají nezletilého, nemají být zveřejňovány, ale média neustále do všeho zasahují. Z tohoto pohledu si myslím, že je to hrůza. Na druhou stranu, pokud jde o sexuální zneužívání nezletilých a případů takzvaného „pouhého osahávání“, tam si myslím, že média docela pomáhají. Co však považuji za největší problém, je skutečnost, že i v dnešní době stále není oběť vnímána jako oběť, ale spíše jako viník. Když jsme znásilněni nebo okradeni, společnost a orgány činné v trestním řízení stále hledají důvod, proč se to stalo právě nám, a jak jsme tomu mohli předejít. Neustále se pracuje s verzemi typu: „nosila krátkou sukni, usmívala se na něj, někam klikla“

– a viník se omlouvá tím, že já jako oběť jsem to dopustila. Mám pocit, že se u všech obětí automaticky předpokládá, že něco udělaly špatně a že samy nesou část odpovědnosti za to, co se jim stalo. Problémem je, že stále žijeme v mužské společnosti, kde se například plácnutí po zadku bagatelizuje. Právě proto se nedivím, že mnoho obětí nic neohlásí. Mají strach z odsouzení. Místo toho, aby se řešilo, že pachatel je viník, hledají se důvody, proč se to stalo.“

R₂: „Právě tím, že vznikli krizoví intervenenti a jejich činnost se rozšířila, je jich nyní mnohem více, takže se s oběťmi dá pracovat lépe než dříve. V minulosti to nebylo pravidlem a bylo nutné zajišťovat psychologa cestou lékařské péče nebo policejního psychologa, který byl jen omezeně dostupný.“

R₃: „Určitě došlo k posunu k lepšímu a máme více nástrojů, jak předcházet páchání trestných činů. Zvýšila se prevence, zlepšily se nástroje i prostředky. Nicméně kyberprostor je tak rozsáhlý, že i přes veškerá možná opatření je někdy velmi těžké tomu zabránit.“

R₄: „Před deseti lety jsem ještě nebyla ve funkci. Určitě je však přínosná redefinice znásilnění, postupná úprava v oblasti domácího násilí a také snaha judikatury sjednotit právní pojmy, aby se jednotlivé případy posuzovaly konzistentně. Dále se připravuje úprava zákona na ochranu obětí TČ.“

R₅: „Významně. Díky zákonu o obětech získaly právo na zmocněnce, psychologickou pomoc, zvláštní zacházení a nepeněžitou pomoc. Ten posun je opravdu obrovský. I když na této pozici nejsem příliš dlouho, předtím jsem pracovala na obvodním oddělení ve skupině dokumentace a se ZZO jsem se setkávala. Je to nesrovnatelné.“

R₆: „Neziskové organizace dostávají finanční prostředky, soudy ukládají častěji peněžité tresty a dochází také k propadnutí majetku. Problém není v naplňování fondu, ale v jeho čerpání, což je velká škoda.“

R₇: „Zlepšila se peněžitá pomoc od státu v případech, kdy se nepodaří vymoci finanční náhradu od pachatele. Tuto možnost mají jak oběti, tak ZZO. Dále oceňuji zákon o obětech, který posílil postavení ZZO a jejich práva. V případě oběti nebezpečného pronásledování nebo týraného seniora mají oběti možnost žádat o informace o opatřeních, která jim pomohou s ochranou, například pokud dochází k propouštění pachatele. Celkově je tento zákon důležitým milníkem, který zahrnuje i lepší zacházení s oběťmi ze strany policistů.“

R₈: „Došlo k obrovské změně. Byla stanovena pravidla pro výslechy obětí a způsob kladení otázek. U obětí znásilnění by advokáti už neměli přímo pokládat otázky, ale pouze orgány

činné v trestním řízení. Klade se také důraz na to, aby se výslech neopakoval. Zde však vzniká určitý rozpor mezi zákonem o obětech a trestním řádem. Dle zákona o obětech by se výslechy neměly opakovat, ale trestní řád vyžaduje, aby byla osoba vyslechnuta v přípravném řízení a po sdělení obvinění byl výslech zopakován. Přístup jako takový se však opravdu mění.“

6. Jaké kroky by dle Vás vedly ke snížení latence trestné činnosti páchané na zvláště zranitelných obětech?

R₁: „Myslím, že kroky, které podnikáme, nejsou dostatečné vůči lidem, kteří TČ páchají, a že stát je vždy o krok pozadu. Hrozně dlouho trvá, než se stát začne něčím zabývat, a ještě déle trvá vydání různých opatření.“

R₂: „Myslím si, že je to tím, že k tomuto tématu není vedena dostatečně otevřená komunikace a lidé nejsou v této oblasti dostatečně poučeni. Chybí informace o tom, jak může být o oběti postaráno, aby jim nebylo dále ubližováno. Tím myslím to, že jim není dostatečně vysvětleno, že jim může být poskytnuta krátkodobá ochrana nebo psychologická pomoc s tím, že zůstanou v anonymitě.“

R₃: „Vyšší trestní sazba za spáchání TČ.“

R₄: „Na prvním místě určitě přísnější tresty. Nemyslím tím přímo dvacetiletý trest odnětí svobody, ale i krátký nepodmíněný trest má vyšší satisfakční hodnotu než maximální podmínka. Jde o to, aby oběti viděly, že má smysl případy hlásit. Na druhém místě je zlepšení přístupu orgánů činných v trestním řízení. Na spoustě míst se případy bagatelizují, odkládají nebo jsou vyhodnoceny jako přestupek. Kvůli tomu se trestný čin nepromítne ani do statistik kriminality, protože ho policisté vůbec nepostoupí dál. Dále je nutné větší financování neziskových organizací, které s oběťmi pracují, protože trpí podfinancováním a oběti potřebují mít zázemí, kde jim věří a pomáhají. Také velmi chybí psychologická pomoc – psychologů a psychiatrů je nedostatek, takže s oběťmi nemá kdo pracovat a nemají možnost zpracovat své nepříjemné zážitky.“

R₅: „Těžko říct. Medializace je dostatečná. Myslím, že nyní je vše nastaveno správným směrem. I neziskové organizace pomáhají dobře. Možná by pomohla i větší osobní podpora, aby se oběti nebály případy hlásit.“

R₆: „Z pohledu právníka už toho moc udělat nejde. Hlavní je edukace, mluvit o tom, aby oběti vnímaly, že nejsou viníkem, že se nemají za co stydět a že je společnost chápe a bude k nim přistupovat přívětivě. Pořád zde přetrvává dojem, že trestný čin stigmatizuje oběť, zatímco by měl stigmatizovat pouze pachatele, a v oblasti vzdělávání vnímám v tomto ohledu velký dluh. Chyby jsou i v lidském faktoru – někteří policisté nebo státní zástupci se k obětem

chovají nepatřičně. To ale není problém v nastavení zákona, ale ve vzdělávání odborníků – policistů, státních zástupců a soudců. Takže z mého pohledu je klíčové vzdělávání – jak laiků, tak odborníků. Právní rámec je podle mě nastaven dobře.“

R7: *„To je těžká otázka. Asi by pomohla činnost různých institucí, například sociální kurátor pro dospělé, OSPOD, dobrá práce třídní učitelky, která si všimne problému. Velkou roli hraje i všímavost lidí, například pracovníků charity, kteří vozí seniorům obědy a mohou si všimnout, že se něco děje. Myslím si, že je důležité i to, aby se oběť dovolala pomoci, když ji potřebuje. Pomohl také institut vykazání pachatele v případě domácího násilí.“*

R8: *„To nevím. Oběti mohou mít vždy nějaké osobní důvody, proč nebudou násilné trestné činy nebo znásilnění oznamovat. To tak bude pořád. Co ale můžu říct, je, že je dobré, že existují nízkoprahová centra, a mohlo by jich být více. Sama jsem dobrovolnicí Bílého kruhu bezpečí a pro oběti je velmi důležité, když si mohou o celé záležitosti popovídat, utřídit si myšlenky a připravit se na to, že věc oznámí. Důvody latence ale podle mě zůstanou stejné – například obava, že jim nikdo neuvěří. U sexuálních deliktů je navíc problém i to, že oběti se samy viní za to, že během činu nijak nezareagovaly, takže si to vyčítají.“*

7. Co by podle Vašich zkušeností přimělo oběti nebát se případ ohlásit?

R1: *„Mít u sebe někoho, kdo s nimi půjde na policii. Mít někoho, kdo jim bude oporou, aby na to nebyly samy. V úplně nejlepším případě to měla být nezúčastněná osoba, protože pokud jde o někoho z rodiny, ten nemusí mít potřebný nadhled a může přehlédnout nebo zapomenout důležité informace. Měla by tam být osoba, která všechny informace zaznamená a následně je obětem srozumitelně předá. Aby tam nehrály roli emoce a šok, ale někdo, kdo si zachová čistou hlavu.“*

R2: *„Zkušenost policistů nebo těch osob, které to mají řešit, tzn. lidský přístup a více psychologického přístupu. V první řadě tedy vzdělanost osob, které to mají na starost, a na druhé straně osvěta a větší informovanost obyvatelstva.“*

R3: *„Velmi složitá otázka – může to být strach, ostych, posměch a další aspekty, které jsou těmi miskami vah, jež mohou bránit v nahlášení TČ.“*

R4: *„Určitě mít vedle sebe člověka, který jim se vším pomůže. Aby fungovali zmocněnci i právníci, kteří pomohou obětem dotáhnout trestní řízení až do konce.“*

R5: „Prvotní kontakt – kolegové na obvodním oddělení by neměli případy bagatelizovat. Myslím si však, že nyní je na to kladen dostatečný důraz a pracuje se na tom, aby se ke všem přistupovalo tak, jak má.“

R6: „Myslím si, že by pomohlo přesvědčení, že s nimi bude nakládáno šetrně, že nebudou zpochybňovány a že nebudou oznámením trestného činu samy ‚ušpiněny‘.“

R7: „To je velmi složité. Když vezmeme jako příklad domácí násilí, tak u těchto obětí dochází po čase k oslabení schopnosti bránit se. Mohlo by pomoci navázání kontaktu s někým, komu věří, kdo si toho všiml a kdo jim pomůže to vyřešit.“

R8: „Nevím, myslím si, že se teď dělá hodně. Připravuje se i změna v souvislosti s domácím násilím. Dříve mohla ZZO žádat oddělený výslech od pachatele, ale nyní se nově mají orgány činné v trestním řízení postarat o to, aby se nepotkali ani před úkonem, ani po jeho skončení. Nově se to má rozšiřovat také na přestupky. Takže v této oblasti se stále něco nového děje.“

8. Jaká opatření by podle Vás vedla či alespoň přispěla ke snížení trestné činnosti páchané na zvlášť zranitelných obětech?

R1: „Vyšší tresty a žádné podmíněné tresty, aby to pachateli za to nestálo. Dále je nutné také překvalifikování některých TČ. Už jen z toho důvodu, že si oběť často odnáší závažné psychické následky, by na ně mělo být nahlíženo jako na ublížení na zdraví.“

R2: „Podle mého názoru není mnoho opatření, která by to dokázala snížit. Začíná to výchovou dětí – v jakém prostředí vyrůstají, jak jsou vedeny – a postupně se to s nimi táhne celý život. Dozraje to do bodu, kdy se stanou pachateli nebo samy oběťmi. Buď jsou psychicky slabé, nebo se naopak snaží něco dokazovat na slabším jedinci, a tedy oběti trestného činu.“

R3: „Prevence a vyšší tresty. Je nutné tento problém stále více prezentovat a pořádat přednášky pro ohrožené skupiny.“

R4: „Myslím si, že by pomohlo přísnější trestání a intenzivnější přístup k této problematice v rámci primárního vzdělávání, zejména pokud jde o osobní hranice a zdravé mezilidské fungování. Mnoho lidí se stane obětí proto, že mají špatně naučené vzorce chování. Jsou určitým způsobem vychováni a některé věci považují za normální. Pak si bohužel nechávají určité chování líbit, protože si myslí, že to musí přetrpět, nebo že je to běžné. Možná by pomohly i intenzivnější zásahy státu do rodiny, protože je prokázáno, že pokud je v rodině násilí, tak bez zásahu vychová buď dalšího násilníka, nebo oběť.“

R5: „Těžko říct. Nyní se redefinicí znásilnění zvýšila trestní sazba, takže vše se ubírá správným směrem.“

R6: „To je otázka pro psychologa, ne pro právníka. TZK musí být nastaven proporčně. Kvalifikace trestných činů, trestní sazby – to vše si myslím, že je již řešeno. Ted’ se například chystá rekodifikace znásilnění. Nicméně, podle rozhovorů s kolegy od covidu a války na Ukrajině ve společnosti vzrůstá agresivita, různé formy násilí i jeho intenzita. Přestože máme trestní předpisy nastaveny docela dobře, trestní právo nefunguje jako prevence. Toto je však otázka spíše pro psychology, sociology a politiky.“

R7: „Nic nového mě nenapadá, ale například institut vykázání. Bylo by také dobré, aby v případě týraných žen občanskoprávní a trestněprávní soudy více spolupracovaly. Většinou totiž během trestního řízení dochází i k rozvodu a byla by užitečná lepší spolupráce a nějaké funkční nástroje k jejímu zajištění.“

R8: „Osvěta. Je důležité vysvětlovat lidem, co je a není v pořádku, co si mají nechat líbit a co ne. Jinak mě nic nenapadá.“

9. Doporučoval byste na základě svých zkušeností rozšíření škály osob považovaných za zvláště zranitelné? V kladném případě, o jaké osoby?

R1: „Myslím si, že ZZO je každá osoba, která je jakýmkoliv způsobem napadena. Rozdíl je mezitím, vstoupit do souboje nebo bitky s vědomím, do čeho jdete, a situací, kdy vás někdo napadne zcela nepřipraveného a neschopného se bránit. V takovém případě si myslím, že je úplně jedno, zda jste senior anebo zdravý muž.“

R2: „Ne, myslím, že aktuální rozsah osob, které se považují za zvláště zranitelné, je dostatečný.“

R3: „Myslím, že ZZO jsou jasně definované a není potřeba na tom cokoli měnit.“

R4: „Myslím, že současný výčet je nastavený dobře, pokud s ním orgány správně pracují. Problém je, že špatně pracují s pojmem domácího i sexuálního násilí a často tyto případy bagatelizují. To pak vede ke špatné kvalifikaci skutku a odepření práva oběti jako ZZO. Možná by bylo vhodné zefektivnit práva obětí předsudečného násilí (trestné činy spáchané z důvodu náboženství, národnosti nebo rasy).“

R5: „Ne, myslím, že je to v zákoně o obětech vymezeno dobře a na nikoho se nezapomnělo.“

R6: „Za sebe ne. Myslím, že současný výčet úplně nedává smysl, protože na jedné straně jsou tam zařazeny děti a senioři, ale na druhé straně je ZZO i například příslušník

ozbrojeného sboru, pokud se stal obětí v souvislosti s výkonem svého povolání. Vedle sebe tak stojí malé dítě, vetchá stařenka a stokilový mistr bojového umění, který je do této kategorie zařazen pouze proto, že je zrovna policista. “

R7: *„Možná bych do této kategorie zařadila týrané ženy. Žena, která je dlouhodobě týraná, ztrácí pud sebezáchovy a běžné zvyklosti, protože působením agresora dochází k oslabení její sebedůvěry. “*

R8: *„Určitě bych doporučovala automaticky zařadit seniory od určitého věku. “*

10. Máte zkušenost, která dokresluje úskalí trestné činnosti páchané na zvláště zranitelné osobě? (Příklad)

R1: *„Ano, bohužel mám. Zním jednu paní, která si odpykává trest za vraždu. Byla dlouhá léta týraná a významnou roli v tomto případě hrál také alkohol. Po požití alkoholu docházelo mezi manželi k násilí, kterého byly několikrát svědky i děti. Jedna taková hádka vygradovala do situace „kdo s koho“ – paní byla rychlejší a muže zabila. Dostala za to 8 let. Zde je to ohromné úskalí něco dokazovat, protože ona je ta, která zabila. To, že ji manžel opakovaně škrtil a několikrát opadla do bezvědomí, už nikdo nebral v potaz. Nakonec se bránila tím, že vzala nůž a bodla ho... Ted' je otázkou, kdo z byl tou zranitelnou osobou.*

Druhým případem je žena, která dostala rovněž 8 let za pokus o vraždu. Oba partneři byli opilí, žena vzala nůž a bodla ho v sebeobraně. Problém byl v tom, že zraněný byl muž, a ne žena. Žena se následně k činu přiznala a přijala trest. Soud případ překvalifikoval na pokus o vraždu a opíral se o její větu: „Ty hajzle, já tě zabiju. “

Oba případy jsou takové, že není jednoznačně jasné, kdo je oběť a kdo pachatel – záleží jen na přístupu justice. Z mého pohledu však vím, že oběťmi byly ženy, protože jsem je obě osobně znala. “

R2: *„Jsou to oběti, které jsou týrané v domácnosti nebo v práci a jejich psychika je natolik podlomená, že je to dožene ke spáchání sebevraždy nebo se o to alespoň pokusí. Toto je u nás nejčastější případ. Jde o člověka, o kterého se nikdo nestará a který to v sobě dusí. Je dlouhodobě týraný a utlačovaný. Ať už se jedná o dítě, ženu, muže nebo seniora... postupem času je toho na ně moc, stydí se to oznámit, a nakonec to vyřeší tím, že si sáhnou na život. “*

R3: *„Nejčastěji se jedná o finanční podvody páchané na seniorech a kyberšikanu u dětí. “*

R4: *„Na nás se lidé většinou obracejí až ve chvíli, kdy už vyhoří. Nejčastější skupinou jsou ti, kteří se o něco snažili, ale systém je zadupal a sami to nezvládli. Příkladem je oznámení domácího násilí – policie si případ rozkouskuje na několik přestupků a nekvalifikuje ho jako týrání svěřené osoby ve společném obydlí. Nebo policie nechápe pojem bezbrannost (v případě sexuálního útoku) a prohlásí, že se nejednalo o znásilnění, a dotyčného pošlou domů. Dokonce jsme se setkali s případem, kdy policista tvrdil, že manželku znásilnit nelze, protože je to její povinnost. Těch problémů je mnoho, ale největšími jsou neznalost psychologie oběti a neznalost současné judikatury. Kvůli tomu pak padá mnoho oznámených případů. “*

R5: „Problémem je, že mnoho obětí si během trestního řízení celou situaci rozmyslí a už v něm nechtějí pokračovat, protože je příliš zdlouhavé a oběť si chce celou věc v sobě uzavřít a už ji dále neřešit. Příkladem může být hrozící posttraumatická stresová porucha – oběť už nechce spolupracovat na žádném znaleckém zkoumání, nechce svůj případ dále rozebírat a odmítne psychologickou nebo psychiatrickou pomoc. Pokud oběť nadále nespolupracuje, nemůže žalobce navrhnout přísnější trestní sazbu.“

R6: „Tím, že se v poslední době zabývám hlavně kyberkriminalitou, vidím tento problém zejména v oblasti kyberpodvodů. Jedná se například o útoky založené na sociálním inženýrství – kampaně typu „americký voják“ nebo „lékař“, kteří kontaktují osamělou ženu přes sociální síť a následně z ní tahají peníze. Takže já osobně to dnes vidím spíše v rovině majetkové a počítačové kriminality.“

R7: „Obávám se, že od nás moc nezjistíte, protože s oběťmi se setkáváme většinou až ve chvíli, kdy je pachatel odsouzený.“

R8: „Setkala jsem se například s tím, že soudce, který už byl senior, pokládal otázky tak, že mohly vést k sekundární viktimizaci. Během výslechu dával najevo, že oběti nevěří. To by však rozhodně neměl dávat najevo během výslechu – je pak na soudu, jak si to vyhodnotí. Pokud se stane trestný čin v parku, je absurdní klást otázku: ‚Proč jste tam chodila?‘ Velmi pozitivně však vnímám, že se doba mění a viktimologie jde dopředu. Myslím, že je to na dobré cestě.“